

Bodzentyn, woj. świętokrzyskie, pow. kielecki, zamek

Archeologiczne badania wykopaliskowe, przeprowadzone w sierpniu 2019 r. w obrębie zamku biskupów krakowskich, na działce nr ewid.: 3234/6 obręb 0001 Bodzentyn gm. Bodzentyn, w ramach projektu pn. „Śladami kultury benedyktyńskiej” Działanie 4.4 „Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego” RPOWŚ na lata 2014-2020

Sprawozdanie

**z badań archeologicznych, przeprowadzonych w 2019 r.
w obrębie zamku biskupów krakowskich
w Bodzentynie, pow. kielecki**

tom I

Inwestor: Związek Gmin Gór Świętokrzyskich
ul. Partyzantów 17, 26-004 Bieliny

Wykonawca: ARCHO-bis Pracownia Badań
i Studiów Archeologicznych, Historycznych
i Konserwatorskich, ul. Szkolna 40/60,
25-604 Kielce

Bodzentyn-Kielce, grudzień 2019 r.

dr Czesław Hadamik
ul. Szkolna 40/60
25-604 Kielce

Kielce, 18.12.2019 r.

Sprawozdanie z badań archeologicznych, przeprowadzonych w 2019 r. w obrębie zamku biskupów krakowskich w Bodzentynie, pow. kielecki

Badania archeologiczne przeprowadzono w związku z planowaną realizacją inwestycji: „Rewitalizacja Wzgórza Zamkowego z ruinami Pałacu Biskupów Krakowskich”, w ramach projektu „Śladami kultury benedyktyńskiej”, realizowanego przez Związek Gmin Gór Świętokrzyskich, który jest inwestorem prac. Opierały się one o zatwierdzony przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach program badań oraz Decyzję ŚWKZ Nr 3456/2019 z dn. 23.07.2019 r., zezwalającą na wykonanie badań archeologicznych. Zespół zamkowy w Bodzentynie wpisany jest do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego pod Nr A.2017/1-4 (wpis z dn. 15.02.1967 r.: - ruina zamku (pałacu); - dziedzińiec; - teren zwierzyńca; - otaczający krajobraz). Terenem badań były fragmenty działki nr ewid. 3234/6, położonej w zachodniej części terenu lokacyjnego miasta, w zakolu rzeki Psarki. Jest to obszar historycznej ruiny zamku biskupów krakowskich, należący w całości do Gminy Bodzentyn.

Prace prowadzono od 23.07.2019 r. W pierwszym rzędzie wykonano niezbędne kwerendy archiwalne i bibliograficzne, dokonano analizy dostępnych źródeł historycznych (pisemnych) oraz archiwalnej ikonografii (map, planów, rycin i fotografii).

Dla potrzeb prac archeologicznych wykonano badania georadarowe, których wyniki miały wpływ na rozmieszczenie wykopów archeologicznych. Prace te wykonała ekipa Zakładu Badań Nieniszczących KPG Sp.z o.o., ul.Pod Strzechą 19, 31-352 Kraków, pod kierunkiem dr. Wiesława Nawrockiego¹.

Dla potrzeb prac badawczych wykonano również mapę sytuacyjno-wysokościową obejmującą teren historycznej ruiny barokowego pałacu z przyległościami od strony południowej i północno-wschodniej. Mapę wykonała firma wykonała firma ASGEO Andrzej Ska-

¹ W. Nawrocki, W. Antosiewicz, J. Pieczonka, „Badania georadarowe na terenie Zamku Biskupów Krakowskich w Bodzentynie, woj. świętokrzyskie”, Kraków-listopad-2019 r. (dokumentacja włączona do niniejszego sprawozdania).

ła, ul. Pułaskiego 7/18,42-300 Myszków. Naniesiono na nią zarysy wykopów wykonanych podczas badań terenowych w sierpniu 2019 r.

Charakterystyka dotychczasowych prac archeologicznych i architektonicznych

Pierwsze systematyczne badania zamku, o charakterze architektonicznym i archeologicznym, miały miejsce w latach 1962-1965. Prowadzili je Maria Brykowska (architektura) i Janusz Kuczyński (archeologia). Choć ówczesne prace archeologiczno-architektoniczne miały głównie charakter sondażowy, umożliwiły jednak rozwarstwienie chronologiczne obiektu i pozyskanie wiedzy o jego rozwoju przestrzennym od XIV do XVIII w. Były to jak dotąd największe prace badawcze na tym terenie. Drobniejsze badania archeologiczne prowadzono następnie w 1969 r. (Anna Wentkowska) oraz 1982 r. (Leszek Wiewióra). W latach 1981-1985 prowadzono prace zabezpieczające obiekt jako historyczną ruinę. W 2017 r. prowadzono nadzory archeologiczne nad badaniami geofizycznymi na terenie zamku oraz nad pracami ziemnymi w ramach inwestycji „Wykonanie koniecznych prac ratunkowych poprzez tymczasowe zabezpieczenie murów pałacu biskupów krakowskich” (Czesław Hadamik).

Kwerendy archiwalne i bibliograficzne

Kwerendę archiwalną przeprowadzono w Archiwum Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, gdzie dokonano przeglądu wszystkich znajdujących się tam dokumentacji badawczych. Przystudiowano w pierwszym rzędzie następujące dokumentacje i opracowania:

- J. Kuczyński, „Bodzentyń – zamek. Sprawozdanie z prac wykopaliskowych przeprowadzonych w 1964 r.”, mps;
- M. Brykowska, „Bodzentyń zamek. Sprawozdanie z badań terenowych za okres 18.VII.-18.VIII.1964 r.”, mps;
- J. Fijałkowski, „Ekspertyza określająca pochodzenie kamienia budowlanego w murach zamku w Bodzentyńcu oraz określenie genetyczne warstw w wykopach badawczych, Kielce 1965, mps;
- J. Bogdanowski, D. Uruska, „Katalog zabytkowych założeń zielonych województwa kieleckiego, d. powiat kielecki. Bodzentyń, ogród przy pałacu biskupim”, Kraków 1976, mps;
- zbiory fotografii z badań archeologicznych J. Kuczyńskiego w latach 1964-1965, wyk. H. Pieczuł;
- zbiory fotokopii historycznej ikonografii zamku;
- fotografie zamku z lat 1962-1963, wyk. J. Langda;

- M. Brykowska, „Bodzentyń Zamek, Sprawozdanie z badań architektonicznych za rok 1965”, mps;
- M. Brykowska, „Studium do prac konserwatorskich ruin zamku w Bodzentyń”, 1969, mps;
- A. Wentkowska, „Sprawozdanie z prac wykopaliskowych przeprowadzonych na terenie zamku w Bodzentyń w 1969 r.”, Bodzentyń 1969, mps;
- odpisy dokumentów dotyczących zespołu pałacowego z Bodzentyń z lat 1644-1846, R. Brykowski, 1962, mps (m.in. odpisy rewizji i inwentarzy zamku z lat 1644, 1679 1747, znajdujących się w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie);
- fotokopia lustracji zamku z 1789 r.

Kwerenda bibliograficzna objęła dostępną literaturę przedmiotu, w tym wydania tekstów źródłowych (J. Muszyńska) oraz sprawozdania z badań archeologicznych (artykuły J. Kuczyńskiego), architektonicznych i historycznych (artykuły M. Brykowskiej, M. Sobali), historyczną ikonografię zamku (wydaną przez J.L. Adamczyka) oraz publikacje miejscowych historyków (F. Rzemieniuk, A. Wołczyk).

Rezultaty badań georadarowych

Nieinwazyjne pomiary za pomocą georadaru ZOND-12e, z anteną o częstotliwości 300 MHz, wykonała ekipa Zakładu Badań Nieniszczących KPG Sp.z o.o. z Krakowa, pod kierunkiem dr. Wiesława Nawrockiego. Parametry głębokościowe aparatury ustawiono na zasięg do ok.6,0 m.

Badania przeprowadzono na terenie dziedzińca pałacowego oraz w rejonie dawnej fosy na południe od skrzydła bramnego barokowego pałacu. Podczas badań georadarowych na terenie barokowego dziedzińca zarejestrowano niejednorodności podłoża zinterpretowane jako relikt dawnej zabudowy. W części południowej dziedzińca, do odległości ok.4m od elewacji północnej skrzydła bramnego stwierdzono, że na szerokości około 4 m podłoże jest niejednorodne do głębokości ok.3 m, co może być wynikiem dawnej zabudowy lub zagruzowanych wykopów. Znaczne zaburzenia podłoża cechowały również zachodnią część dziedzińca, na szerokości około 5,50 m. W części wschodniej zarejestrowano liczne zmiany podłoża związane z zabudową wschodniego skrzydła barokowego pałacu, głównie z istniejącym tu krużgankiem. Stwierdzono, że pozostałości fundamentów występują w tym rejonie płytko pod powierzchnią terenu (strop maksymalnie na głębokości 0,5 m). Na samym dziedzińcu wyznaczono również szereg zmian podłoża, które – jak stwierdzono - mogą być związane z późniejszą zabudową, wkopami lub powierzchniami gdzie może być zachowany bruk.

Po stronie południowej skrzydła bramnego zarejestrowano ślady głębokiej fosy oraz bliżej niezidentyfikowanych fundamentów przecinających ją w poprzek na wysokości wejścia do piwnicy zachodniej.

Rezultaty badań archeologiczno-architektonicznych

Prace ziemne w ramach badań zostały wykonane w dniach 12.08. – 22.08.2019 r. Protokolarnie odebrał je upoważniony przedstawiciel Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków mgr Daniel Czernek, protokołem odbioru, znak ZATi-RA.RA.5134.7.1.2019. Na usytuowanie wykopów, oprócz badań georadarowych miały wpływ zarówno potrzeby badawcze, jak i względy bezpieczeństwa, jako że poszczególne części składowe historycznej ruiny zostały zabezpieczone drewnianymi ogrodzeniami i podpórami tymczasowymi.

Ogółem wykonano 7 wykopów o łącznej powierzchni 2,5 ara, a objętość wyeksplorowanych nawarstwień wyniosła około 200 m³. Wykopy wytyczono w zachodniej części dziedzińca pałacowego, na styku skrzydeł wschodniego i południowego oraz w piwnicy zachodniej skrzydła południowego (bramnego).

Celem prac było w pierwszym rzędzie rozpoznanie stratygrafii wertykalnej i horyzontalnej poddanych pracom budowlano-konserwatorskim rejonów zamku, umożliwiające wydzielenie i chronologiczne określenie kolejnych faz użytkowania terenu.

Wykop 1/2019

Wykop o wymiarach 9,0 (N-S) x 8,0 m (W-E) wytyczono przy zachodniej części ściany N budynku bramnego, dzieląc go na dwa odcinki przedzielone świadkiem profilowym o szerokości 3 m, w odległości 4 m od ściany N. Później odcinek północny (I) przedłużono w kierunku zachodnim o 2 m. Ogólna powierzchnia wykopu wyniosła 76 m². Zachodnią krawędź odcinka południowego (II) usytuowano 0,5 m od linii drewnianego ogrodzenia zabezpieczającego historyczną ruinę budynku bramnego.

Wykop 1/2019, odcinek I (N)

W obrębie odcinka zarejestrowano następującą stratygrafię:

- 1 – czarna ziemia piaszczysta z darnią i drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym – współczesna próchnica;
- 1a – współczesna próchnica z większą ilością drobnego rumoszu kamiennego (profile N i S w części środkowej);
- 2 – jasnobrunatna gliniasta ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym oraz poziomem kamieni - poziom bruku z XVII-XVIII w.;

- 3 – żółty piasek z jasnobrunatną ziemią piaszczystą – niwelacja (podsypka pod bruk?);
- 4 – szara ziemia gliniasta z drobnym rumoszem i grudkami zaprawy – zasyp wkopu;
- 5 – żółtawo-jasnobrunatna ziemia zgliniona z nielicznym drobnym rumoszem – niwelacja;
- 6 – szara zgliniona ziemia nasycona spalenizną, miąższość około 10 cm – przekładka między warstwami niwelacji, wskazująca na fazowość procesu podwyższania powierzchni terenu pod założony poziom dziedzińca;
- 7 – ciemnożółta zgliniona ziemia lessowa – niwelacja;
- 8 – szarożółta zgliniona ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja;
- 9 – jasnobrunatno-żółtawa ziemia gliniasta z rumoszem kamiennym i ceglanym – zasyp piwnicy (profile N i S po stronie zachodniej muru B);
- 10 – przemieszana żółtawa i brunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym i zaprawą – zasyp piwnicy (profile N i S po stronie zachodniej muru B);
- 11 – szarożółtawa ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – zasyp piwnicy (profil N po stronie zachodniej muru B);
- 12 – warstewka spalenizny w brunatnej zglinionej ziemi;
- 13 – przemieszana brunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym – zasyp wkopu rabunkowego (profil S, część środkowa);
- 14 – lico północne (fragment?) muru kamiennego dostawionego do muru B od strony zachodniej.

Odślonięto następujące fragmenty struktur murowanych:

- 1/ mur B – technika *opus emplectum*, oblicowania z płaskiego kamienia sortowanego, zaprawa wapienna biaława, nieliczna domieszka ułamków cegły, szerokość 110-115 cm; mur ma przebieg równoległy do muru D (N-S), wzniesiony jest w odległości 5,60 m od niego;
- 2/ mur D – zachodni kraniec wykopu, technika *opus emplectum*, oblicowanie z kamienia sortowanego, zwietrzała zaprawa wapienna, szerokość korony około 100 cm, lico zachodnie i korona bardzo zniszczone; jest to mur, przy którym podczas badań w 1963 r. stwierdzono istnienie dostawionych od zachodu przypór; określono go wówczas jako pierwotny zachodni mur oporowy dziedzińca;
- 3/ mur A – wschodni kraniec wykopu, w odległości około 150 cm na E od muru B, równoległy do niego; kamiennie-ceglany o szerokości około 55-60 cm; jego kraniec północny jest oblicowany; wydaje się, że murek ten stanowił wschodnią ściankę przebudowanej piwnicy pod budynkiem bramnym z XV-XVI w. Piwnica ta kończyła się ścianką poprzeczną o grubości około 60 cm (korona jej reliktu jest bardzo zniszczona – mur A1); w całości miała szerokość

1,50-1,60 m, długość około 5,0 m i była sklepiona cegłą; wykonana była wtórnie w obrębie starszej piwnicy; na koronę jej ściany wschodniej (mur A) częściowo nasuwają się relikty bruku z drugiej połowy XVII-XVIII w., zatem piwnica została ostatecznie zasypana w związku z budową nowego budynku bramnego oraz ułożeniem bruku kamiennego w drugiej połowie XVII w.;

4/ mur B1 – w środkowej części wykopu odsłonięto jego lico w profilu S; mur był dostawiony do muru B od strony zachodniej na odcinku 1,80 m; być może był to północny bok niewielkiego aneksu o wymiarach 1,60-1,80 x 4,0 lub 4,5 m, dostawionego od zachodu do muru B.

Wykop 1/2019, odcinek II (S)

W obrębie odcinka zarejestrowano następującą stratygrafię:

- 1 – czarniawa i ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – współczesna próchnica z darnią;
- 1a – jasnobrunatna ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem i darnią – współczesny poziom użytkowy (nieciągły);
- 2 – przemieszana i przewarstwiona czarniawa i żółtawa zgliniona ziemia z rumoszem kamiennym i ceglany – zasyp piwnicy (?);
- 3 – żółtawa przemieszana ziemia z drobnym rumoszem – zasyp wkopu;
- 4 – szara ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem – zasyp wkopu rabunkowego;
- 5 – czarniawa zwarta ziemia gliniasta na koronie reliktu muru B1 – relikտ poziomu użytkowego (?);
- 6 – jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem – zasyp wkopu;
- 7 – przewarstwienia rumoszu ceglany, kamiennego i zaprawy w jasnobrunatnej sypkiej ziemi piaszczystej – zasyp wkopu rabunkowego (mur B);
- 8 – przewarstwienia rumoszu ceglany, kamiennego i zaprawy w jasnobrunatnej i szarej ziemi – zasyp piwnicy z elementami destruktu ceglany sklepienia;
- 9 – żółta zgliniona ziemia – zasyp wkopu;
- 10 – przemieszana jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem – zasyp wkopu rabunkowego;
- 11 – ciemnobrunatna ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem – zasyp wkopu, niwelacja;
- 12 – rumosze ceglany w jasnobrunatnej sypkiej ziemi – zasyp wkopu rabunkowego (mur C);
- 13 – jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – niwelacja;

14 – brunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem i zaprawą – niwelacja pod poziom dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;;

15 – rumosz ceglany i kamienny z zaprawą – niwelacja pod poziom dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;

16 – zaprawa wapienna z drobnym rumoszem kamiennym – warstwa budowlana (?);

17 – rumosz kamienny z zaprawą i spalenizną – warstwa budowlana (?);

18 – drobny rumosz kamienny z zaprawą – warstwa budowlana (?);

19 – szarobrunatna przemieszana ziemia z rumoszem – zasyp wkopu rabunkowego (mur C);

20 – zgliniony ciemnożółty less nasypowy – zasyp-niwelacja;

21 – fragment bruku kamiennego odsłonięty około 70 cm poniżej górnej powierzchni przedproża wejścia do piwnicy zachodniej barokowego budynku bramnego, pomiędzy linią przedproża a murem C; bruk ułożony stosunkowo starannie z płaskich kamieni różnej wielkości – być może fragment poziomu użytkowego związanego z budynkiem bramnym z XV/XVI w.

Odsłonięto następujące struktury murowane:

1/ mur C – z kamienia łamanego, technika *opus emplectum*, oblicowania z kamienia sortowanego, szerokość 135-140 cm; równoległy do ściany północnej barokowego skrzydła bramnego, w odległości około 100-105 cm od niej; w jego licu N odsłonięto częściowo górną część wtórnie wstawionego portalu z ciosów szarego piaskowca (zamknięcie – łuk pełny); w części wschodniej rozebrany do poziomu barokowego przejazdu bramnego, w części zachodniej – około 70 cm niżej; prawdopodobnie jest to relikw ściany południowej budynku bramnego z XV/XVI w., z późniejszymi przemurowaniami; w niżej odsłoniętej części zachodniej widać wątki licowe zestawione z warstwowo układanych obciosanych prostopadłościennych kamieni;

2/ mur A – kamienno-ceglana ścianka o szerokości 55-60 cm, z częściowo zachowanym oporem ceglanych sklepień piwnicy (od strony zachodniej) – wtórnie wstawiona ściana wschodnia piwnicy z portalem (zamknięcie piwnicy od północy odsłonięto w odcinku I wykopu 1/2019);

3/ mur B – południowy kraniec muru dostawiony jest pod kątem prostym do północnego lica muru C; korona muru jest znacznie gorzej zachowana niż w odcinku I;

4/ mur C1 – południowe zamknięcie domniemanego aneksu po stronie zachodniej muru B (szerokość wnętrza aneksu – około 90 cm); murki kamienno-ceglane o szerokości 80 cm (ściana W aneksu) i 50 cm (ściana S aneksu);

5/ mur C2 – dostawiony od północy do muru C, jego lico zachodnie odsłonięto w profilu E odcinka (kamień łamany sortowany), korona zachowana tuż pod współczesną warstwą użytkową; prawdopodobnie jest to mur należący do pierwotnej dyspozycji budynku bramnego z XV/XVI w.;

6/ w narożu SW odcinka odsłonięto duży obrobiony kamień (około 110 x 40 x 20-30 cm) z wygładzoną przez użytkowanie górną powierzchnią, stanowiący przedproże wejścia do piwnicy zachodniej barokowego budynku bramnego – górna powierzchnia przedproża wyznacza w tym rejonie maksymalną rzędną poziomu dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w. W linii ściany N barokowej bramy zachowały się również dwa obrobione kamienie progu oraz ościeża wejścia do piwnicy, o szerokości 125 cm (za progiem znajdowały się schody).

Wykop 2/2019

Wykop usytuowano przy narożu SW oraz zachodniej części ściany S reliktyw budynku północnego barokowego pałacu. Początkowo miał on wymiary 2,50–3,50 x 9,0 m (odcinek I), później poszerzono go znacznie w kierunku południowym, otwierając odcinek II (południowy) oddzielony świadkiem profilowym o szerokości 4 m, przez co wykop osiągnął powierzchnię 100 m². Badania były ukierunkowane na zidentyfikowanie reliktyw wieży głównej średniowiecznego zamku, a także ewentualnego styku ściany S skrzydła północnego z murem B oraz z zachodnim murem obronnym, określonym podczas badań 1963 r. jako pochodzący z XV w. (mur D).

Wykop 2/2019, odcinek I (N)

W obrębie odcinka zarejestrowano następującą stratyografię:

- 1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna próchnica;
- 2 – przemieszana szaro żółtawa ziemia ogliniona z drobnym rumoszem kamiennym – zasyp wkopu rabunkowego (mur B);
- 3 – jasnosiwożółtawa zwarta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 4 – ciemnożółta glina z czerwoną przepaloną gliną – niwelacja;
- 5 – szaro żółtawa przekładka gliniasta – ślad poziomu użytkowego rozdzielającego etapy zasypów;
- 6 – żółto-jasnobrązowy less zgliniony – niwelacja;
- 7 – jasnoszaro żółtawa ziemia gliniasta z rumoszem kamiennym, ceglanym i zaprawą wapienną – niwelacja.

Odsłonięto krawędź i lico (do głębokości średniej około 100 cm) reliktyw południowej ściany wieży głównej średniowiecznego zamku. Stwierdzono, że w XVII w. wykorzystano dolny fragment muru wieży jako cokół pod wzniesienie zachodniego odcinka ściany S skrzydła północnego. Cokół nadmurowano wykorzystując wtórnie m.in. starsze detale kamienne, co widoczne jest w narożu SW (fragment ciosu z piaskowca częściowo sfazowanego – prawdopodobnie pochodzący z rozebranego portalu lub obramienia okna). Stwierdzono również, że w narożu SE wieży istniała skośna przypora przewiązana z narożem, będąca więc integralną częścią budowli. Została ona częściowo rozebrana a częściowo wtopiona w ścianę południową wzniesionego w drugiej połowie XVII w. skrzydła północnego.

Lico relikty ściany zachodniej wieży odsłonięto na odcinku 2,5 m. 45 cm poniżej korony relikty znajduje się odsadzka o szerokości 25-30 cm. Zachowany fragment oblicowania średniowiecznej ściany zachodniej wieży charakteryzuje się bardzo ładnym wątkiem z piaskowcowej kostki, starannie ułożonej w warstwy, z uławkami cegły w szczelinach. Jest to wątek niespotykany w innych fragmentach murów zamku i może się łączyć z najstarszym obiektem, wzniesionym przez Floriana z Mokrska.

W związku z rozbudową skrzydła północnego zamku (w drugiej połowie XVII w.?) wyrównano ubytki naroża rozebranej wieży kładąc warstwę dużych obciosanych kamieni oraz wykorzystując m.in. ułamek starszego detalu kamiennego (ciosowy fragment portalu lub obramienia okna z piaskowca, szer. 25 cm, dług. 100 cm, w części sfazowany) może pochodzącego z dawnej wieży. Mur dawnej wieży wysunięty jest około 30 cm na W i około 50 cm na S przed lica XVII-wiecznych ścian skrzydła północnego.

Stwierdzono, że długość południowej ściany wieży mogła wynosić co najmniej 8,60 m. W części wschodniej odcinka odsłonięto na odcinku około 4 m koronę reliktyw tej ściany, o szerokości około 200 cm. Cokół wzniesiono w technice muru pełnego, z warstwowo układanego kamienia łamanego.

Do zachodniej ściany wieży, 55 cm od naroża SW, dostawiony jest mur (kamień z domieszką uławków cegły) o szerokości 130 cm; jest to fragment północnego zamknięcia muru obwodowego dziedzińca po jego poszerzeniu w drugiej połowie XVII w. (mur E).

W odległości 80 cm od naroża SW do ściany południowej dochodzi mur o szerokości 130 cm (zbudowany w technice *opus emplectum*, starannie oblicowany płaskim kamieniem łamanym oraz większymi kamieniami obciosanymi – mur D); jest on przewiązany z cokołem średniowiecznej wieży, co może świadczyć o zbliżonej chronologii. Jest to starszy (średniowieczny) mur zachodni dziedzińca. W odległości 5,50 m na E od tego ostatniego (identycznie

jak w odcinku północnym wykopu 1/2019) znajdują się reliktory równoległego muru o szerokości 115 cm (odsłonięto górny jego fragment, niżej mur może być szerszy), kamiennego, z niewielką domieszką ułamków cegły (mur B). Mur ten jest przewiązany z cokołem wieży, zapewne również można go łączyć z okresem średniowiecza.

Wykop 2/2019, odcinek II (S)

W obrębie odcinka zarejestrowano następującą stratygrafię:

- 1 – ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z darnią i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna próchnica;
- 2 – jasnożółta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 3 – szaro żółtawa ziemia gliniasta ze spalenizną – ślad poziomego użytkowego rozdzielającego etapy zasypów;
- 4 – przemieszana ciemno- i jasnożółta glina z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 5 – ciemnożółta glina z dużymi kamieniami, rumoszem kamiennym, ceglany oraz spalenizną – poziom użytkowy – bruk z 2. połowy XVII-XVIII w.;
- 6 – jasnożółty less zgliniony – niwelacja;
- 7 – żółto jasnobrunatny less zgliniony – niwelacja;
- 8 – przemieszana jasnosiwa zgliniona ziemia z drobnym rumoszem i zaprawą wapienną – zasyp wkopu rabunkowego – negatyw muru B.

Zarejestrowano korony murów B i D, przy czym ten pierwszy wyrobiony był do głębokości około 100-120 cm poniżej obecnego poziomu terenu.

Wykop 3/2019

Wykop o wymiarach 2,0 x 10,0 m (powierzchnia 20 m²), usytuowano w środkowej części zachodniego fragmentu dziedzińca, w odległości 8 m od północnej krawędzi wykopu 1/2019, równoległe do niej. Celem badań było zarejestrowanie dalszego przebiegu murów B i D oraz ewentualnych poziomów użytkowych dziedzińca.

W obrębie wykopu zarejestrowano następującą stratygrafię:

- 1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią o miąższości do 10 cm; miąższość gwałtownie wzrasta od krawędzi stromej zachodniej – współczesna próchnica;
- 2 – warstewka spalenizny miąższości do kilku cm, zalega ona na całej powierzchni wykopu aż do krawędzi stoku zachodniego – być może ma związek z niektórymi zwyczajami polegającymi na paleniu ognisk w obrębie dziedzińca, kulturowanymi do bardzo niedawnych czasów (informacja miejscowej ludności);

- 3 – jasnobrunatna ziemia piaszczysta z niewielką ilością drobnego rumoszu – zasyp-niwelacja;
- 3a – żółta ziemia gliniasta z rumoszem – zasyp wkopu;
- 4 – drobny rumosz kamienny z niewielką domieszką ceglanego i zaprawą wapienną w jasnobrunatnej ziemi piaszczystej – zasyp-niwelacja z elementami destruktu;
- 4a – ciemnobrunatna zgliniona ziemia z rumoszem kamiennym i ceglanym – zasyp-niwelacja z elementami destruktu;
- 5 – czarniawa zwarta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem i dużą ilością zabytków ruchomych (ułamki ceramiki naczyniowej, kafli, naczyń szklanych, kości zwierzęce) – warstwa użytkowa na bruku z drugiej połowy XVII-XVIII w.;
- 6 – bruk z kamienia łamanego różnej wielkości (m.in. duże nieregularne płyty) – poziom posadzki dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;
- 7 – przemieszana szara i jasnoszara ziemia piaszczysta z zaprawą i drobnym rumoszem kamiennym – zasyp wkopu rabunkowego-negatyw górnych fragmentów muru B;
- 8 – siwo żółtawa glina z małą ilością rumoszu kamiennego – niwelacja;
- 9 – szarozółta zgliniona ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja (odpowiada w-wie nr 8 w odcinku I wykopu 1/2019);
- 10 – ciemnożółta glina – otulina fundamentowej części muru B;
- 11 – jasnosiwo-żółtawa glina – niwelacja;
- 12 – żółta glina przemieszana z czarniawą ziemią zglinioną – destruktu poziomu użytkowego z XVII-XVIII w.;
- 13 – żółta ziemia gliniasta z brunatną ziemią gliniastą z drobnym rumoszem kamiennym i zaprawą – zasyp-negatyw muru poprzecznego (?);
- 14 – szereg dużych sortowanych kamieni w czarniawej ziemi pod profilem S wykopu (część środkowa i zachodnia – destruktu muru poprzecznego (?);
- 15 – szarobrunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – niwelacja.

Zarejestrowano następujące relikty struktur murowanych:

1/ mur B – odsłonięto koronę muru z kamienia łamanego o szerokości około 110 cm; mur znajduje się w odległości 5,20 m od muru D (czyli o 40 cm mniejszej niż w odcinku I wykopu 1/2019) – może to oznaczać, że skrzydło zachodnie zamku z XV/XVI w. składało się z kilku budynków przylegających do siebie;

2/ mur D – na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm i jest w tym rejonie bardziej zbliżona do pierwotnej szerokości (w odcinku I wykopu 1/2019 korona muru ma szerokość około 100 cm);

3/ oprócz tego pod profilem S wykopu, na odcinku pomiędzy murami B i D, odsłonięto destrukta kamienny, związany z domniemanym murem poprzecznym (w-wa 14).

W dwóch rejonach wykopu zachowały się pozostałości bruku kamiennego ułożonego z różnej wielkości przeważnie płaskich kamieni łamanych. Wyznaczają one poziom posadzki dziedzińca w drugiej połowie XVII i XVIII w., po jego poszerzeniu w kierunku zachodnim.

Wykop 4/2019

W południowo-wschodniej części dziedzińca wytyczono wykop nr 4/2019, o wymiarach 6 x 8 m (48 m²). Wykop wytyczono na przedłużeniu odsłoniętego w wykopie 1/2019 muru C. Głównym celem było odsłonięcie korony murów w rejonie styku skrzydeł wschodniego i południowego barokowego zamku, a także zyskanie wiedzy, czy mur C kontynuuje swój przebieg w kierunku wschodnim, czy kończy się jakimś narożem, czy dostawiony jest do innego muru. Ze względu na istniejące zabezpieczenia (drewniane płyty i betonowe płyty, na których posadowione są podpory) niemożliwa była eksploracja wykopu na całej powierzchni; eksplorację podjęto na odcinkach, które nie zagrażały zabezpieczeniom.

W obrębie wykopu zarejestrowano następującą stratygrafię:

- 1 – czarniawa ziemia piaszczysta z darnią – współczesna próchnica;
- 2 – ciemnobrunatna ogliniona ziemia z rumoszem kamiennym i ceglanym – niwelacja;
- 3 – szara zwarta ziemia gliniasta – poziom użytkowy z okresu po destrukcji naroża skrzydeł S i E barokowego pałacu (XIX/XIX-XX w.);
- 4 – jasnobrunatna zwarta ziemia gliniasta z rumoszem kamiennym i ceglanym – niwelacja;
- 5 – ciemnożółty ogliniony less nasypowy - niwelacja.

Tuż pod warstwami 1-3 w części NW wykopu odsłonięto koronę dalszego fragmentu muru C. Mur ten kończył się w obrębie wykopu przewiązanym narożem z szerokim na około 230 cm murem odchodzącym w kierunku północnym (mur C3). Możliwe, że jest to relikta naroża południowo-wschodniego budynku bramnego z XV/XVI w. Na fragmencie korony muru C posadowiona jest wzniesiona w latach 80. XX w. ściana (z kamienia łamanego na zaprawie cementowej) zabezpieczająca oryginalny fragment ryzalitu w narożu wewnętrznym SE pałacu, zachowany na poziomie drugiej kondygnacji.

W części E wykopu zarejestrowano fragmenty murów związanych z barokową fazą pałacu, a konkretnie istniejącego wówczas połączenia skrzydeł wschodniego i południowego.

Zalegają one 10-20 cm pod współczesną powierzchnią terenu, poniżej warstw 2 i 3 (mury F, F1, F2).

Wykop 5/2019

Wykop o wymiarach 2 x 6 m (powierzchnia 12 m²). Wykop usytuowano w narożu NE dawnej piwnicy zachodniej barokowego skrzydła południowego, wzniesionego w drugiej połowie XVII w. Celem eksploracji było zadokumentowanie stratygrafii zasypów oraz odsłonięcie poziomego użytkowego piwnicy.

Stwierdzono że zasyp piwnicy złożony jest właściwie z jednej, bardzo jednolitej warstwy niwelacyjnej (jasnobrunatna mało spoista ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – w-wa 1). Zasyp sięga głębokości 190 cm licząc od poziomu współczesnego. Zalega on na warstwie jasnożółtej warstwie zglinionego lessu, której strop jest wyraźnie przepalony na kolor czerwony (w-wa 2); może to oznaczać, że na glinie spoczywała posadzka z cegły, która została wyrabowana, albo drewniana podłoga.

Zastanawia brak reliktyw zniszczonego sklepienia i trzech kondygnacji, które znajdowały się nad piwnicą. Przesłanki te skłaniają do wniosku, że wszystkie wspomniane elementy zostały wyrabowane z budynku po opuszczeniu zamku w ciągu XIX w. Jest prawdopodobne, że piwnice budynku barokowego wzniesiono w miejscu XV/XVI-wiecznej fosy.

W narożnik NE piwnicy został wkomponowany fragment starszego muru kamiennego, związany z budynkiem bramnym z XV-XVI w. Prawdopodobnie była to przypora dostawiona od strony południowej do muru C, na linii dostawionego od północy muru B. Przypora miała ponad 110 cm szerokości (ten wymiar jest niemożliwy do oszacowania, ponieważ jej krawędź wschodnia zakryta jest oblicowaniem ściany wschodniej piwnicy, wykonanym w latach 80. XX w. na zaprawie cementowej). Zachowało się w dolnej części jej lico południowe, zbudowane z obciosanych bloków kamiennych; pierwotnie górna jego część była skośna, dolna – pionowa.

W części zachodniej wykopu zarejestrowano niski murek kamienno-ceglany (sięgający 55-60 cm wysokości – mur G) na białawej zaprawie wapiennej, wzniesiony w technice *opus emplectum* z kamienia łamanego i wtórnie użytej cegły. Murek jest równoległy do ściany E piwnicy (znajduje się w odległości 100-110 cm od niej). Dostawiono go (zapewne) do ściany N tuż przy zachodnim licu dawnej przypory w narożu NE. Posadowiony jest na warstwie 2.

Dokonano oględzin ścian zachodniej piwnicy budynku bramnego. Wszystkie zostały wzniesione wraz z budynkiem w drugiej połowie XVII w. W narożu NE znajduje się frag-

ment starszego budynku, wykorzystany przy budowie skrzydła XVII-wiecznego. Wydaje się, że wtopiony w naroże fragment wzniesiony został na przedłużeniu muru B. Zachowało się częściowo jego oblicowanie S, z przyciosanego kamienia sortowanego układanego warstwowo, przy czym warstwy obciosanego kamienia o prostokątnym licu rozdzielone są wąskimi warstwami wyrównawczymi z płaskiego kamienia łamanego. Wnętrze muru to drobniejszy kamień łamany z domieszką ułamków cegieł w zaprawie wapiennej (technika *opus emplectum*). Jest to inna technika niż mur B w odcinku I wykopu (mur pełny). Być może pierwotnie była to przypora dostawiona od strony południowej do muru C, w linii muru B. Relikt muru wysunięty jest na około 70 cm w kierunku wnętrza piwnicy, zachował się na długości około 100 cm; prawdopodobnie w tym miejscu znajdowało się jego naroże SW. Łącznie z murami A, B i C mógł on stanowić fragment starszej, średniowiecznej lub renesansowej bramy, która została rozebrana zanim stanęła brama barokowa.

Mur o szerokości około 100 cm, przystawiony do ściany N budynku (wątki kamienno-ceglane, w tym duże kamienie sortowane z przyciosywanym licem, część przemurowana podczas prac konserwatorskich), pierwotnie dzielił pomieszczenie na dwie części, z których zachodnia mieściła schody prowadzące z dziedzińca na południową stronę budynku (stąd w ścianie południowej kondygnacji piwnicznej znajdują się dwa otwory wejściowe: zachodni prowadził na schody, wschodni – do piwnicy). Zarówno szyja klatki schodowej jak i piwnica były przesklepione. Od strony dziedzińca zachowały się duże wygładzone kamienie przedproża i progu tych schodów. Opisany mur znajduje się 140 cm od lica ściany zachodniej budynku i taka była szerokość biegu schodów.

Zabytki ruchome

- W trakcie badań zebrano ogółem 2683 ułamki przedmiotów zabytkowych, w tym:
- 1458 ułamków ceramiki naczyniowej (głównie datowanej na own i on, stosunkowo niewiele było ułamków naczyń późnośredniowiecznych, zaledwie 2 fragmenty datowano na wczesne średniowiecze – XI-XIII w.);
 - 170 fragmentów kafla płytowych, w przewadze określonych na XVI i XVII w.;
 - 6 ułamków ceramiki budowlanej (w tym 2 fragmenty dachówek);
 - 2 drobne fragmenty detali kamiennych z wapienia i piaskowca;
 - 92 fragmenty płytek ceramicznych z polewami lub bez, o niejasnym przeznaczeniu, być może związanym z krótko funkcjonującą w XIX w. fabryką fajansu;
 - 57 fragmentów przedmiotów metalowych, żelaznych (w tym gwoździe, fragmenty sprzączki, noży, wędzidła (?), ćwieka, klucza, ciosła, szpili lub igły, grotu, naczyń, a także żelazną

kulę armatnią o średnicy około 12 cm), miedzianych/brazowych oraz ołowianych (w tym fragmenty opraw szyb okiennych);

- 8 monet (w tym denar Kazimierza Jagiellończyka, boratynkę, monetę Krystyny Wazówny, a także 4 monety zdawkowe z XX w.);

- 5 ułamków naczyń szklanych;

- 2 ułamki szkła taflowego;

- 3 przedmioty z rogu (w tym kompletnie zachowaną nowożytną bierkę szachową zdobioną);

- 879 ułamków kości zwierzęcych;

- 1 fragment wyprawionej skóry zwierzęcej.

Największej ilości zabytków ruchomych dostarczyła warstwa użytkowa zalegająca na zachowanych fragmentach bruku kamiennego z drugiej połowy XVII/XVIII w.

Wszystkie zabytki protokolarnie przekazano w depozyt Urzędowi Miasta i Gminy Bodzentyn, jako załączek zbiorów archeologicznych przyszłego muzeum zamku i miasta.

Wnioski

Podczas prac archeologicznych odkryto szereg reliktyw i struktur związanych z kilkoma fazami funkcjonowania zamku i jego przekształceń przestrzennych. Najważniejsze z nich to:

1/ Relikty zachodniej części nieistniejącego południowego budynku bramnego, w postaci fragmentów ścian magistralnych oraz piwnic z późniejszymi podziałami. Budynek ten wzniesiono prawdopodobnie w drugiej połowie XV lub w pierwszej połowie XVI w., ostatecznie rozebrano go przed 1644 r., wykorzystując jednak przez jakiś czas przynajmniej część jego podpiwniczenia. W południowej ścianie związanych z nim piwnic odsłonięto wtórnie tam umieszczony gotycki portal z ciosów szarego piaskowca. Po rozbiórce i zasypaniu piwnic relikty budynku zostały w drugiej połowie XVII w. przykryte kamiennym brukiem dziedzińca.

2/ Relikty budynku lub zespołu budynków tworzących nieistniejące skrzydło zachodnie zamku, wzniesione najpewniej w XV i/lub pierwszej połowie XVI w. Był to obiekt przynajmniej częściowo podpiwniczony, o szerokości 5-5,5 m. Szerokość murów magistralnych wyznaczających wschodnią krawędź skrzydła wskazuje, że mogło ono mieć jedną kondygnację naziemną. Zachodnią ścianą był mur obronny zachodni, którego geneza sięga XV w. Obydwa mury były przewiązane z zachowaną dolną częścią południowego muru wieży w narożu północno-wschodnim zamku, ostatecznie rozebranej w drugiej połowie XVII w., w związku z barokową rozbudową skrzydła północnego.

3/ Relikty kamiennego bruku, wyznaczające poziom dziedzińca w drugiej połowie XVII i w XVIII w. Bruk ten zachował się w stosunkowo dużych fragmentach. Przykrył on relikty rozebranych budynków skrzydła zachodniego oraz dawnego budynku południowego (bramnego). Zalegała na nim gruba warstwa użytkowa nasycona wielką ilością zabytków ruchomych z XVII i XVIII w. (głównie ułamków ceramiki naczyniowej, kafli i kości zwierzęcych).

4/ Relikty dolnych części nieistniejącej średniowiecznej wieży w narożu północno-zachodnim murów zamkowych, uważanej za najstarszą budowlę murowaną założenia. Odsłonięto koronę i oblicowania zewnętrzne reliktyw ściany południowej oraz fragmentu ściany zachodniej do głębokości średniej 100 cm. W ścianie zachodniej zarejestrowano nieznaną z innych murów zamku wążkę z regularnej kostki kamiennej w układzie warstwowym; może to świadczyć o chronologii wieży sięgającej okresu od schyłku XIV do drugiej połowy XV w. Wieża istniała jeszcze w 1652 r. (w opisie lustracyjnym odnotowano, że mieścił się w niej loch więzienny), po czym została rozebrana, a jej dolne części posłużyły jako fundament pod zachodni fragment wznoszonego w drugiej połowie XVII w. skrzydła północnego. Podczas budowy tego skrzydła wykorzystano duże fragmenty murów średniowiecznego budynku, przylegającego do wieży od strony wschodniej (widoczne są one w istniejących reliktywach ściany północnej oraz naroża północno-wschodniego. Wyrównując relikty ścian dolnych części wieży pod budowę skrzydła północnego wykorzystywano duże sortowane kamienie, a także detale architektoniczne – detal obramienia drzwi lub okna (częściowo sfazowany) wykorzystano w ten sposób w narożniku południowo-zachodnim skrzydła. Narożnik południowo wschodni wieży był podparty ukośną przyporą, którą rozebrano w związku z budową ściany południowej skrzydła północnego, co nastąpiło w ciągu drugiej połowy XVII w.

5/ Relikty naroża południowo-wschodniego nieistniejącego budynku bramnego z XV/XVI w. oraz relikty krużganka dostawionego do ściany zachodniej skrzydła wschodniego.

6/ W wykopie zlokalizowanym w piwnicy zachodniej barokowego skrzydła południowego (bramnego) odsłonięto pierwotny poziom tej piwnicy, przykryty ponad dwumetrową jednolitą warstwą zasypu. Odsłonięto też fragment murku będącego częścią zagospodarowania wnętrza piwnicy.

7. Oprócz tego na północnym stoku cypla (teren dawnego zwierzyńca) zidentyfikowano relikty umocnień ziemnych tworzących linię obronną po zewnętrznej stronie skrzydła północnego pałacu oraz muru obwodowego ogrodu włoskiego, będącego fragmentem umocnień miejskich. Są to relikty dwóch małych bastionów (w rejonie naroży NW i NE pałacu) oraz fosy z

wałem artyleryjskim na odcinku ogrodu. Chronologię tych umocnień można wstępnie określić na XVII w.

Wnioski konserwatorskie oraz propozycje wytycznych konserwatorskich

Z samego założenia projektu rewitalizacji zamku wynika, że inwestycja ma na celu nadanie temu miejscu znaczenia ważnego obiektu o różnorodnych funkcjach publicznych, rekreacyjnych i muzealnych, bez naruszania jego charakteru jako historycznej ruiny. Z tych też względów inwestycja powinna mieć wysoce pozytywny wpływ na rozwój miasta.

Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. były kontynuacją działań podjętych w latach 60. ubiegłego wieku. W trakcie wszystkich tych prac odkryto relikty średniowiecznych i nowożytnych faz rozwoju przestrzennego i przekształceń zamku, przede wszystkim jego części pałacowej. Z uwagi na znaczenie obiektu, który był jedną z najważniejszych siedzib biskupów krakowskich, wskazane jest kontynuowanie prac w celu pełnego odsłonięcia i uczynienia wszystkich relikwów w obrębie pałacu biskupiego oraz jego otoczenia. Rola zamku uwidaczniała się w jego rozwoju przestrzennym, permanentnych przebudowach i dostosowywaniu do gustów kolejnych okresów. Wszystkie te procesy możemy dziś odczytać w zachowanych źródłach pisemnych, relikwach budynków, obwodów obronnych, poziomów użytkowych, a także bogatych zbiorach zabytków ruchomych poświadczających intensywność codziennego życia zamku jako ośrodka zarządu klucza dóbr biskupich oraz chętnie odwiedzanej przez biskupa i jego dwór rezydencji letniej.

Odkrycia dokonane na dziedzińcu pałacu oraz na jego przedpolu północnym i wschodnim stwarzają możliwość odsłonięcia i wyeksponowania relikwów wszystkich faz przekształceń przestrzennych obiektu. Pierwszym etapem rewitalizacji obiektu jako historycznej ruiny będzie adaptacja najlepiej zachowanego skrzydła południowego pałacu do pełnienia funkcji ekspozycyjno-edukacyjnej. Pozostałe fragmenty pałacu i zamku w obrębie działki powinny być w kolejnych etapach, w miarę możliwości, włączone do przestrzeni ekspozycyjnej jako rezerwat archeologiczno-architektoniczny. Wymaga to opracowania kompleksowego programu badań archeologiczno-architektonicznych, nawiązującego do budowanej koncepcji zagospodarowania terenu i programu funkcjonalno-użytkowego dla terenu zamczyńska z otoczeniem. Dokumenty te powinny obejmować w szczególności następujące rejony:

1/ dziedziniec wewnętrzny oraz skrzydła dawnego pałacu, mury obwodowe od strony zachodniej, relikwty mostu i fosy południowej (czyli ogólnie teren dawnego pałacu biskupiego). Przed przystąpieniem do badań należy ustalić poziom eksploracji dziedzińca (może to być poziom zachowanego fragmentarycznie bruku kamiennego z drugiej połowy XVII-XVIII w.

lub inny uzgodniony z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków). Łączy się to z odsłonięciem i konserwacją wszystkich relikwów murów na terenie dziedzińca, oczyszczeniem i udostępnieniem ewentualnych piwnic i innych struktur, w tym murów związanych z nieistniejącym skrzydłem zachodnim. Mieści się tu również odsłonięcie wszystkich piwnic pod skrzydłami wschodnim i północnym do poziomu pierwotnych warstw użytkowych, a w zachodniej części skrzydła północnego – odsłonięcie w całości dawnego lochu więziennego istniejącej co najmniej do połowy XVII w. w średniowiecznej wieży. Po stronie północno-wschodniej pałacu trzeba przewidzieć uczytelnienie węzła obydwu skrzydeł z fundamentami dawnych ryzalitów;

2/ teren dawnego ogrodu włoskiego, który wymaga dokładnych badań georadarowych oraz przebadania i odsłonięcia istniejących tu niegdyś struktur (studni, domku ogrodnika, murów obwodowych, w tym muru północnego z basztą);

3/ fragment przedzamcza od strony południowej, gdzie zachowały się relikty tzw. domu pańskiego, ewentualnie też piwnic i ujęcia wody, dopływającej tam w XVII w. drewnianym wodociągiem;

4/ zbocza cypla zamkowego od strony zachodniej i północnej, gdzie należy odsłonić, uporządkować i utrzymać istniejącą konfigurację terenu z właściwym wyeksponowaniem zewnętrznej linii obronnej od strony północnej. Została ona odkryta w trakcie penetracji terenu związanej z badaniami 2019 r. i obejmuje relikty dwóch niewielkich bastionów ziemnych oraz fosy z wałem artyleryjskim;

5/ dolina Psarki pod zamkiem, którą należy uporządkować, co pozwoli uwidocznić i wyeksponować miejsce dawnego mostu łączącego teren ogrodów pałacowych z folwarkiem zamkowym.

Wszystkie wymienione działania będą wymagały podjęcia wyprzedzających badań oraz nadzorów archeologicznych i archeologiczno-architektonicznych.

Bodzentyn, woj. świętokrzyskie, pow. kielecki, zamek

Archeologiczne badania wykopaliskowe, przeprowadzone w sierpniu 2019 r. w obrębie zamku biskupów krakowskich, na działce nr ewid.: 3234/6 obręb 0001 Bodzentyn gm. Bodzentyn, w ramach projektu pn. „Śladami kultury benedyktyńskiej” Działanie 4.4 „Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego” RPOWŚ na lata 2014-2020

DZIENNIK BADAŃ

Prowadzenie: Czesław Hadamik

23.07.2019 r.

Wykonano nieinwazyjne pomiary za pomocą georadaru ZOND-12e z anteną o częstotliwości 300 MHz. Parametry głębokościowe aparatury ustawiono na zasięg do ok.6,0 m. Prace te zostały wykonane przez ekipę Zakładu Badań Nieniszczących KPG Sp.z o.o., ul.Pod Strzechą 19, 31-352 Kraków, pod kierunkiem dr. Wiesława Nawrockiego.

Badania przeprowadzono na terenie dziedzińca pałacowego oraz w rejonie dawnej fosy na południe od skrzydła bramnego barokowego pałacu. Podczas badań georadarowych na terenie barokowego dziedzińca zarejestrowano niejednorodności podłoża zinterpretowane jako relikty dawnej zabudowy. W części południowej dziedzińca, do odległości ok.4m od elewacji północnej skrzydła bramnego stwierdzono, że na szerokości około 4 m podłoże jest niejednorodne do głębokości ok.3m, co może być wynikiem dawnej zabudowy lub zagruzowanych wykopów. Znaczne zaburzenia podłoża cechowały również zachodnią część dziedzińca, na szerokości około 5,50 m. W części wschodniej zarejestrowano liczne zmiany podłoża związane z zabudową wschodniego skrzydła barokowego pałacu, głównie z istniejącym tu krużgankiem. Stwierdzono, że pozostałości fundamentów występują w tym rejonie płytko pod powierzchnią terenu (strop maksymalnie na głębokości 0,5m). Na samym dziedzińcu wyznaczono również szereg zmian podłoża, które – jak stwierdzono - mogą być związane z późniejszą zabudową, wkopami lub powierzchniami gdzie może być zachowany bruk.

Po stronie południowej skrzydła bramnego zarejestrowano ślady głębokiej fosy oraz bliżej niezidentyfikowanych fundamentów przecinających ją w poprzek na wysokości wejścia do piwnicy zachodniej.

23.07.2019 r. – 10.08.2019 r.

Prowadzono kwerendy archiwalne i bibliograficzne pod kątem zebrania istotnych dla badań archeologicznych informacji źródłowych (z dokumentów publikowanych i pozostających w rękopisie), a także rezultatów dotychczasowych prac archeologiczno-architektonicznych i historycznych.

Kwerendę archiwalną przeprowadzono w Archiwum Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, gdzie dokonano przeglądu wszystkich znajdujących się tam dokumentacji badawczych. Przystudiowano w pierwszym rzędzie następujące dokumentacje i opracowania:

- J. Kuczyński, „Bodzentyń – zamek. Sprawozdanie z prac wykopaliskowych przeprowadzonych w 1964 r.”, mps;
- M. Brykowska, „Bodzentyń zamek. Sprawozdanie z badań terenowych za okres 18.VII.-18.VIII.1964 r.”, mps;
- J. Fijałkowski, „Ekspertyza określająca pochodzenie kamienia budowlanego w murach zamku w Bodzentyń oraz określenie genetyczne warstw w wykopach badawczych, Kielce 1965, mps;
- J. Bogdanowski, D. Uruska, „Katalog zabytkowych założeń zielonych województwa kieleckiego, d. powiat kielecki. Bodzentyń, ogród przy pałacu biskupim”, Kraków 1976, mps;
- zbiory fotografii z badań archeologicznych J. Kuczyńskiego w latach 1964-1965, wyk. H. Pieczul;
- zbiory fotokopii historycznej ikonografii zamku;
- fotografie zamku z lat 1962-1963, wyk. J. Langda;
- M. Brykowska, „Bodzentyń Zamek, Sprawozdanie z badań architektonicznych za rok 1965”, mps;
- M. Brykowska, „Studium do prac konserwatorskich ruin zamku w Bodzentyń”, 1969, mps;
- A. Wentkowska, „Sprawozdanie z prac wykopaliskowych przeprowadzonych na terenie zamku w Bodzentyń w 1969 r.”, Bodzentyń 1969, mps;
- odpisy dokumentów dotyczących zespołu pałacowego z Bodzentyń z lat 1644-1846, R. Brykowski, 1962, mps (m.in. odpisy rewizji i inwentarzy zamku z lat 1644, 1679 1747, znajdujących się w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie);
- fotokopia lustracji zamku z 1789 r.

Kwerenda bibliograficzna objęła dostępną literaturę przedmiotu, w tym wydania tekstów źródłowych (J. Muszyńska) oraz sprawozdania z badań archeologicznych (artykuły J. Kuczyń-

skiego), architektonicznych i historycznych (artykuły M. Brykowskiej, M. Sobali), historyczną ikonografię zamku (wydana przez J.L. Adamczyka) oraz publikacje miejscowych historyków (F. Rzemieniuk, A. Wołczyk).

12.08.2019 r.

Przy zachodniej części ściany N budynku bramnego wytyczono wykop nr 1/2019, o wymiarach 9,0 (N-S) x 8,0 m (W-E), dzieląc go na dwa odcinki przedzielone świadkiem profilowym o szerokości 3 m, w odległości 4 m od ściany N budynku bramnego. Później odcinek północny (I) przedłużono w kierunku zachodnim o 2 m. Ogólna powierzchnia wykopu – 76 m². Zachodnią krawędź odcinka południowego (II) usytuowano 0,5 m od linii drewnianego ogrodzenia zabezpieczającego historyczną ruinę budynku bramnego.

Rozpoczęto eksplorację wykopu.

Odcinek I:

Eksplorowano współczesną próchnicę (w-wa 1 - brunatna ziemia piaszczysta z darnią). Pod nią, na głębokości kilkunastu cm, zarejestrowano strop bardziej zwartej zglinionej ziemi z rumoszem kamiennym i ceglanym, barwy jasnobrunatnej (w-wa 2). Niżej, w profilu S części środkowej występuje pod współczesną próchnicą warstwa spalenizny o miąższości do 10 cm (w-wa 3).

W narożu SE odcinka, na głębokości 35 cm odsłonięto koronę reliktu muru (mur A), któremu towarzyszyło zwarte gruzowisko (pod współczesną próchnicą i gliniastą warstwą gruzowiskową z drobnym rumoszem i zlasowaną cegłą – w-wa 4).

W części środkowej odcinka, pod profilem N na głębokości 20 cm, zarejestrowano koronę muru kamiennego o szerokości 115 cm, zbudowanego w technice *opus emplectum*, z płaskiego sortowanego kamienia (mur B). Po stronie wschodniej tego muru występowała warstwa ciemnobrunatnej ziemi piaszczystej z rumoszem kamiennym i ceglanym.

W zachodniej części odcinka, na W od muru B, pod współczesną próchnicą występowała luźna jasnobrunatna ziemia z rumoszem kamiennym i ceglanym (w-wa 5).

Odcinek II:

Eksplorowano współczesną próchnicę – brunatną i ciemnobrunatną ziemię piaszczystą z darnią (w-wa 1). W części wschodniej odcinka ma ona miąższość około 5 cm, rośnie w kierunku zachodnim. Pod nią zarejestrowano jasnobrunatną zglinioną ziemię piaszczystą z rumoszem kamiennym i ceglany (w-wa 2).

W części wschodniej odcinka, na głębokości 15 cm, odsłonięto koronę reliktu muru kamiennego o szerokości 135-140 cm i przebiegu W-E, równoległego do linii ściany N budynku bramnego (mur C). Mur tkwi w warstwie 2.

Ściana N budynku bramnego oraz boczne ściany przejazdu:

Dokonano oględzin ściany północnej budynku bramnego i ścian przejazdu bramnego. Według badań historycznych i architektonicznych powstał on w drugiej połowie XVII w., za czasów biskupów Andrzeja Trzebickiego i Jana Małachowskiego. Domniemanym architektem gruntownego przekształcenia zamku w barokową rezydencję mógł być przebywający wówczas w Bodzentynie Stanisław Solski.

Większą część lica N ściany północnej pokrywa tynk wapienny. Częściowo zachowały się kamienne obramienia okien, nie zachował się portal północnego wylotu przejazdu bramnego. W widocznych fragmentach oblicowania dominują wątki kamienno-ceglane w układzie warstwowym, ale mało regularnym, z ceglany łatami. Bardzo mało jest całych egzemplarzy cegieł, przeważają ułamki cegły rozbiórkowej, niewiele jest też zendrówek. Przeważnie z cegły wykonane są ościeża otworów, w tym zachowana część łuku pełnego przesklepienia północnego wylotu bramnego. Przykładowe wymiary cegły w rozglifionych w kierunku wnętrza przejazdu ościeżach wylotu: 75 x 260, 65 x 120 mm. W górnych kondygnacjach przeważa cegła (wątki ceglano-kamienne).

Na wysokości około 260 cm od obecnego poziomu terenu widoczne są w licu wschodniej części ściany 4 kwadratowe gniazda po belkach drewnianych, po 2 z obydwu stron przejazdu bramnego.

Na wysokości 390 cm od obecnego poziomu terenu znajdują się dolne krawędzie utraconych do płaszczyzny lica ściany piaskowcowych krosztynów, które dźwigały pomost balkonu drugiej kondygnacji naziemnej. Zachowało się 9 reliktyw krosztynów, o wysokości 80 i szerokości około 18 cm. Na poziomie górnych krawędzi krosztynów znajduje się niewielka odsadzka oraz poziom kwadratowych gniazd po belkach drewnianych (widoczne są 4 gniazda). Nad tym poziomem w oblicowaniu przeważa cegła.

Boczne ściany przejazdu są przewiązane ze ścianą północną; poświadczą to jednofazowość wznoszenia obiektu. Przeważają w ich oblicowaniu wątki kamiennie-ceglane, identyczne jak w licu północnym ściany N. Większość stanowią ułamki cegły rozbiórkowej, cegła w oblicowaniu kładziona była warstwowo lub w łątach. Przykładowe wymiary całych egzemplarzy cegieł: 73 x 127 (zendrówka), 60 x 120, 80 x 130 (dwa egzemplarze -rozbiórkowa średnio-wieczna?), 60 x 120, 60 x 125, 62 x 128, 67 x 130.

W oblicowaniu ściany wschodniej przejazdu, na wysokości 440 cm od obecnego poziomu gruntu widoczny jest ciąg 3 gniazd kwadratowych po drewnianych belkach podłogi drugiej kondygnacji naziemnej, nad sklepioną sienią przejazdową (sklepienie nie zachowało się). Przy otworze południowym przejazdu (zachowany portal z czerwonego piaskowca) zarejestrowano w licu ściany wschodniej na wysokości 210 cm (od obecnego poziomu terenu) kwadratowe gniazdo po belce zabezpieczającej wrota. W licu ściany zachodniej znajduje się podobne gniazdo, ale znacznie płytsze.

13.08.2019 r.

Wykop 1/2019:

Kontynuowano eksplorację odcinków nr I i II.

Odcinek II:

W narożu SE odcinka zakończono eksplorację na głębokości 75 cm, we fragmencie pomiędzy licem ściany N budynku bramnego a murem C, znajdującym się w odległości 98-100 cm na N. W profilu E odcinka stwierdzono następującą stratygrafię: w-wa 3 – warstwa zasypowa, brunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym – miąższość około 20 cm; warstwa ta zalega na poziomie dużych płaskich kamieni w brunatnej ziemi – prawdopodobnym poziomie użytkowym przejazdu bramnego w XVII-XVIII w., miąższość około 10 cm (w-wa 4); w-wa 5 – przemieszana ciemnobrunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym, niwelacja-gruzowisko po stronie północnej muru C; w-wa 6 – jasnobrunatno-żółty less zgliniony nasypowy z nielicznym drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym.

W części SE odcinka odkryto zagruzowaną piwnicę z częściowo zachowanymi oporami ceglanego sklepienia (po stronie wschodniej). W licu północnym muru C odsłonięto górny fragment portalu (zamkniętego łukiem pełnym) z szarego piaskowca.

Sonda wykonana wzdłuż zachodniego profilu wykopu wykazała, że mur C ciągnie się w kierunku W.

Wykop 2/2019:

Wytyczono wykop 2/2019, usytuowany przy narożu SW reliktu budynku północnego barokowego zamku. Wymiary wykopu: 2,50 – 3,50 x 9,0 m (powierzchnia 27 m²), osią dłuższą w kierunku W-E. Badania są ukierunkowane na zidentyfikowanie reliktywów wieży głównej średniowiecznego zamku, a także ewentualnego styku ściany S skrzydła północnego z murem B oraz z zachodnim murem obronnym, określonym podczas badań 1963 r. jako pochodzący z XV w. (mur D).

Rozpoczęto eksplorację wykopu od usunięcia w-wy współczesnej próchnicy z darnią, zawierającej rumosz kamienny i ceglany (w-wa 1). Stwierdzono, że w narożu SE ściana barokowego skrzydła stoi na szerszym kamiennym cokole. Być może jest to cokół średniowiecznej wieży głównej, w której w XVII w. znajdował się loch więzienny, wspomniany w lustracji z 1652 r.

Wykop 3/2019:

Wytyczono wykop nr 3/2019 o wymiarach 2,0 x 10,0 m (powierzchnia 20 m²), osią dłuższą w kierunku W-E. Wykop usytuowano w środkowej części zachodniego fragmentu dziedzińca, w odległości 8 m od północnej krawędzi wykopu 1/2019, równoległe do niej. Celem badań jest zarejestrowanie dalszego przebiegu muru B oraz ewentualnych poziomów użytkowych dziedzińca.

Rozpoczęto eksplorację wykopu, zdejmując częściowo warstwę współczesnej próchnicy, ciemnobrunatnej i czarniawej ziemi piaszczystej i próchnicznej z darnią, zawierającej drobny rumosz kamienny i ceglany (w-wa 1).

14.08.2019 r.

Z uwagi na opady deszczu nie prowadzono prac.

16.08.2019 r.

Wykop 2/2019

Kontynuowano eksplorację wykopu, wytyczono też jego południowy odcinek (II), oddzielony od północnego (I) świątkiem o szerokości 4 m. Przedłużono wykop w kierunku wschodnim o 1,5 m, aby odsłonić fragment naroża SE wieży (ogólna powierzchnia zwiększyła się do 100 m² z docięciami).

Odcinek I:

Odsłonięto południową krawędź wieży głównej średniowiecznego zamku. Odsłonięto południowe lico wieży do głębokości średniej ok. 100 cm. Stwierdzono, że w XVII w. wykorzystano dolny fragment muru wieży jako cokół pod wzniesienie zachodniego odcinka ściany S skrzydła północnego. Cokół nadmurowano wykorzystując wtórnie m.in. starsze detale kamienne, co widoczne jest w narożu SW (fragment ciosu z piaskowca częściowo sfazowanego – prawdopodobnie pochodzący z rozebranego portalu lub obramienia okna). Stwierdzono również, że w narożu SE wieży istniała skośna przypora przewiązana z narożem, będąca więc integralną częścią budowli. Została ona częściowo rozebrana a częściowo wtopiona w ścianę południową wzniesionego w drugiej połowie XVII w. skrzydła północnego.

Lico zachodnie reliktu wieży odsłonięto na odcinku 2,5 m. 45 cm poniżej korony reliktu znajduje się odsadzka o szerokości 25-30 cm. Zachowany fragment oblicowania średniowiecznej ściany zachodniej wieży charakteryzuje się bardzo ładnym wątkiem z piaskowcowej kostki, starannie ułożonej w warstwy, z ułamkami cegły w szczelinach. Jest to wątek niespotykany w innych fragmentach murów zamku i może się łączyć z najstarszym obiektem, wzniesionym przez Floriana z Mokrska.

W związku z rozbudową skrzydła północnego zamku (w drugiej połowie XVII w.?) wyrównano ubytki naroża rozebranej wieży kładąc warstwę dużych obciosanych kamieni oraz wykorzystując fragmenty starszego detalu (ciosowy fragment portalu lub obramienia okna z piaskowca, szer. 25 cm, dług. 100 cm, w części sfazowany) może pochodzącego z dawnej wieży. Mur dawnej wieży wysunięty jest około 30 cm na W i około 50 cm na S przed lica XVII-wiecznych ścian skrzydła północnego.

Odcinek II:

Rozpoczęto eksplorację odcinka. Zdjęto część próchnicy współczesnej, czarniawej ziemi piaszczysto-próchnicznej z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym (w-wa 1).

Wykop 3/2019:

Kontynuowano eksplorację wykopu. Zdjęto kolejne warstwy, obniżając powierzchnię wykopu do około 40 cm w części wschodniej. Pod współczesną próchnicą stwierdzono zagruzowania w części E, środkowej i W, przedzielone pasami żółtej ziemi gliniastej. Na krańcu W zarejestrowano wschodnią krawędź muru, określonego podczas badań w latach 60. XX w. jako starszy mur oporowy (mur D).

Piwnica W budynku bramnego – ściana północna:

Dokonano oględzin zachodniej piwnicy budynku bramnego. Ściana jako całość została wzniesiona wraz z budynkiem w drugiej połowie XVII w. W narożu NE znajduje się fragment starszego budynku, wykorzystany przy budowie skrzydła XVII-wiecznego. Wydaje się, że wtopiony w naroże fragment wzniesiony został na przedłużeniu muru B. Zachowało się częściowo jego oblicowanie S, z przyciosanego kamienia sortowanego układanego warstwowo, przy czym warstwy obciosanego kamienia o prostokątnym licu rozdzielone są wąskimi warstwami wyrównawczymi z płaskiego kamienia łamanego. Wnętrze muru to drobniejszy kamień łamany z domieszką ułamków cegieł w zaprawie wapiennej (technika *opus emplectum*). Jest to inna technika niż mur B w odcinku I wykopu (mur pełny). Być może pierwotnie była to przypora dostawiona od strony południowej do muru C, w linii muru B. Relikt muru wysunięty jest na około 70 cm w kierunku wnętrza piwnicy, zachował się na długości około 100 cm; prawdopodobnie w tym miejscu znajdowało się jego naroże SW. Łącznie z murami A, B i C mógł on stanowić fragment starszej, średniowiecznej lub renesansowej bramy, która została rozebrana zanim stanęła brama barokowa.

Mur o szerokości około 100 cm, przystawiony do ściany N budynku (wątki kamiennie-ceglane, w tym duże kamienie sortowane z przyciosywanym licem, część przemurowana podczas prac konserwatorskich), pierwotnie dzielił pomieszczenie na dwie części, z których zachodnia mieściła schody prowadzące z dziedzińca na południową stronę budynku (stąd w ścianie południowej kondygnacji piwnicznej znajdują się dwa otwory wejściowe: zachodni prowadził na schody, wschodni – do piwnicy). Zarówno szyja klatki schodowej jak i piwnica były przesklepione. Od strony dziedzińca zachowały się duże wygładzone kamienie przedproża i progu tych schodów. Opisany mur znajduje się 140 cm od lica ściany zachodniej budynku i taka była szerokość biegu schodów.

17.08.2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek II:

Pogłębną sondę w obrębie piwnicy w części środkowej odcinka, aby odsłonić dalszy fragment portalu z szarego piaskowca. Warstwę zasypową eksplorowano do głębokości około 150-160 cm poniżej poziomu terenu. Na tej głębokości eksplorację przerwano ze względów bezpieczeństwa; pełna eksploracja zasypu piwnicy będzie możliwa w ramach szerszego programu badawczego. Stwierdzono, że odsłonięta górna część portalu zestawiona jest z dwóch dużych ciosów, zestawionych w kluczu półokrągłego zamknięcia (portal zamknięty był łukiem pełnym). Ponadto boczne jego naroża były sfazowane. Na powierzchni licowej zachowały się charakterystyczne ślady obróbki w postaci ukośnych śladów dłutowania. Poza tym powierzchnie były starannie wygładzone. Obserwacja oblicowania muru C, w który wstawiony został portal zdaje się świadczyć, że umieszczono go tam wtórnie, wcześniej był zatem w innym miejscu. To z kolei może świadczyć, że sam portal pochodzi z budowli średniowiecznej. W górnej części (chyba jeszcze w granicach łuku) portal ma w świetle około 92 cm szerokości. Łuk zestawiony był z dwóch ciosów o szerokości 20-25 cm. Obecnie zestawienie obydwu części wykazuje pewną nierówność, ale może to być skutek odkształceń postdepozycyjnych. W rejonie portalu mur C licowany był dość niestarannie, z dodatkiem cegieł (stąd hipoteza o wtórnym osadzeniu portalu w murze).

Oprócz murów B i C w obrębie odcinka znajdują się dwa mury kamiennie-ceglane, przystawione wtórnie do północnego lica muru C (w tym mur A). Prawdopodobnie powstały w wyniku podziałów piwnic budynku bramy z XV/XVI w., w każdym razie są późniejsze od murów B i C.

W profilu E odcinka, po północnej stronie muru C, odsłonięto lico zachodnie kolejnego muru, zbudowane z dużych sortowanych kamieni w układzie warstwowym. Był on przystawiony do muru C, podobnie jak mur B. Prawdopodobnie był to jeden z murów pierwotnej dyspozycji budynku bramnego z XV/XVI w.

Wykop 2/2019, odcinek I (N):

W zachodnim krańcu odcinka odsłonięto na odcinku 2,5 m naroże cokołu wieży; w licu zachodnim około 45 cm poniżej zachowanej korony znajduje się odsadzka o szerokości 25-30 cm (od strony południowej na tym poziomie nie ma odsadzki). Zachował się fragment oryginalnego lica ściany zachodniej wieży, bardzo regularny wążek warstwowo z kamiennej kostki (piaskowiec), starannie ułożony, wyrównywany w szczelinach m.in. ułamkami cegły. Wążek ten nie występuje w innych dotychczas odkrytych murach zamku oraz widocznych na powierzchni reliktach.

Stwierdzono, że w związku z budową skrzydła północnego (w ciągu drugiej połowy XVII w.) wyrównano ubytki cokołu pod naroże SW tego budynku, kładąc warstwę dużych obciosanych kamieni w przybliżeniu prostopadłościennych oraz używając fragmentu starszego detalu z szarego piaskowca (fragment obramienia okna lub drzwi o długości 100 i szerokości średniej 25 cm, być może pochodzący z rozebranej wieży). Cokół tworzy odsadzkę o szerokości 30 cm od strony zachodniej i około 50 cm od strony południowej.

Do lica W cokołu (pod odsadzką), 55 cm od naroża, dostawiony jest mur (kamień z domieszką ułamków cegły) o szerokości 130 cm; jest to fragment zamknięcia muru obwodowego dziedzińca po jego poszerzeniu w drugiej połowie XVII w. (mur E).

W odległości 80 cm od naroża do lica S cokołu dochodzi mur o szerokości 130 cm (zbudowany w technice *opus emplectum*, starannie oblicowany płaskim kamieniem łamanym oraz większymi kamieniami obciosanymi – mur D); jest on przewiązany z cokołem średniowiecznej wieży, co świadczy o zbliżonej chronologii. Jest to starszy (średniowieczny) mur zachodni dziedzińca. W odległości 5,50 m na E (identycznie jak w odcinku północnym wykopu 1/2019) znajdują się relikty równoległego muru o szerokości 115 cm (odsłonięto górny jego fragment, niżej mur może być szerszy), kamiennego, z niewielką domieszką ułamków cegły. Mur jest przewiązany z cokołem wieży, zapewne również można go łączyć z okresem średniowiecza.

Stwierdzono, że długość południowego odcinka cokołu wieży wynosiła co najmniej 8,60 m. W narożu SE prawdopodobnie znajdowała się przewiązana z nim ukośna przypora całkowicie rozebrana w związku z rozebraniem wieży i budową skrzydła północnego (druga połowa XVII w.) – świadczy o tym skośny układ kamieni w koronie reliktu. W części wschodniej odcinka odsłonięto na odcinku około 4 m koronę reliktyw południowego odcinka cokołu, o szerokości około 200 cm. Cokół wzniesiono w technice muru pełnego, z warstwowo układanego kamienia sortowanego.

Rozpoczęto odczyszczanie odcinka do prac dokumentacyjnych.

Wykop 2/2019, odcinek II (S):

Eksplorowano odcinek na całej długości. W części zachodniej i środkowej eksplorację prowadzono do odsłonięcia korony muru D (szerokość 120-130 cm). W części wschodniej wykonano sondę wgłębną odsłaniając koronę muru B na głębokości około 120 cm od powierzchni terenu. Do tego poziomu mur został rozebrany, prawdopodobnie w XVII w., kiedy

wykonano brukowaną posadzkę dziedzińca, poszerzając go w kierunku zachodnim i jednocześnie rozbierając zabudowę skrzydła zachodniego (w profilach zaznacza się wyraźnie wkop rabunkowy).

Wykop 3/2019:

Kontynuowano eksplorację wykopu. W obrębie części wschodniej i zachodniej zakończono ją na zachowanych fragmentach bruku kamiennego (poziom dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.), częściowo ułożonego z dużych płaskich i nieregularnych płyt piaskowca. W części środkowej wykonano głębszy sondaż, aby odsłonić koronę muru B.

19.08.2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek I (N):

Odczyszczano profile i dno wykopu oraz relikty murowane do prac dokumentacyjnych. W profilu S części środkowej wykopu, na szerokości około 180 cm, odsłonięto lico muru kamiennego dostawionego od zachodu do muru B; odsłonięty mur ma kontynuację w odcinku II wykopu, gdzie dochodzi do muru C (nie wiadomo jeszcze czy kontynuuje się w kierunku zachodnim).

W obrębie odcinka zarejestrowano następującą stratygrafię:

1 – czarniawa ziemia piaszczysta z darnią i drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym – współczesna próchnica;

1a – współczesna próchnica z większą ilością drobnego rumoszu kamiennego (profile N i S w części środkowej);

2 – jasnobrunatna gliniasta ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym oraz poziomem kamieni - poziom bruku z XVII-XVIII w.;

3 – żółty piasek z jasnobrunatną ziemią piaszczystą – niwelacja (podsypka pod bruk?);

4 – szara ziemia gliniasta z drobnym rumoszem i grudkami zaprawy – zasyp wykopu;

5 – żółtawo-jasnobrunatna ziemia zgliniona z nielicznym drobnym rumoszem – niwelacja;

5a – przemieszana ciemnożółta i szara ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – niwelacja;

6 – szara zgliniona ziemia nasycona spalenizną, miąższość około 10 cm – przekładka między warstwami niwelacji, wskazująca na fazowość procesu podwyższania powierzchni terenu pod założony poziom dziedzińca;

7 – ciemnożółta zgliniona ziemia lessowa – niwelacja;

8 – szarozółta zgliniona ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja;

9 – jasnobrunatno-żółtawa ziemia gliniasta z rumoszem kamiennym i ceglanym – zasyp piwnicy (profile N i S po stronie zachodniej muru B);

10 – przemieszana żółtawa i brunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym i zaprawą – zasyp piwnicy (profile N i S po stronie zachodniej muru B);

11 – szarozółtawa ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – zasyp piwnicy (profil N po stronie zachodniej muru B);

12 – warstewka spalenizny w brunatnej zglinionej ziemi;

13 – przemieszana brunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym – zasyp wkopu rabunkowego (profil S, część środkowa);

Relikty murów w obrębie wykopu:

1/ mur A – wschodni kraniec wykopu, w odległości około 150 cm na E od muru B, równoległy do niego; kamienno-ceglany o szerokości około 55-60 cm; jego kraniec północny jest oblicowany; wydaje się, że murek ten stanowił wschodnią ściankę przebudowanej piwnicy pod budynkiem bramnym z XV-XVI w. Piwnica ta kończyła się ścianką poprzeczną o grubości około 60 cm (korona jej reliktu jest bardzo zniszczona – mur B2); w całości miała szerokość 1,50-1,60 m, długość około 5,0 m i była sklepią cegłą; wykonana była wtórnie w obrębie starszej piwnicy; na koronę jej ściany wschodniej (mur A) częściowo nasuwają się relikty bruku z drugiej połowy XVII-XVIII w., zatem piwnica została ostatecznie zasypana w związku z budową nowego budynku bramnego oraz ułożeniem bruku kamiennego w drugiej połowie XVII w.;

2/ mur B – technika *opus emplectum*, oblicowania z płaskiego kamienia sortowanego, zaprawa wapienna biaława, nieliczna domieszka ułamków cegły, szerokość 110-115 cm; mur ma przebieg równoległy do muru D (N-S), wzniesiony jest w odległości 5,60 m od niego;

3/ mur B1 – w środkowej części wykopu odsłonięto jego lico w profilu S; mur, wzniesiony z kamienia niesortowanego w układzie warstwowym, był dostawiony do muru B od strony zachodniej na odcinku 1,80 m; być może był to północny bok niewielkiego aneksu o wymiarach 1,60-1,80 x 4,0 lub 4,5 m, dostawionego od zachodu do muru B;

4/ mur B2 – w części wschodniej wykopu, pomiędzy murami A i B; mur kamienny z domieszką cegły, część północna zniszczona (pierwotnie miał szerokość około 50-60 cm; mur ten prawdopodobnie zamykał od północy sklepioną piwnicę z wtórnie wstawionym portalem kamiennym w północnym licu muru C;

5/ mur D – zachodni kraniec wykopu, technika *opus emplectum*, oblicowanie z kamienia sortowanego, zwietrzała zaprawa wapienna, szerokość korony około 100 cm, lico zachodnie i korona bardzo zniszczone; jest to mur, przy którym podczas badań w 1963 r. stwierdzono istnienie dostawionych od zachodu przypór; określono go wówczas jako pierwotny zachodni mur oporowy dziedzińca;

Wykonano dokumentację fotograficzną odcinka I wykopu 1/2019.

Wykop 1/2019, odcinek II (S):

Odczyszczono wykop do prac dokumentacyjnych. W obrębie odcinka zarejestrowano następującą stratygrafię:

1 – czarniawa i ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – współczesna próchnica z darnią;

1a – jasnobrunatna ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem i darnią – współczesny poziom użytkowy (nieciągły);

2 – przemieszana i przewarstwiona czarniawa i żółtawa zgliniona ziemia z rumoszem kamiennym i ceglany – zasyp piwnicy (?);

3 – żółtawa przemieszana ziemia z drobnym rumoszem – zasyp wkopu;

4 – szara ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem – zasyp wkopu rabunkowego;

5 – czarniawa zwarta ziemia gliniasta na koronie reliktu muru B1 – relikot poziomu użytkowego (?);

6 – jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem – zasyp wkopu;

- 7 – przewarstwienia rumoszu ceglanego, kamiennego i zaprawy w jasnobrunatnej sypkiej ziemi piaszczystej – zasyp wkopu rabunkowego (mur B);
 - 8 – przewarstwienia rumoszu ceglanego, kamiennego i zaprawy w jasnobrunatnej i szarej ziemi – zasyp piwnicy z elementami destruktu ceglanego sklepienia;
 - 9 – żółta zgliniona ziemia – zasyp wkopu;
 - 10 – przemieszana jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem – zasyp wkopu rabunkowego;
 - 11 – ciemnobrunatna ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem – zasyp wkopu, niwelacja;
 - 12 – rumosz ceglany w jasnobrunatnej sypkiej ziemi – zasyp wkopu rabunkowego (mur C);
 - 13 – jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym – niwelacja;
 - 14 – brunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem i zaprawą – niwelacja pod poziom dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;;
 - 15 – rumosz ceglany i kamienny z zaprawą – niwelacja pod poziom dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;
 - 16 – zaprawa wapienna z drobnym rumoszem kamiennym – warstwa budowlana (?);
 - 17 – rumosz kamienny z zaprawą i spalenizną – warstwa budowlana (?);
 - 18 – drobny rumosz kamienny z zaprawą – warstwa budowlana (?);
 - 19 – szarobrunatna przemieszana ziemia z rumoszem – zasyp wkopu rabunkowego (mur C);
 - 20 – zgliniony ciemnożółty less nasypowy – zasyp-niwelacja;
 - 21 – fragment bruku kamiennego odsłonięty około 70 cm poniżej górnej powierzchni przedproża wejścia do piwnicy zachodniej barokowego budynku bramnego, pomiędzy linią przedproża a murem C; bruk ułożony stosunkowo starannie z płaskich kamieni różnej wielkości – być może fragment poziomu użytkowego związanego z budynkiem bramnym z XV/XVI w.
- W obrębie wykopu zarejestrowano następujące struktury budowlane:

1/ mur C – z kamienia łamanego, technika *opus emplectum*, oblicowania z kamienia sortowanego, szerokość 135-140 cm; równoległy do ściany północnej barokowego skrzydła bramnego, w odległości około 100-105 cm od niej; w jego licu N odsłonięto częściowo górną część wtórnie wstawionego portalu z ciosów szarego piaskowca (zamknięcie – łuk pełny); w części wschodniej rozebrany do poziomu barokowego przejazdu bramnego, w części zachodniej – około 70 cm niżej; prawdopodobnie jest to relikty ściany południowej budynku bramnego z XV/XVI w., z późniejszymi przemurowaniami; w niżej odsłoniętej części zachodniej widać wątki licowe zestawione z warstwowo układanych obciosanych prostopadłościennych kamieni;

2/ mur A – kamienno-ceglana ścianka o szerokości 55-60 cm, z częściowo zachowanym oporem ceglano-ceglanego sklepienia piwnicy (od strony zachodniej) – wtórnie wstawiona ściana wschodnia piwnicy z portalem (zamknięcie piwnicy od północy odsłonięto w odcinku I wykopu 1/2019);

3/ mur B – południowy kraniec muru dostawiony jest pod kątem prostym do północnego lica muru C; korona muru jest znacznie gorzej zachowana niż w odcinku I;

4/ mur C1 – południowe zamknięcie domniemanego aneksu po stronie zachodniej muru B (szerokość wnętrza aneksu – około 90 cm); murki kamienno-ceglane o szerokości 80 cm (ściana W aneksu) i 50 cm (ściana S aneksu);

5/ mur C2 – dostawiony od północy do muru C, jego lico zachodnie odsłonięto w profilu E odcinka (kamień łamany sortowany), korona zachowana tuż pod współczesną warstwą użytkową; prawdopodobnie jest to mur należący do pierwotnej dyspozycji budynku bramnego z XV/XVI w.;

6/ w narożu SW odcinka odsłonięto duży obrobiony kamień (około 110 x 40 x 20-30 cm) z wygładzoną przez użytkowanie górną powierzchnią, stanowiący przedproże wejścia do piwnicy zachodniej barokowego budynku bramnego – górna powierzchnia przedproża wyznacza w tym rejonie maksymalną rzędną poziomu dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w. W linii ściany N barokowej bramy zachowały się również dwa obrobione kamienie progu oraz ościeża wejścia do piwnicy, o szerokości 125 cm (za progiem znajdowały się schody).

20.08.2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek I (N):

Wykonano dokumentację rysunkową odcinka (rzut) oraz pomiary niwelacyjne.

Wykop 2/2019, odcinek I (N):

Kontynuowano odczyszczanie wykopu do prac dokumentacyjnych. W obrębie odcinka zarejestrowano następującą stratygrafię:

- 1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna próchnica;
- 2 – przemieszana szaro żółtawa ziemia zgliniona z drobnym rumoszem kamiennym – zasyp wkopu rabunkowego (mur B);
- 3 – jasnosiwożółtawa zwarta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 4 – ciemnożółta glina z czerwoną przepaloną gliną – niwelacja;
- 5 – szaro żółtawa przekładka gliniasta – ślad poziomego użytkowego rozdzielającego etapy zasypów;
- 6 – żółto-jasnobrązowy less zgliniony – niwelacja;
- 7 – jasnoszaro żółtawa ziemia gliniasta z rumoszem kamiennym, ceglanym i zaprawą wapienną – niwelacja.

Wykop 2/2019, odcinek II (S):

Odczyszczano wykop do prac dokumentacyjnych. W obrębie odcinka zarejestrowano następującą stratygrafię:

- 1 – ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z darnią i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna próchnica;
- 2 – jasnożółta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 3 – szaro żółtawa ziemia gliniasta ze spalenizną – ślad poziomego użytkowego rozdzielającego etapy zasypów;
- 4 – przemieszana ciemno- i jasnożółta glina z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 5 – ciemnożółta glina z dużymi kamieniami, rumoszem kamiennym, ceglanym oraz spalenizną – poziom użytkowy – bruk z 2. połowy XVII-XVIII w.;

6 – jasnożółty less zgliniony – niwelacja;

7 – żółto jasnobrunatny less zgliniony – niwelacja;

8 – przemieszana jasnosiwa zgliniona ziemia z drobnym rumoszem i zaprawą wapienną – zasyp wkopu rabunkowego – negatyw muru B.

Wykop 3/2019:

Odczyszczono wykop do prac dokumentacyjnych. W obrębie wykopu zarejestrowano następującą stratygrafię:

1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią o miąższości do 10 cm; miąższość gwałtownie wzrasta od krawędzi stromej zachodniej – współczesna próchnica;

2 – warstewka spalenizny miąższości do kilku cm, zalega ona na całej powierzchni wykopu aż do krawędzi stromej zachodniej – być może ma związek z niektórymi zwyczajami polegającymi na paleniu ognisk w obrębie dziedzińca, kulturowanymi do bardzo niedawnych czasów (informacja miejscowej ludności);

3 – jasnobrunatna ziemia piaszczysta z niewielką ilością drobnego rumoszu – zasyp-niwelacja;

3a – żółta ziemia gliniasta z rumoszem – zasyp wkopu;

4 – drobny rumosz kamienny z niewielką domieszką ceglanego i zaprawą wapienną w jasnobrunatnej ziemi piaszczystej – zasyp-niwelacja z elementami destruktu;

4a – ciemnobrunatna zgliniona ziemia z rumoszem kamiennym i ceglanym – zasyp-niwelacja z elementami destruktu;

5 – czarniawa zwarta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem i dużą ilością zabytków ruchomych (ułamki ceramiki naczyniowej, kafli, naczyń szklanych, kości zwierzęce) – warstwa użytkowa na bruku z drugiej połowy XVII-XVIII w.;

6 – bruk z kamienia łamanego różnej wielkości (m.in. duże nieregularne płyty) – poziom posadzki dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;

7 – przemieszana szara i jasnoszara ziemia piaszczysta z zaprawą i drobnym rumoszem kamiennym – zasyp wkopu rabunkowego-negatyw górnych fragmentów muru B;

- 8 – siwo żółtawa glina z małą ilością rumoszu kamiennego – niwelacja;
- 9 – szarżółta zgliniona ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja (odpowiada w-wie nr 8 w odcinku I wykopu 1/2019);
- 10 – ciemnożółta glina – otulina fundamentowej części muru B;
- 11 – jasnosiwo-żółtawa glina – niwelacja;
- 12 – żółta glina przemieszana z czarniawą ziemią zglinioną – destrukcja poziomu użytkowego z XVII-XVIII w.;
- 13 – żółta ziemia gliniasta z brunatną ziemią gliniastą z drobnym rumoszem kamiennym i zaprawą – zasyp-negatyw muru poprzecznego (?);
- 14 – szereg dużych sortowanych kamieni w czarniawej ziemi pod profilem S wykopu (część środkowa i zachodnia – destrukcja muru poprzecznego (?);
- 15 – szarobrunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – niwelacja.

W obrębie wykopu znajdują się następujące relikty struktur murowanych:

- 1/ mur B – odsłonięto koronę muru z kamienia łamanego o szerokości około 110 cm; mur znajduje się w odległości 5,20 m od muru D (czyli o 40 cm mniejszej niż w odcinku I wykopu 1/2019) – może to oznaczać, że skrzydło zachodnie zamku z XV/XVI w. składało się z kilku budynków przylegających do siebie;
- 2/ mur D – na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm i jest w tym rejonie bardziej zbliżona do pierwotnej szerokości (w odcinku I wykopu 1/2019 korona muru ma szerokość około 100 cm);
- 3/ oprócz tego pod profilem S wykopu, na odcinku pomiędzy murami B i D, odsłonięto destrukcję kamienną, związany z domniemanym murem poprzecznym.

Wykop 4/2019:

W południowo-wschodniej części dziedzińca wytyczono wykop nr 4/2019, o wymiarach 6 x 8 m (48 m²). Wykop wytyczono na przedłużeniu odsłoniętego w wykopie 1/2019 muru C. Głównym celem jest odsłonięcie korony murów w rejonie styku skrzydeł wschodniego i południowego barokowego zamku, a także zyskanie wiedzy, czy mur C kontynuuje swój prze-

bieg w kierunku wschodnim, czy kończy się jakimś narożem, czy dostawiony jest do innego muru.

Ze względu na istniejące zabezpieczenia (drewniane płoty i betonowe płyty, na których posadowione są podpory) niemożliwa była eksploracja wykopu na całej powierzchni; eksplorację podjęto na odcinkach, które nie zagrażają zabezpieczeniom.

Wykop 5/2019:

Wytyczono wykop nr 5/2019, o wymiarach 2 x 6 m (powierzchnia 12 m²). Wykop usytuowano w narożu NE dawnej piwnicy zachodniej barokowego skrzydła południowego, wzniesionego w drugiej połowie XVII w.

Celem eksploracji jest zadokumentowanie stratygrafii zasypów oraz odsłonięcie poziomu użytkowego piwnicy. Rozpoczęto eksplorację wykopu na całej powierzchni.

21.08.2019 r.

Wykop 1/2019 odcinek I (N):

Wykonano dokumentację rysunkową odcinka: profile N, S i E z opisami nawarstwień.

Wykop 1/2019 odcinek II (S):

Wykonano dokumentację fotograficzną odcinka.

Wykop 2/2019, odcinki I i II:

Zakończono odczyszczanie odcinków do prac dokumentacyjnych.

Wykop 4/2019:

Kontynuowano i zakończono eksplorację wykopu zdejmując warstwę współczesnej próchnicy (w-wa 1) i poziomu użytkowego z XIX/XIX-XX w. (w-wa 2). Tuż pod nią, w części NW zaznacza się korona dalszego fragmentu muru C (czytelna jest krawędź północna muru). Wydaje się, że mur ten kończy się w obrębie wykopu przewiązanym narożem z szerokim na około 230 cm murem odchodzącym w kierunku północnym (mur C3). Możliwe, że jest to relikty naroża południowo-wschodniego budynku bramnego z XV/XVI w. Na fragmencie korony muru C posadowiona jest wzniesiona w latach 80. XX w. ściana (z kamienia łamanego na

zaprawie cementowej) zabezpieczająca oryginalny fragment ryzalitu w narożu wewnętrznym SE pałacu, zachowany na poziomie drugiej kondygnacji.

W części południowej wykopu pod współczesną próchnicą z darnią (warstwa 1) występuje warstwa ziemno-gruzowa (drobny rumosz kamienny i ceglany w zwartej gliniastej ziemi, miąższość 15-30 cm – w-wa 2), a pod nią jednolita warstwa ciemnożółtego zglinionego lessu nasypowego z nielicznym rumoszem kamiennym (w-wa 5). W części północnej pod warstwą 2 znajduje się warstwa 3 (ciemnoszara zwarta ziemia piaszczysta miąższości około 10 cm – warstwa użytkowa zdeponowana po zrujnowaniu naroża SE pałacu – zapewne w XIX-XIX/XX w.), a pod nią w-wa 4 – gruzowisko w jasnobrunatnej zwartej ziemi gliniastej. Warstwa 3 zalega na koronach murów odsłoniętych w tej części wykopu.

Oprócz tego we wschodniej części wykopu rysują się fragmenty murów związanych z barokową fazą pałacu, a konkretnie istniejącego wówczas połączenia skrzydeł wschodniego i południowego. Zalegają one 10-20 cm pod współczesną powierzchnią terenu, poniżej warstw 2 i 3 (mur F, mur F1).

Eksplozację wykopu zakończono na głębokości około 50 cm. Wstępnie odczyszczono wykop do prac dokumentacyjnych.

Wykop 5/2019:

Kontynuowano i zakończono eksplozację wykopu w narożu NE dawnej piwnicy zachodniej barokowego skrzydła południowego. W narożnik ten został wkomponowany fragment starszego muru kamiennego, związany z budynkiem bramnym z XV-XVI w. Prawdopodobnie była to przypora dostawiona od strony południowej do muru C, na linii dostawionego od północy muru B. Przypora miała ponad 110 cm szerokości (ten wymiar jest niemożliwy do oszacowania, ponieważ jej krawędź wschodnia zakryta jest oblicowaniem ściany wschodniej piwnicy (wykonanym w latach 80. XX w. na zaprawie cementowej). Zachowało się w dolnej części jej lico południowe, zbudowane z obciosanych bloków kamiennych; pierwotnie górna jego część była skośna, dolna – pionowa.

Zasyp piwnicy złożony jest właściwie z jednej, bardzo jednolitej warstwy niwelacyjnej (jasnobrunatna mało spoista ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – w-wa 1). Zasyp sięga głębokości 190 cm licząc od poziomu współczesnego. Zasyp ten spoczywa na warstwie jasnożółtej warstwie zglinionego lessu, której strop jest wyraźnie przepa-

lony na kolor czerwony (w-wa 2); może to oznaczać, że na glinie spoczywała posadzka z cegły, która została wyrabowana, albo drewniana podłoga.

Zastanawia brak reliktyw zniszczonego sklepienia i trzech kondygnacji, które znajdowały się nad piwnicą. Przesłanki te skłaniają do wniosku, że wszystkie wspomniane elementy zostały wyrabowane z budynku po opuszczeniu zamku w ciągu XIX w. Jest prawdopodobne, że piwnice budynku barokowego wzniesiono w miejscu XV/XVI-wiecznej fosy.

W części zachodniej wykopu zarejestrowano niski murek kamiennie-ceglany (sięgający 55-60 cm wysokości – mur G) na białawej zaprawie wapiennej, wzniesiony w technice *opus em-plectum* z kamienia łamanego i wtórnie użytej cegły. Murek jest równoległy do ściany E piwnicy (znajduje się w odległości 100-110 cm od niej). Dostawiono go (zapewne) do ściany N tuż przy zachodnim licu dawnej przypory w narożu NE. Posadowiony jest na żółtym zwartym lessie zglinionym (w-wa 2).

Odczyszczono wykop do prac dokumentacyjnych.

22.08.2019 r.

Wykop 1/2019, odc. II (S):

Wykonano dokumentację rysunkową – rzut poziomy odcinka.

Dokonano protokolarnego odbioru archeologicznych badań terenowych na stanowisku Bodzentyń, zamek. Protokół sporządził przedstawiciel Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, mgr Daniel Czernek, w obecności przedstawiciela inwestora (Związku Gmin Gór Świętokrzyskich) Jarosława Łapki oraz prowadzącego badania archeologiczne (autora dziennika).

Przedstawiciel ŚWKZ zawarł w protokole zalecenie, że odkryte w trakcie badań relikty zostaną zabezpieczone do końca listopada 2019 r. przez przykrycie folią i zasypanie piaskiem.

23.08.2019 r.

Prowadzono prace polegające na odczyszczaniu wykopów do dalszych prac dokumentacyjnych.

Członkowie Grupy „Perun” przeszukali hałdy pochodzące z eksploracji wykopów za pomocą wykrywaczy metali. Prace te przeprowadzono pod kierunkiem prowadzącego badania, za

zezwoleń Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, traktując je jako część badań archeologicznych. Znaleziono m.in. kilka monet (w tym denar Kazimierza Jagiellończyka, boratynkę, monetę Krystyny Wazówny i parę innych, w tym monety zdawkowe z XX w.), drobne ułamki ołowianych blach, pochodzące być może z oprawy szyb okiennych, fragmenty gwoździ, naczyń żeliwnych, ułamki naczyń szklanych i szkła taflowego, a także 1 bierkę szachową (pion?), prawdopodobnie nowożytną, z rogu (jelenia?).

26.08.2019 r.

Wykop 1/2019, odc. II (S):

Wykonano dokumentację rysunkową profilów N i E odcinka, a także profilu środkowego S (z licem północnym muru C, w które wtórnie wstawiono portal kamienny).

27.08.2019 r.

Wykop 1/2019, odc. II (S):

Wykonano dokumentację rysunkową profilu W odcinka.

Wykop 3/2019:

Wykonano dokumentację rysunkową profilów N i S wykopu.

28.08.2019 r.

Wykop 2/2019, odc. I (N):

Wykonano dokumentację rysunkową odcinka: rzut poziomy oraz profile S i W.

Stwierdzono że długość muru S cokołu wieży mogła wynosić 8,90-9,00 m (lico zewnętrzne południowe). W części wschodniej mur miał 200 cm grubości, pierwotnie w narożu SE wieży znajdowała się przewiązana z murem skośna przypora. Prawdopodobnie w drugiej połowie XVII w. rozebrano ją razem z wieżą, a cokół wtopiono w ścianę S powstającego wówczas skrzydła północnego pałacu.

Wykop 2/2019, odc. II (S):

Wykonano dokumentację rysunkową odcinka: rzut poziomy oraz profile N i S.

Wykop 3/2019:

Wykonano rysunek rzutu poziomego wykopu.

29.08.2019 r.

Wykop 4/2019:

Wykonano dokumentację rysunkową wykopu: rzut poziomy oraz profile N i S.

Wykop 5/2019:

Wykonano dokumentację rysunkową wykopu: rzut poziomy oraz profile W i S.

9.09.2019 r.

Zakończono wykonywanie planu sytuacyjno-wysokościowego pałacu. Mapę wykonała firma ASGEO Andrzej Skała, ul. Pułaskiego 7/18,42-300 Myszków. Naniesiono na niej zarysy wykopów wykonanych podczas badań w sierpniu 2019 r.

19.09.-27.09.2019 r.

Prowadzono mycie, datowanie i inwentaryzację zabytków ruchomych z wykopów wykonanych w sierpniu 2019 r.

W trakcie badań zebrano ogółem 2683 ułamki przedmiotów zabytkowych, w tym:

- 1458 ułamków ceramiki naczyniowej (głównie datowanej na own i on, stosunkowo niewiele było ułamków naczyń późnośredniowiecznych, zaledwie 2 fragmenty datowano na wczesne średniowiecze – XI-XIII w.);
- 170 fragmentów kafli płytowych, w przewadze określonych na XVI i XVII w.;
- 6 ułamków ceramiki budowlanej (w tym 2 fragmenty dachówek);
- 2 drobne fragmenty detali kamiennych z wapienia i piaskowca;
- 92 fragmenty płytek ceramicznych z polewami lub bez, o niejasnym przeznaczeniu, być może związanym z krótko funkcjonującą w XIX w. fabryką fajansu;
- 57 fragmentów przedmiotów metalowych, żelaznych (w tym gwoździe, fragmenty sprzączki, noży, wędzidła (?), ćwieka, klucza, ciosła, szpili lub igły, grotu, naczyń, a także żelazną kulę armatnią o średnicy około 12 cm), miedzianych/brazowych oraz ołowianych (w tym fragmenty opraw szyb okiennych);
- 8 monet (w tym denar Kazimierza Jagiellończyka, boratynkę, monetę Krystyny Wazówny, a także 4 monety zdawkowe z XX w.);
- 5 ułamków naczyń szklanych;

- 2 ułamki szkła taflowego;
- 3 przedmioty z rogu (w tym kompletnie zachowaną nowożytną bierkę szachową zdobioną);
- 879 ułamków kości zwierzęcych;
- 1 fragment wyprawionej skóry zwierzęcej.

Największej ilości zabytków ruchomych dostarczyła warstwa użytkowa zalegająca na zachowanych fragmentach bruku kamiennego z drugiej połowy XVII/XVIII w.

Bodzentyn, woj. świętokrzyskie, pow. kielecki, zamek

Archeologiczne badania wykopaliskowe, przeprowadzone w sierpniu 2019 r. w obrębie zamku biskupów krakowskich, na działce nr ewid.: 3234/6 obręb 0001 Bodzentyn gm. Bodzentyn, w ramach projektu pn. „Śladami kultury benedyktyńskiej” Działanie 4.4 „Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego” RPOWŚ na lata 2014-2020

INWENTARZ ZABYTEKÓW

Datowanie: C. Hadamik

Inwentarz	Wykop	Warstwa	Opis zabytków	Data	Chronologia
1	2	3	4	5	6
1/2019	Wykop 1/2019, odcinki I i II	w-wa 1	<p>Ceramika naczyniowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gr. B – 3 fragm.; - gr. Db – 31 fragm., barwa biała i kremowa, w tym 2 fragm.zdob.brązową farbą; - gr. Eb – 49 fragm., polewy zielone i brązowe; - gr. Ec – 2 fragm., polewy zielona i brązowa. <p>Kafle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 15 fragm.płytek licowych kafli z glin białych, polewy zielone, żółte, motywy geometryczne i roślinne, ułamki motywów figuralnych, fragm.ażu rowej sterczyny; - 14 fragm.płytek licowych kafli z glin białych, polewy zielone, płytkie motywy roślinne i geometryczne; - 15 fragm.komór kafli z glin białych, polewy zielone. <p>Szkło:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm.naczynia szklanego. 	12.08.2019 r.	<p>own own i on</p> <p>own i on own/on</p> <p>XVI w.</p> <p>XVII w.</p> <p>own</p> <p>own</p>

			<p>Metale: - 1 fragm.przedmiotu żelaznego.</p> <p>Ceramika budowlana: - 1 fragm.dachówki ceramicznej, glina żelazista.</p> <p>Kości zwierzęce: - 104 fragm.</p>		<p>own (?)</p> <p>own</p> <p>?</p>
2/2019	Wykop 1/2019, odcinek I (N)	w-wa 11	<p>Ceramika naczyniowa: - gr. B – 10 fragm.; - gr. Db – 16 fragm., barwa biała i kremowa, w tym: 2 fragm.zdob.brązową farbą; - gr. Eb – 4 fragm., polewy zielone i brązowe; - gr. Ec – 1 fragm., polewa brązowa.</p> <p>Kafle: - 2 fragm.płytek licowych kafli gzymsowych z glin białych, polewy zielone, zdob.płytkami motywami roślinnymi; - 3 fragm.płytek licowych kafli z glin białych, polewy zielone, motywy geometryczno-roślinne; - 1 drobny ułamek płytki licowej kafla z gliny białej, polewa zielona; - 4 fragm.komór kafli z glin białych, polewy zielone.</p> <p>Kości zwierzęce: - 31 fragm.</p>	13.08.2019 r.	<p>own</p> <p>own</p> <p>own</p> <p>own</p> <p>XVII w.</p> <p>2 poł.XVI-XVII w.</p> <p>XVI w.</p> <p>own</p> <p>?</p>
3/2019	Wykop 1/2019, odcinek II (S), część środkowa	w-wa 8 (wypelnisko piwnicy), głęb. 30-110	<p>Ceramika naczyniowa: - gr. Db – 11 fragm., barwa biała i kremowa; - gr. Eb – 5 fragm., polewy zielone, żółta, bezbarwna; - gr. F – 1 fragm.pseudomajoliki.</p> <p>Kafle: - 3 fragm.płytek licowych kafli z glin białych, polewy zielone, zdob.płytkami motywami geome-</p>	13.08.2019 r.	<p>own</p> <p>own i on</p> <p>own</p> <p>2.poł.XVII-XVIII w.</p>

			<p>trycznymi;</p> <ul style="list-style-type: none"> - 3 duże fragm. płytek licowych kafli z glin białych, polewy zielone, bez ornamentu; - 8 fragm. komór kafli z glin białych i żelazistych (1). <p>Detal kamienny:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm. obramienia (okna?), wapień lub wapniasty piaskowiec. <p>Kości zwierzęce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 19 fragm. 		<p>XVIII w.</p> <p>own i on</p> <p>XVII/XVIII w.</p> <p>?</p>
4/2019	Wykop 1/2019, odcinek I (N), sonda w narożu NE	w-wy 5,6,7	<p>Ceramika naczyniowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gr. Db – 14 fragm., barwa biała i kremowa, w tym 1 fragm. zdob. brązową farbą; <p>Kafle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm. płytki licowej kafla gzymsowego (lub szerokiego obramienia kafla wypełniającego) z gliny białej, polewa jasnozielona, motyw krokwkowy; - 2 fragm. komór kafli z glin białych, polewy jasnozielone. <p>Metale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 fragm. gwoździ żelaznych; - 1 fragm. przedmiotu żelaznego (?) <p>Kości zwierzęce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 35 fragm. 	13.08.2019 r.	<p>XVI w.</p> <p>XVI w.</p> <p>own</p> <p>own</p> <p>?</p> <p>?</p>
5/2019	Wykop 1/2019, odcinek II (S), sonda w części W	w-wa 2	<p>Ceramika naczyniowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gr. B – 1 fragm.; - gr. C – 3 fragm.; - gr. Dc – 15 fragm., w tym fr-ty dużych garnków ze śladami ogniowymi; - gr. Eb – 2 fragm., polewy brązowa i jasnozielona. 	13.08.2019 r.	<p>own</p> <p>own</p> <p>own</p> <p>on (XVIII w.)</p>

			Kości zwierzęce: - 2 fragm.		?
6/2019	Wykop 1/2019, odcinek II (S), część środkowa	w-wa 8 (wypelnisko piwnicy)	Ceramika naczyniowa: - gr. B – 1 fragm.; - gr. Eb – 2 fragm., polewy zielona i jasnobrązowa; Kafle: - 2 fragm. płytek licowych kafli gzymsowych (?) z glin białych, polewy zielone, zdob. motywami roślinno-geometrycznymi; - 1 fragm. płytki licowej kafla z gliny białej, polewa zielona, zdob. motywem festonów; - 1 drobny ułamek płytki licowej kafla z gliny żelazistej, polewa zielona; - 1 fragm. komory kafla gzymsowego z gliny białej; - 1 fragm. komory kafla z gliny białej, z ułamkiem płytki licowej bez obramienia, polewa zielona. Metale: - 1 gwóźdź żelazny. Kości zwierzęce: - 20 fragm.	16.08.2019 r.	own own XVI w. XVI/XVII w. own own own ? ?
7/2019	Wykop 1/2019, odcinek I (N)	materiał z czyszczenia profilów	Ceramika naczyniowa: - gr. B – 1 fragm.; - gr. C – 1 fragm.; - gr. Eb – 4 fragm., polewy zielone i brązowe. Kafle: - 2 fragm. komór kafla z glin białych, polewy zielone. Szkło: - 1 fragm. naczynia szklanego (stopki?) Kości zwierzęce:	19.08.2019 r.	own own own own own

			- 7 fragm.		?
8/2019	Wykop 1/2019, odcinek II (S)	materiał z czyszczenia profilów	Ceramika naczyniowa: - gr. Dc – 1 fragm.; - gr. Eb – 2 fragm. (brzeg misy, nóżka patelni), polewy zielone. Kafle: - 2 fragm.komór kafla z glin białych, polewy zielone. Detal kamienny: - 1 fragm.detalu kamiennego (piaskowiec)	20.08.2019 r.	pś own own own (?)
9/2019	Wykop 2/2019, odcinek I (N)	w-wa 1	Ceramika naczyniowa: - gr. Db – 2 fragm. dużych naczyń; Kafle: - 1 drobny fragm. płytki licowej kafla z gliny białej, polewa zielona (bez obramienia). Kości zwierzęce: - 1 fragm.	13.08.2019 r.	own XVII w. ?
10/2019	Wykop 2/2019, odcinek II (S), część W	w-wa 1	Ceramika naczyniowa: - gr. B – 14 fragm.; - gr. C – 4 fragm.; - gr. Db – 35 fragm., barwa biała i kremowa; - gr. Eb – 32 fragm., polewy zielone i brązowe; - gr. Ec – 1 fragm.; - gr. F – 1 fragm. brzegu misy lub talerza (pseudomajolika). Kafle: - 7 drobnych fragm. płytek licowych kafla z glin białych, polewy zielone (1 fragm. bez polewy); - 2 fragm. płytek licowych kafla z glin białej i żelazistej, polewy brązowe; Szkło: - 1 fragm. denka szklancy.	16.08.2019 r.	pś i own own pś i own own i on own XVII-XVIII w. XVI-XVII w. XVIII w. XVIII w.

			Róg: - 2 fragm.rogu ze śladami obróbki. Kości zwierzęce: - 48 fragm.		? ?
11/2019	Wykop 2/2019, odcinek II (S), część W	w-wa 2	Ceramika naczyniowa: - gr. B – 1 fragm.brzegu garnka; - gr. C – 1 fragm.; - gr. Db – 14 fragm., barwa biała i kremowa, zdob.liniami rytymi, pasmami nacięć, brązową farbą (4 fragm.); - gr. Eb – 14 fragm., polewy zielone, brązowe, miodowa; Kafle: - 1 fragm.płytki licowej kafla gzymsowego (?) z gliny białej, polewy niebieska i żółta. Metale: - 1 fragm.przedmiotu żelaznego (wędzidla?); - 1 gwóźdź żelazny. Kości zwierzęce: - 25 fragm.	16.08.2019 r.	pś/own own pś i own own i on XVI w. pś/own ? ?
12/2019	Wykop 2/2019, odcinek I (N), kraniec W (przy narożu SW wieży)	w-wa 7	Metale: - 1 żelazna kula armatnia, średn.ok. 12 cm..	16.08.2019 r.	own
13/2019	Wykop 2/2019, odcinek II (S), część E	w-wa 1	Ceramika naczyniowa: - gr. C – 2 fragm.; - gr. Db – 63 fragm., w tym 3 fragm.zdobione brązową farbą; - gr. Eb – 9 fragm., polewy zielone (w tym fr-ty mis i talerza);	17.08.2019 r.	own own (głównie starszy odc.-XVI w.) own (głównie starszy odc.-XVI w.)

			<p>- gr. Ec – 4 fragm., polewy ciemnozielone i brązowe.</p> <p>Kafle:</p> <p>- 1 fragm.naroża płytki licowej kafla z gliny białej, polewa zielona, wysokie obramienie;</p> <p>- 1 fragm.płytki licowej kafla z gliny białej, polewa żółta;</p> <p>- 1 fragm.płytki licowej kafla z gliny białej, polewa zielona, płytkie obramienie;</p> <p>- 2 fragm.komór kafla z glin białych.</p> <p>Metale:</p> <p>- 1 gwóźdź żelazny;</p> <p>- 2 fragm.noży żelaznych;</p> <p>- 1 fragm.sztabki żelaznej (?).</p> <p>Kości zwierzęce:</p> <p>- 40 fragm.</p>		<p>own (XVI w.)</p> <p>XVI w.</p> <p>XVI w.</p> <p>XVI/1.poł.XVII w.</p> <p>own</p> <p>?</p> <p>pś/own</p> <p>?</p> <p>?</p>
14/2019	Wykop 2/2019, odcinek II (S), część E	w-wa 8 (zasyp wkopu rabunkowego)	<p>Ceramika naczyniowa:</p> <p>- gr. B – 3 fragm.;</p> <p>- gr. C – 2 fragm.;</p> <p>- gr. Db – 107 fragm., w tym 8 fragm.zdobionych brązową farbą;</p> <p>- gr. Eb – 5 fragm., polewy zielone, brązowe, oliwkowa.</p> <p>Metale:</p> <p>- 1 fragm.dużej sprzączki żelaznej;</p> <p>- 1 fragm.gwoździa żelaznego.</p> <p>Kości zwierzęce:</p> <p>- 85 fragm.</p>	19.08.2019 r.	<p>own i on</p> <p>own/on</p> <p>own i on</p> <p>own i on</p> <p>own (?)</p> <p>?</p> <p>?</p>
15/2019	Wykop 3/2019	w-wa 1	<p>Ceramika naczyniowa:</p> <p>- gr. Db – 5 fragm.;</p> <p>- gr. Eb – 5 fragm., polewy zielone, brązowe, żółta.</p>	16.08.2019 r.	<p>own i on</p> <p>own i on</p>

			<p>Kafle: - 1 drobny fragm.naroża płytki licowej kafla z gliny białej, polewa zielona, płytkie obramienie; Metale: - 1 fragm.brzegu dużego kotła lub misy żelaznej (?). Kości zwierzęce: - 7 fragm.</p>		<p>2.poł.XVI/XVII w.</p> <p>on</p> <p>?</p>
16/2019	Wykop 3/2019, część środkowa i E	w-wy 4a,5,6	<p>Ceramika naczyniowa: - gr. C – 1 fragm.; - gr. Db – 57 fragm., w tym 9 fragm.zdob.brązową farbą; - gr. Dc – 2 fragm.; - gr. Eb – 41 fragm., polewy zielone, brązowe; - gr. Ec – 1 fragm., polewa ciemnozielona. Kafle: - 3 drobne fragm.płyteklicowych kafla z glin białych, polewy zielone; - 1 frag.komory kafla z gliny białej. Kości zwierzęce: - 65 fragm.</p>	17.08.2019 r.	<p>own</p> <p>own</p> <p>own</p> <p>own i on</p> <p>own</p> <p>own</p> <p>own</p> <p>?</p>
17/2019	Wykop 3/2019, część W	w-wa 5 (użytkowa, na bruku kamiennym)	<p>Ceramika naczyniowa: - gr. A – 1 fragm.dna, barwa ceglastoczerwona; - gr. Db – 43 fragm.; - gr. Eb – 106 fragm., polewy zielone, brązowe; - gr. Ec – 9 fragm., polewy zielone, brązowe. Kości zwierzęce: - 88 fragm.</p>	17.08.2019 r.	<p>wś (XI-XIII w.)</p> <p>own i on</p> <p>own i on</p> <p>own</p> <p>?</p>
18/2019	Wykop 3/2019, część środkowa i E	w-wa 5 (użytkowa, na bruku kamiennym)	<p>Ceramika naczyniowa: - gr. A – 1 fragm.brzegu misy; - gr. B – 5 fragm.; - gr. C – 10 fragm.;</p>	19.08.2019 r.	<p>wś (XI-XIII w.)</p> <p>pś, own i on</p> <p>pś, own i on</p>

			<ul style="list-style-type: none"> - gr. Db – 240 fragm., w tym 29 fragm.zdob. brązową farbą; - gr. Eb – 162 fragm., polewy zielone, brązowe, oliwkowe, kilka fragm.zdob.polewą i brązową farbą; - gr. Ec – 14 fragm., polewy zielone; - gr. F – 1 fragm.talerza pseudomajolikowego. <p>Metale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm.gwoździa żelaznego; - 2 fragm.przedmiotów żelaznych (?) <p>Szkło:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm.stopki szklanicy lub pucharu (?) <p>Ceramika budowlana:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 4 fragm.z glin żelazistych i gliny białej. <p>Kości zwierzęce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 230 fragm. 		<p>own i on</p> <p>own i on</p> <p>own i on own</p> <p>?</p> <p>?</p> <p>XVII w.</p> <p>own/on</p> <p>?</p>
19/2019	Wykop 3/2019, część E	w-wy 5,6 (użytkowa, na bruku kamiennym oraz bruk kamienny)	<p>Ceramika naczyniowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gr. Db – 5 fragm.; - gr. Eb – 6 fragm., polewy zielone, brązowe; <p>Kafle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 25 fragm.płytek licowych kafli z glin białych, polewy zielone, płytkie motywy roślinno-geometryczne, bez obramień; - 31 fragm.komór kafli z glin białych, polewy zielone. <p>Szkło:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm.szklą taflowego. <p>Kości zwierzęce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 28 fragm. 	19.08.2019 r.	<p>own</p> <p>own i on</p> <p>XVII w.</p> <p>own</p> <p>XVIII w. (?)</p> <p>?</p>
20/2019	Wykop 3/2019, część środkowa	w-wa 8 (pod brukiem kamiennym)	<p>Ceramika naczyniowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gr. B – 2 fragm.; - gr. Db – fragm., w tym 3 fragm.zdob.brązową 	19.08.2019 r.	<p>own</p> <p>pś i own</p>

			farbą; - gr. Dc – 2 fragm.; - gr. Eb – 5 fragm., polewy zielone, brązowe, w tym 1 fragm.zdob.ciemnobrązową polewą i czerwona farbą. Kości zwierzęce: - 16 fragm. (w tym wtórnice przepalone).		pś own i on ?
21/2019	Wykop 3/2019	materiał z czyszczenia profilów	Ceramika naczyniowa: - gr. B – 2 fragm.; - gr. Db – 7 fragm., w tym 1 fragm.zdob.brązową farbą; - gr. Eb – 4 fragm., polewy zielone, brązowe, w tym 1 fragm.talerza. Kafle: - 1 fragm.komory kafla z gliny białej, polewa zielona. Metale: - 1 fragm.noża z nitami do oprawy rękojeści; - 1 fragm.ćwieka żelaznego; - 1 fragm.klucza żelaznego. Kości zwierzęce: - 3 fragm.	21.08.2019 r.	own own own i on own own/on own own ?
22/2019	Wykop 4/2019, odcinek I (W)	w-wa 1	Ceramika naczyniowa: - gr. Eb – 3 fragm., polewy zielone, brązowe. Płytki ceramiczne: - 3 fragm.płytek ceramicznych z glin żelazistej i białej, polewy ciemnozielone i jasnobrązowa. Metale: - 1 fragm.szpili lub igły żelaznej.	20.08.2019 r.	own i on XVIII w. (?) own (?)
23/2019	Wykop 4/2019, odcinek II (E)	w-wa 1	Ceramika naczyniowa: - gr. Db – 18 fragm., w tym fr-ty pokrywek i mis, 1 fragm.zdob.brązową farbą;	20.08.2019 r.	on

			<p>- gr. Eb – 38 fragm., polewy zielone, brązowe. Płytki ceramiczne: - 74 fragm.płytek ceramicznych z glin żelazistych, polewy zielone, brązowe, żółte, kilka bez polewy, niedbałe motywy geometryczne lub gładkie. Metale: - 1 fragm.okucia (?) żelaznego; - 1 gwóźdź żelazny. Kości zwierzęce: - 10 fragm.</p>		<p>on on (XVIII w.?) own (?) own (?) ?</p>
24/2019	Wykop 4/2019, odcinek II (E)	w-wa 1	<p>Ceramika naczyniowa: - gr. Db – 5 fragm., w tym fr-ty pokrywek; - gr. Eb – 2 fragm., w tym nóżka patelni. Płytki ceramiczne: - 1 fragm.płytki ceramicznej z gliny białej, polewa brązowa. Metale: - 1 fragm.skobla żelaznego. Kości zwierzęce: - 3 fragm.</p>	21.08.2019 r.	<p>on on on (XVIII w.?) own (?) ?</p>
25/2019	Wykop 5/2019	w-wa 1 (zasyp piwnicy)	<p>Ceramika naczyniowa: - gr. Db – 4 fragm.; - gr. Eb – 14 fragm., polewy zielone, brązowe. Kafle: - 2 fragm.płytek licowych kafli z glin białych, polewy zielone; - 1 fragm.płytki licowej kafła z gliny żelazistej (b.zniszczony), polewa zielona. Kości zwierzęce: - 6 fragm.</p>	20.08.2019 r.	<p>own i on own i on own/on (XVII/XVIII w.) on (XVIII w.) ?</p>
26/2019	Wykop 5/2019	w-wa 1 (zasyp piwnicy)	<p>Ceramika naczyniowa: - gr. Db – 3 fragm.;</p>	21.08.2019 r.	<p>own</p>

			<ul style="list-style-type: none"> - gr. Eb – 2 fragm., polewy zielona, brązowa; - gr. F – 3 fragm. (w tym 1 fragm.kamionki, 2 fragm.naczyń stołowych z fajansu). <p>Kafle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 4 drobne fragm.płytek licowych kafli z glin białych, polewy zielone. <p>Ceramika budowlana:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm.dachówki ceramicznej, glina żelazista. <p>Metale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm.ciosła (?) żelaznego; - 1 fragm.haka żelaznego; <p>1 gwóźdź żelazny.</p> <p>Skóra:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm.wyprawionej skóry. <p>Kości zwierzęce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 6 fragm. 		<p>own i on on-opn (XVIII-XIX w.)</p> <p>own (2.poł.XVI-XVII w.)</p> <p>own/on</p> <p>own/on own/on own/on</p> <p>?</p> <p>?</p>
27/2019		materiał z hałd	<p>Ceramika naczyniowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gr. C – 1 fragm.; - gr. Db – 13 fragm., w tym fr-ty pokrywek, nóżka patelni; - gr. Eb – 14 fragm., polewy zielone, miodowe. <p>Kafle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm.płytki licowej kafla gzymsowego z gliny białej, polewa zielona, motyw krokwiowy; - 1 fragm.sterczyny kafla wieńczącego, glina biała, polewa zielona; - 1 drobny ułamek sterczyny kafla wieńczącego, glina biała, polewa żółta; - 1 fragm.komory kafla z gliny białej. <p>Płytki ceramiczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 14 fragm.płytek ceramicznych z glin żelazistych i białej, polewy zielone i brązowe. 	23.08.2019 r.	<p>own own</p> <p>own</p> <p>2.poł.XVI/1.poł.XVII w. XVI w.</p> <p>XVI w.</p> <p>XVIII w.(?)</p>

		<p>Metale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 12 fragm.gwoździ żelaznych; - 1 fragm.krażka żelaznego (?); - 2 fragm.naczyń żeliwnych; - 1 skuwka metalowa (z miedzi lub brązu?); - 1 fragm.drotu ołowianego; - 1 fragm.miedzianej lub brązowej blaszki (z okucia?); - 6 drobnych fragm.blach i kęsów ołowiu (ułamki opraw szyb okiennych?); - 1 fragm.grotu żelaznego (?) - 4 gilzy pocisków; - 1 krążek metalowy z otworem (brąz lub ołów?). <p>Monety:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 denar Kazimierza Jagiellończyka; - 1 boratynka miedziana; - 1 moneta Krystyny Wazówny; - 1 moneta miedziana; - 4 monety złotowe i groszowe. <p>Szkło::</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 fragm.przydenny dużego naczynia; - 1 fragm.naczynia; - 1 fragm.szklą taflowego. <p>Róg:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 bierka szachowa (pion?) z poroża jelenia (?) 		<p>own/on ? opn opn ? ? ? ? XX w. ? XV w. XVII w. XVII w. ? XX w. on/opn on on/opn own/on</p>
--	--	--	--	--

1

2

3

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wybrane zabytki ruchome: 1-2 kafle (W-1/2019, odc. II, w-wa 8); 3 - żelazna kula armatnia (W-2/2019, odc. I, w-wa 7)

1

2

3

4

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wybrane zabytki ruchome: 1 - fragment detalu architektonicznego z piaskowca (W-3/2019, w-wa 4a); 2-3 kafle (W-1/2019, w-wa 1); 4 - rogowa bierka szachowa (W-2/2019, odc. I, hałda)

Bodzentyn, woj. świętokrzyskie, pow. kielecki, zamek

Archeologiczne badania wykopaliskowe, przeprowadzone w sierpniu 2019 r. w obrębie zamku biskupów krakowskich, na działce nr ewid.: 3234/6 obręb 0001 Bodzentyn gm.

Bodzentyn, w ramach projektu pn. „Śladami kultury benedyktyńskiej” Działanie 4.4 „Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego” RPOWŚ na lata 2014-2020

INWENTARZ RYSUNKÓW

L.p.	Treść rysunku	Data/autor
1/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Plan ogólny wykopów. Podkład: mapa syt.-wys. zamku biskupów krakowskich w Bodzentynie, ASGEO Andrzej Skuła, 9.09.2019 r.	30.09.2019 r. Cz. Hadamik
2/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Plan ogólny wykopów na tle rezultatów badań georadarowych. Podkład: mapa syt.-wys. zamku biskupów krakowskich w Bodzentynie, ASGEO Andrzej Skuła, 9.09.2019 r.; Badania georadarowe, zamek w Bodzentynie, oprac. ZBN KPG Kraków.	30.09.2019 r. Cz. Hadamik
3/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 1/2019, odcinek I. Rzut poziomy odcinka.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
4/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 1/2019, odcinek I. Profil N odcinka.	21.08.2019 r. Cz. Hadamik
5/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 1/2019, odcinek I. Profil S odcinka.	21.08.2019 r. Cz. Hadamik
6/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 1/2019, odcinek I. Profil E	21.08.2019 r. Cz. Hadamik

	odcinka.	
7/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 1/2019, odcinek II Rzut poziomy odcinka.	22.08.2019 r. Cz. Hadamik
8/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 1/2019, odcinek II. Profil N odcinka.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
9/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 1/2019, odcinek II. Profil E odcinka.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
10/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 1/2019, odcinek II. Profil S (środkowy) odcinka.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
11/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 1/2019, odcinek II. Profil W odcinka.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
12/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 2/2019, odcinek I. Rzut poziomy odcinka.	28.08.2019 r. Cz. Hadamik
13/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 2/2019, odcinek I. Profil S odcinka.	28.08.2019 r. Cz. Hadamik
14/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 2/2019, odcinek I. Profil W odcinka.	28.08.2019 r. Cz. Hadamik
15/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 2/2019, odcinek II. Rzut poziomy odcinka.	28.08.2019 r. Cz. Hadamik
16/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 2/2019, odcinek II. Profil N	28.08.2019 r. Cz. Hadamik

	odcinka.	
17/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 2/2019, odcinek II. Profil S odcinka.	28.08.2019 r. Cz. Hadamik
18/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 3/2019. Rzut poziomy wykopu.	28.08.2019 r. Cz. Hadamik
19/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 3/2019. Profil N wykopu.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
20/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 3/2019. Profil S wykopu.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
21/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 4/2019. Rzut poziomy wykopu.	29.08.2019 r. Cz. Hadamik
22/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 4/2019. Profil N wykopu.	29.08.2019 r. Cz. Hadamik
23/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 4/2019. Profil S wykopu.	29.08.2019 r. Cz. Hadamik
24/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 5/2019. Rzut poziomy wykopu.	29.08.2019 r. Cz. Hadamik
25/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 5/2019. Profil S wykopu.	29.08.2019 r. Cz. Hadamik
26/2019	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r. Wykop 5/2019. Profil W wykopu.	29.08.2019 r. Cz. Hadamik

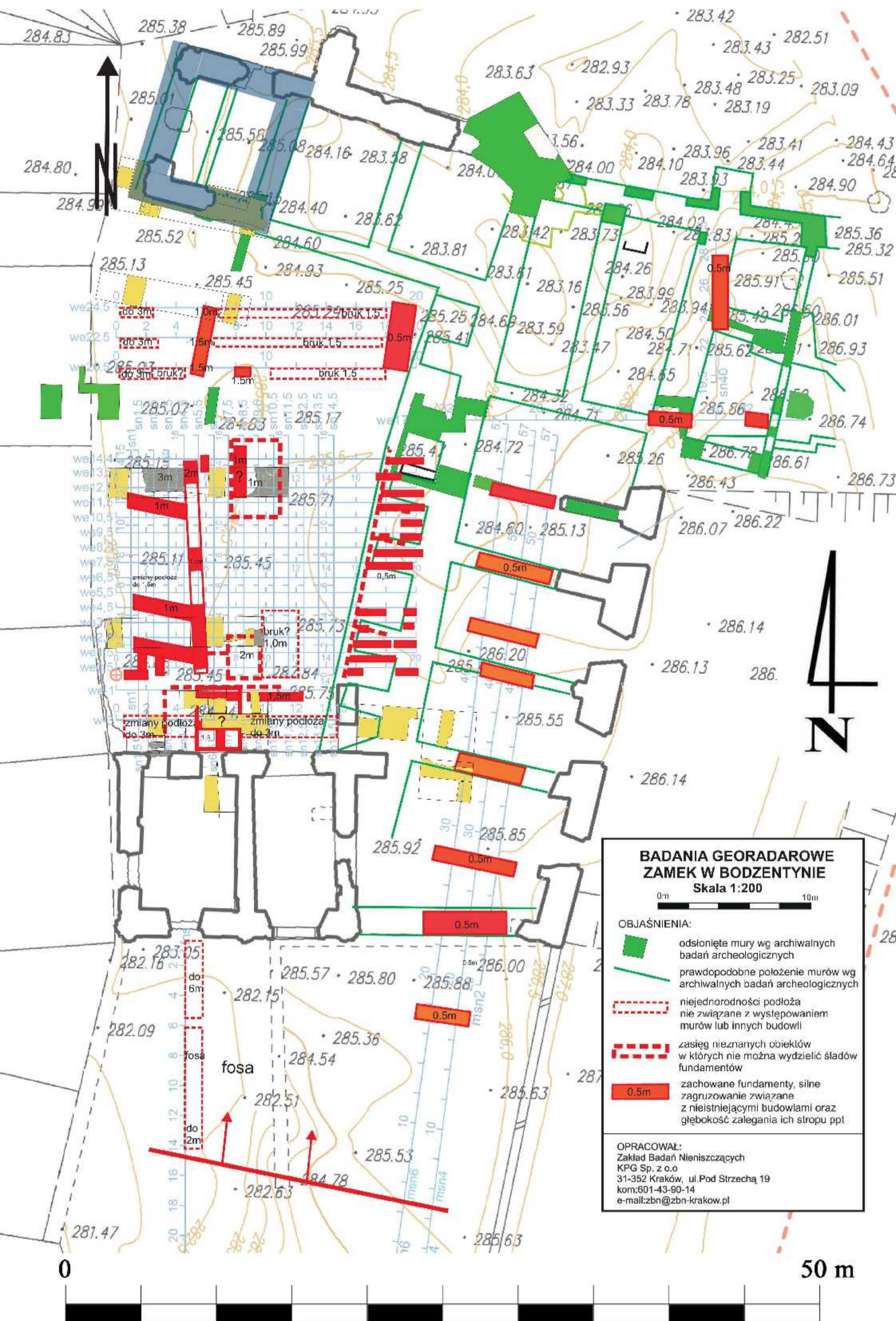

Rys. 1/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
 Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Plan ogólny wykopów

Rys. Cz. Hadamik, 30.09.2019 r.
 Podkład: mapa syt.-wys. zamku biskupów krakowskich
 w Bodzentynie, ASGEO Andrzej Skuła, 9.09.2019 r.

Rys. 2/2019

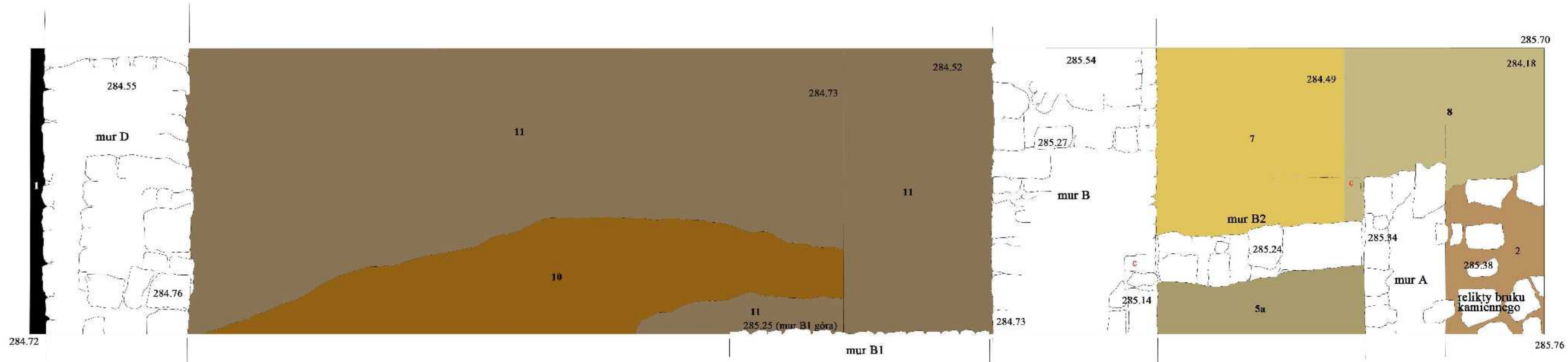
Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Plan ogólny wykopów na tle rezultatów badań georadarowych

Rys. Cz. Hadamik, 30.09.2019 r.

Podkład: mapa syl.-wys. zamku biskupów krakowskich
w Bodzentynie, ASGEO Andrzej Skuła, 9.09.2019 r.

- relikty bruku
- relikty murów
- domniemany zarys średniowiecznej wiczy

Legenda

- 1 – czarniawa ziemia piaszczysta z darnią i drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – współczesna próchnica;
- 2 – jasnobrunatna gliniasta ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany oraz poziomem kamieni - poziom bruku z XVII-XVIII w.;
- 5a – przemieszana ciemnożółta i szara ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – niwelacja;
- 7 – ciemnożółta zgliniowana ziemia lessowa – niwelacja;
- 8 – szarożółta zgliniowana ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja;
- 10 – przemieszana żółtawa i brunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym i zaprawą – zasyp piwnicy (profil N i S po stronie zachodniej muru B);
- 11 – szarożółtawa ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – zasyp piwnicy (profil N po stronie zachodniej muru B).

Struktury murowane:
 mur A – wschodni kraniec wykopu, w odległości około 150 cm na E od muru B, równoległy do niego; kamienno-ceglany o szerokości około 55-60 cm; jego kraniec północny jest oblicowany; wydaje się, że murek ten stanowił wschodnią ściankę przebudowanej piwnicy pod budynkiem bramnym z XV-XVI w.

mur B – technika opus emplectum, oblicowania z płaskiego kamienia sortowanego, zaprawa wapienna biaława, nieliczna domieszka ułamków cegły, szerokość 110-115 cm; mur ma przebieg równoległy do muru D (N-S), wzniesiony jest w odległości 5,60 m od niego;

mur B1 – w środkowej części wykopu odsłonięto jego lico w profilu S; mur wzniesiony z kamienia niesortowanego w układzie warstwowym, był dostawiony do muru B od strony zachodniej na odcinku 1,80 m; być może był to północny bok niewielkiego aneksu o wymiarach 1,60-1,80 x 4,0 lub 4,5 m, dostawionego od zachodu do muru B;

mur B2 – w części wschodniej wykopu, pomiędzy murami A i B; mur kamienny z domieszką cegły, część północna zniszczona (pierwotnie miał szerokość około 50-60 cm; mur ten prawdopodobnie zamykał od północy sklepioną piwnicę z wtrąconym portalem kamiennym w północnym licu muru C;

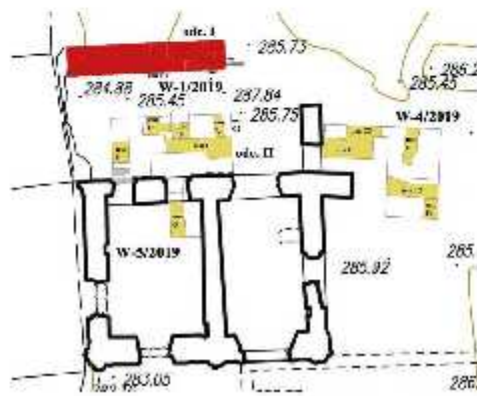
mur D – zachodni kraniec wykopu, technika opus emplectum, oblicowanie z kamienia sortowanego, zwietrzała zaprawa wapienna, szerokość korony około 100 cm, lico zachodnie i korona bardzo zniszczone; jest to mur, przy którym podczas badań w 1963 r. stwierdzono istnienie dostawionych od zachodu przypór; określono go wówczas jako pierwotny zachodni mur oporowy dziedzica.

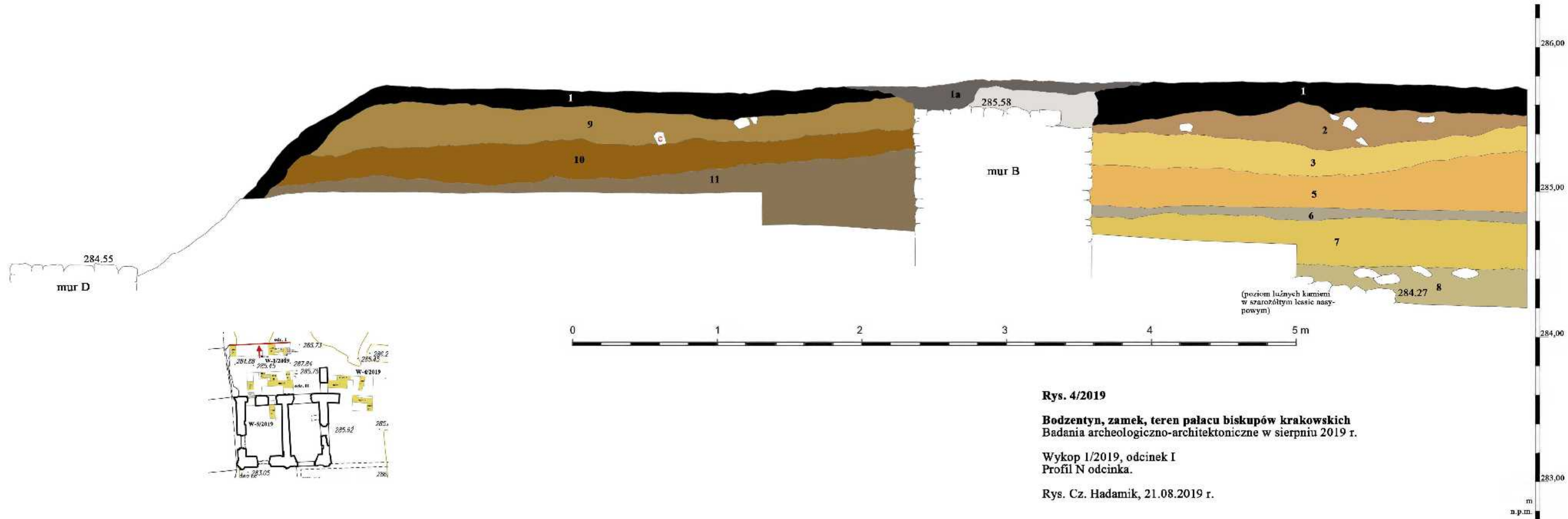
Rys. 3/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
 Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek I
 Rzut poziomy odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 20.08.2019 r.

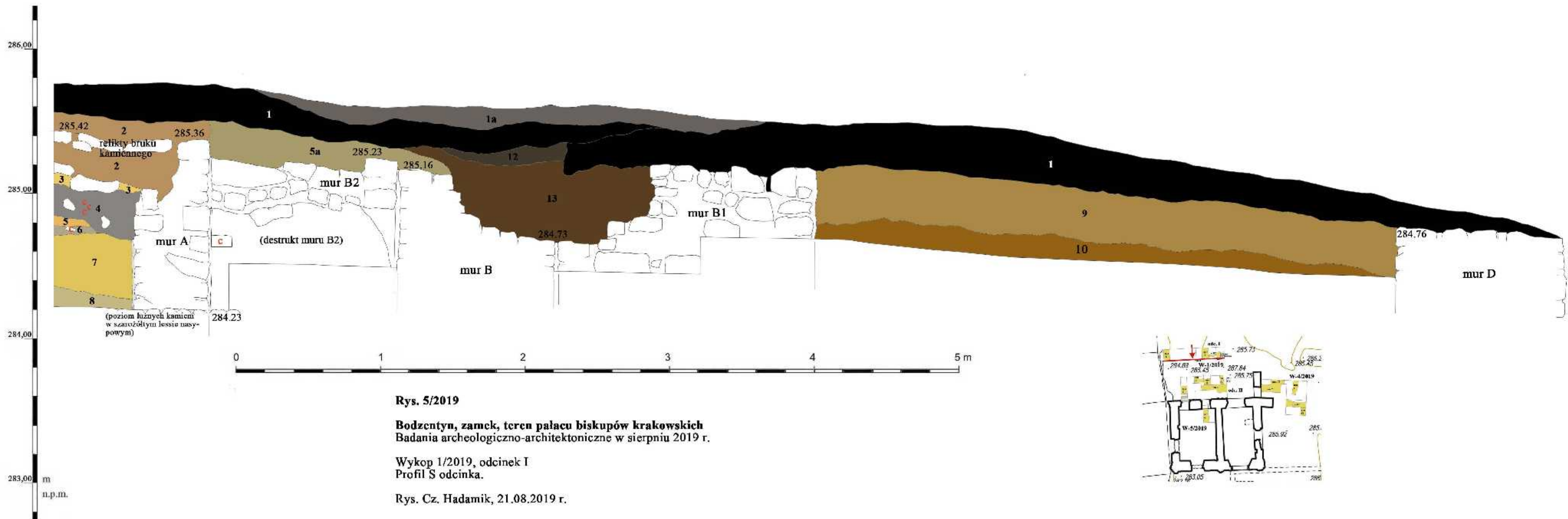
Legenda

1 – czarna ziemia piaszczysta z darnią i drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – współczesna próchnica;
 1a – współczesna próchnica z większą ilością drobnego rumoszu kamiennego (profile N i S w części środkowej);
 2 – jasnobrunatna gliniasta ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany oraz poziomem kamieni - poziom bruku z XVII-XVIII w.;
 3 – żółty piasek z jasnobrunatną ziemią piaszczystą – niwelacja (podsyпка pod bruk?);
 5 – żółtawo-jasnobrunatna ziemia zgliniowana z nielicznym drobnym rumoszem – niwelacja;
 6 – szara zgliniowana ziemia nasycona spalinami, miąższość około 10 cm – przekładka między warstwami niwelacji, wskazująca na fazowość procesu podwyższania powierzchni terenu pod założony poziom dziedzica;
 7 – ciemnożółta zgliniowana ziemia lessowa – niwelacja;
 8 – szarozółta zgliniowana ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja;
 9 – jasnobrunatno-żółtawa ziemia gliniasta z rumoszem kamiennym i ceglany – zasyp piwnicy (profile N i S po stronie zachodniej muru B);
 10 – przemieszana żółtawa i brunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym i zaprawą – zasyp piwnicy (profile N i S po stronie zachodniej muru B);
 11 – szarozółtawa ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – zasyp piwnicy (profil N po stronie zachodniej muru B).

Struktury murowane:
 mur B – technika opus emplectum, oblicowania z płaskiego kamienia sortowanego, zaprawa wapienna biaława, nieliczna domieszka ułamków cegły, szerokość 110-115 cm; mur ma przebieg równoległy do muru D (N-S), wzniesiony jest w odległości 5,60 m od niego;
 mur D – zachodni kraniec wykopu, technika opus emplectum, oblicowanie z kamienia sortowanego, zwietrzała zaprawa wapienna, szerokość korony około 100 cm, lico zachodnie i korona bardzo zniszczone; jest to mur, przy którym podczas badań w 1963 r. stwierdzono istnienie dostawionych od zachodu przypór; określono go wówczas jako pierwotny zachodni mur oporowy dziedzica.

Rys. 4/2019
Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
 Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.
 Wykop 1/2019, odcinek I
 Profil N odcinka.
 Rys. Cz. Hadamik, 21.08.2019 r.

m
 n.p.m.

Rys. 5/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

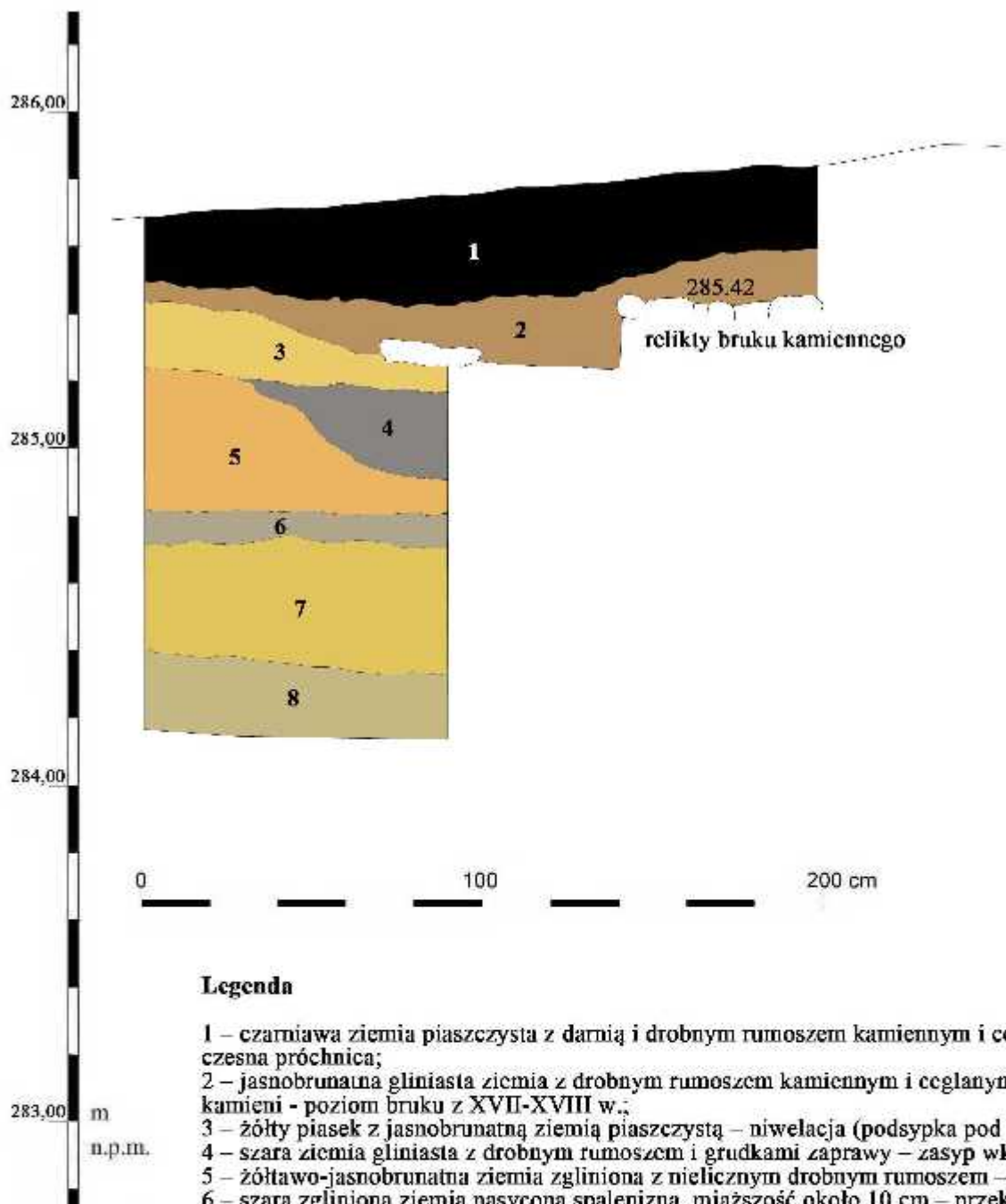
Wykop 1/2019, odcinek I
Profil S odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 21.08.2019 r.

Legenda

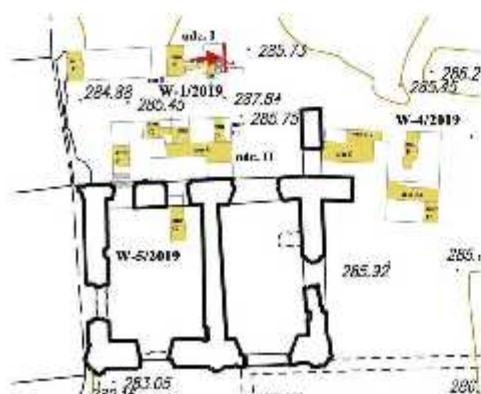
- 1 – czarniawa ziemia piaszczysta z darnią i drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – współczesna próchnica;
- 1a – współczesna próchnica z większą ilością drobnego rumoszu kamiennego (profil N i S w części środkowej);
- 2 – jasnobrunatna gliniasta ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany oraz poziomem kamieni – poziom bruku z XVII-XVIII w.;
- 3 – żółty piasek z jasnobrunatną ziemią piaszczystą – niwelacja (podsyпка pod bruk?);
- 4 – szara ziemia gliniasta z drobnym rumoszem i grudkami zaprawy – zasyp wkopu;
- 5 – żółtawo-jasnobrunatna ziemia zgliniowana z nielicznym drobnym rumoszem – niwelacja;
- 5a – przemieszana ciemnożółta i szara ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – niwelacja;
- 6 – szara zgliniowana ziemia nasycona spalenizną, miąższość około 10 cm – przekładka między warstwami niwelacji, wskazująca na fazowość procesu podwyższania powierzchni terenu pod założony poziom dziedzińca;
- 7 – ciemnożółta zgliniowana ziemia lessowa – niwelacja;
- 8 – szarożółta zgliniowana ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja;
- 9 – jasnobrunatno-żółtawa ziemia gliniasta z rumoszem kamiennym i ceglany – zasyp piwnicy (profil N i S po stronie zachodniej muru B);
- 10 – przemieszana żółtawa i brunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym i zaprawą – zasyp piwnicy (profil N i S po stronie zachodniej muru B);
- 12 – warstewka spalenizny w brunatnej zgliniowanej ziemi;
- 13 – przemieszana brunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – zasyp wkopu rabunkowego (profil S, część środkowa).

Struktury murowane:
mur A – wschodni kraniec wykopu, w odległości około 150 cm na E od muru B, równoległy do niego; kamiennie-ceglany o szerokości około 55-60 cm; jego kraniec północny jest oblicowany; wydaje się, że murek ten stanowił wschodnią ściankę przebudowanej piwnicy pod budynkiem bramnym z XV-XVI w.
mur B – technika opus emplectum, oblicowania z płaskiego kamienia sortowanego, zaprawa wapienna biaława, nieliczna domieszka ułamków cegły, szerokość 110-115 cm; mur ma przebieg równoległy do muru D (N-S), wzniesiony jest w odległości 5,60 m od niego;
mur B1 – w środkowej części wykopu odsonięto jego lico w profilu S; mur wzniesiony z kamienia niesortowanego w układzie warstwowym, był dostawiony do muru B od strony zachodniej na odcinku 1,80 m; być może był to północny bok niewielkiego aneksu o wymiarach 1,60-1,80 x 4,0 lub 4,5 m, dostawionego od zachodu do muru B;
mur B2 – w części wschodniej wykopu, pomiędzy murami A i B; mur kamienny z domieszką cegły, część północna zniszczona (pierwotnie miał szerokość około 50-60 cm); mur ten prawdopodobnie zamykał od północy sklepioną piwnicę z wtórnie wstawionym portalem kamiennym w północnym lico muru C;
mur D – zachodni kraniec wykopu, technika opus emplectum, oblicowanie z kamienia sortowanego, zwietrzała zaprawa wapienna, szerokość korony około 100 cm, lico zachodnie i korona bardzo zniszczone; jest to mur, przy którym podczas badań w 1963 r. stwierdzono istnienie dostawionych od zachodu przypór; określono go wówczas jako pierwotny zachodni mur oporowy dziedzińca.

Legenda

- 1 – czarniawa ziemia piaszczysta z darnią i drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym – współczesna próchnica;
- 2 – jasnobrunatna gliniasta ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym oraz poziomem kamieni - poziom bruku z XVII-XVIII w.;
- 3 – żółty piasek z jasnobrunatną ziemią piaszczystą – niwelacja (podsypka pod bruk?);
- 4 – szara ziemia gliniasta z drobnym rumoszem i grudkami zaprawy – zasyp wkopu;
- 5 – żółtawo-jasnobrunatna ziemia zgliniowana z nielicznym drobnym rumoszem – niwelacja;
- 6 – szara zgliniowana ziemia nasycona spalenizną, miąższość około 10 cm – przekładka między warstwami niwelacji, wskazująca na fazowość procesu podwyższenia powierzchni terenu pod założony poziom dziedzica;
- 7 – ciemnożółta zgliniowana ziemia lessowa – niwelacja;
- 8 – szarozółta zgliniowana ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja.

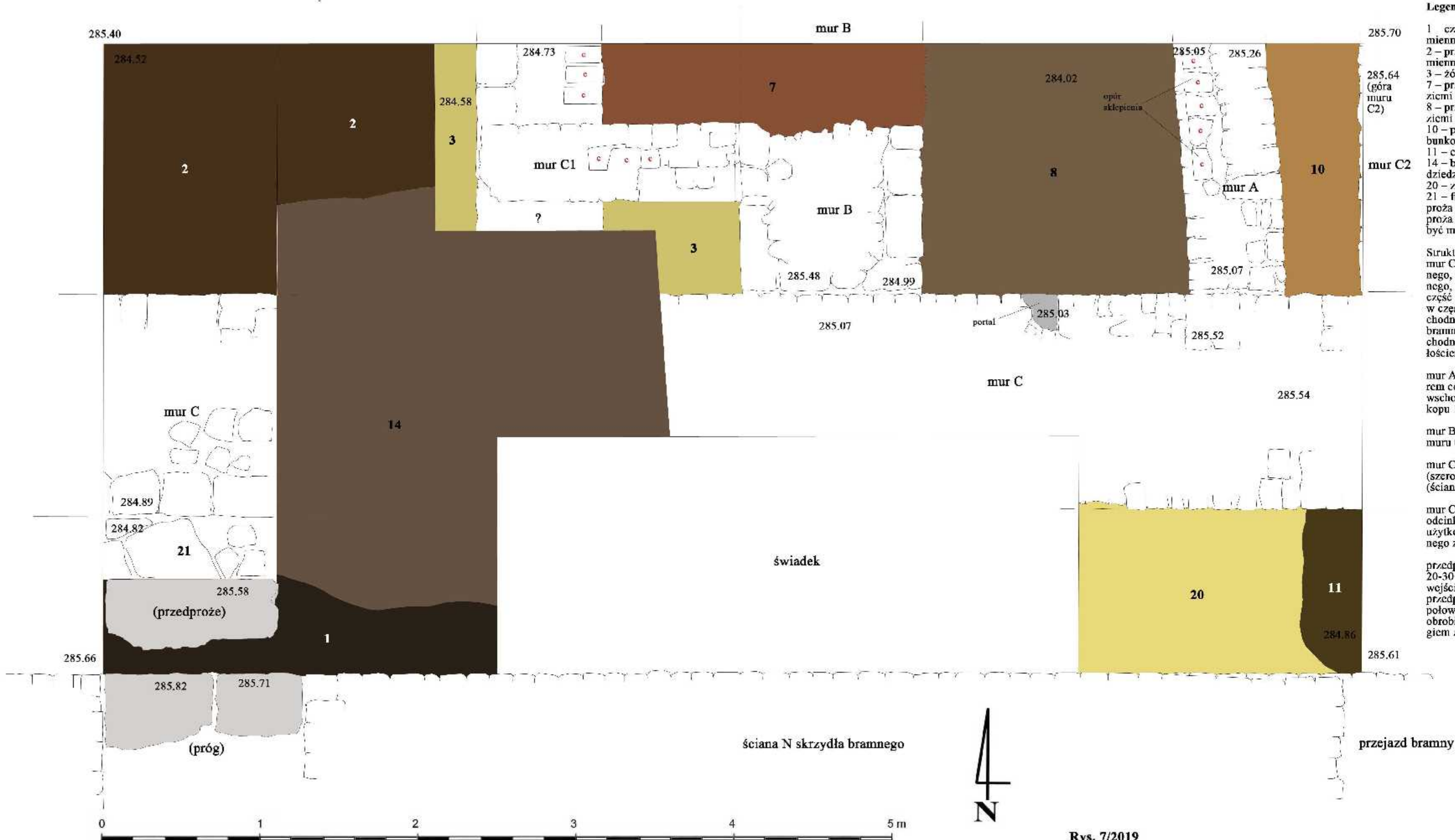

Rys. 6/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
 Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek I
 Profil E odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 21.08.2019 r.

Legenda

- 1 - czarna i ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany - współczesna próchnica z darnią;
- 2 - przemieszana i przewarstwiona czarna i żółta gliniasta ziemia z rumoszem kamiennym i ceglany - zasyp piwnicy (?);
- 3 - żółta przemieszana ziemia z drobnym rumoszem - zasyp wkopu;
- 7 - przewarstwienia rumoszu ceglano, kamiennego i zaprawy w jasnobrunatnej syplkiej ziemi piaszczystej - zasyp wkopu rabunkowego (mur B);
- 8 - przewarstwienia rumoszu ceglano, kamiennego i zaprawy w jasnobrunatnej i szarej ziemi - zasyp piwnicy z elementami destruktu ceglano skłpienia;
- 10 - przemieszana jasnobrunatna gliniasta ziemia z drobnym rumoszem - zasyp wkopu rabunkowego;
- 11 - ciemnobrunatna ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem - zasyp wkopu, niwelacja;
- 14 - brunatna gliniasta ziemia z drobnym rumoszem i zaprawą - niwelacja pod poziom dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;;
- 20 - gliniasty ciemnozółty less nasypowy - zasyp- niwelacja;
- 21 - fragment bruku kamiennego odsłonięty około 70 cm poniżej górnej powierzchni przedproża wejścia do piwnicy zachodniej barokowego budynku bramnego, pomiędzy linią przedproża a murem C; bruk ułożony stosunkowo starannie z płaskich kamieni różnej wielkości - być może fragment poziomu użytkowego związanego z budynkiem bramnym z XV/XVI w.

Struktury murowane:
mur C - z kamienia łamanego, technika opus implectum, oblicowania z kamienia sortowanego, szerokość 135-140 cm; równoległy do ściany północnej barokowego skrzydła bramnego, w odległości około 100-105 cm od niej; w jego lico N odsłonięto częściowo górną część wtórnie wstawionego portalu z ciosów szarego piaskowca (zamknięcie - łuk pełny); w części wschodniej rozebrany do poziomu barokowego przejazdu bramnego, w części zachodniej - około 70 cm niżej; prawdopodobnie jest to relik ściany południowej budynku bramnego z XV/XVI w., z późniejszymi przemurowaniami; w niższej odsłoniętej części zachodniej widać wątki licowe zestawione z warstwowo układanych obciosanych prostopadłościennych kamieni;

mur A - kamienno-ceglana ścianka o szerokości 55-60 cm, z częściowo zachowanym oporem ceglano skłpienia piwnicy (od strony zachodniej) - wtórnie wstawiona ściana wschodnia piwnicy z portalem (zamknięcie piwnicy od północy odsłonięto w odcinku I wykopu 1/2019);

mur B - południowy kraniec muru dostawiony jest pod kątem prostym do północnego lica muru C; korona muru jest znacznie gorzej zachowana niż w odcinku I;

mur C1 - południowe zamknięcie domniemanego aneksu po stronie zachodniej muru B (szerokość wnętrza aneksu - około 90 cm); murki kamienno-ceglane o szerokości 80 cm (ściana W aneksu) i 50 cm (ściana S aneksu);

mur C2 - dostawiony od północy do muru C, jego lico zachodnie odsłonięto w profilu E odcinka (kamień łamany sortowany), korona zachowana tuż pod współczesną warstwą użytkową; prawdopodobnie jest to mur należący do pierwotnej dyspozycji budynku bramnego z XV/XVI w.;

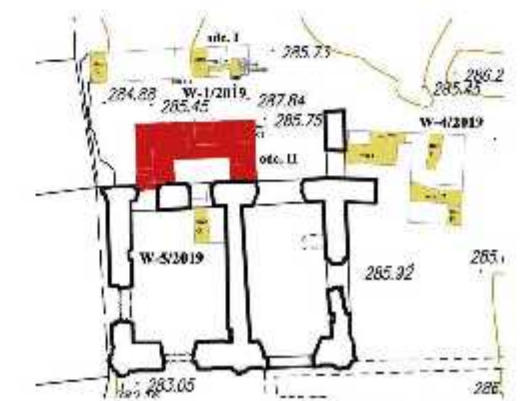
przedproże - w narożu SW odcinka odsłonięto duży obrobiony kamień (około 110 x 40 x 20-30 cm) z wygładzoną przez użytkowanie górną powierzchnią, stanowiący przedproże wejścia do piwnicy zachodniej barokowego budynku bramnego - górna powierzchnia przedproża wyznacza w tym rejonie maksymalną rzędną poziomu dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w. W linii ściany N barokowej bramy zachowały się również dwa obrobione kamienie progu oraz ościeża wejścia do piwnicy, o szerokości 125 cm (za progiem znajdowały się schody).

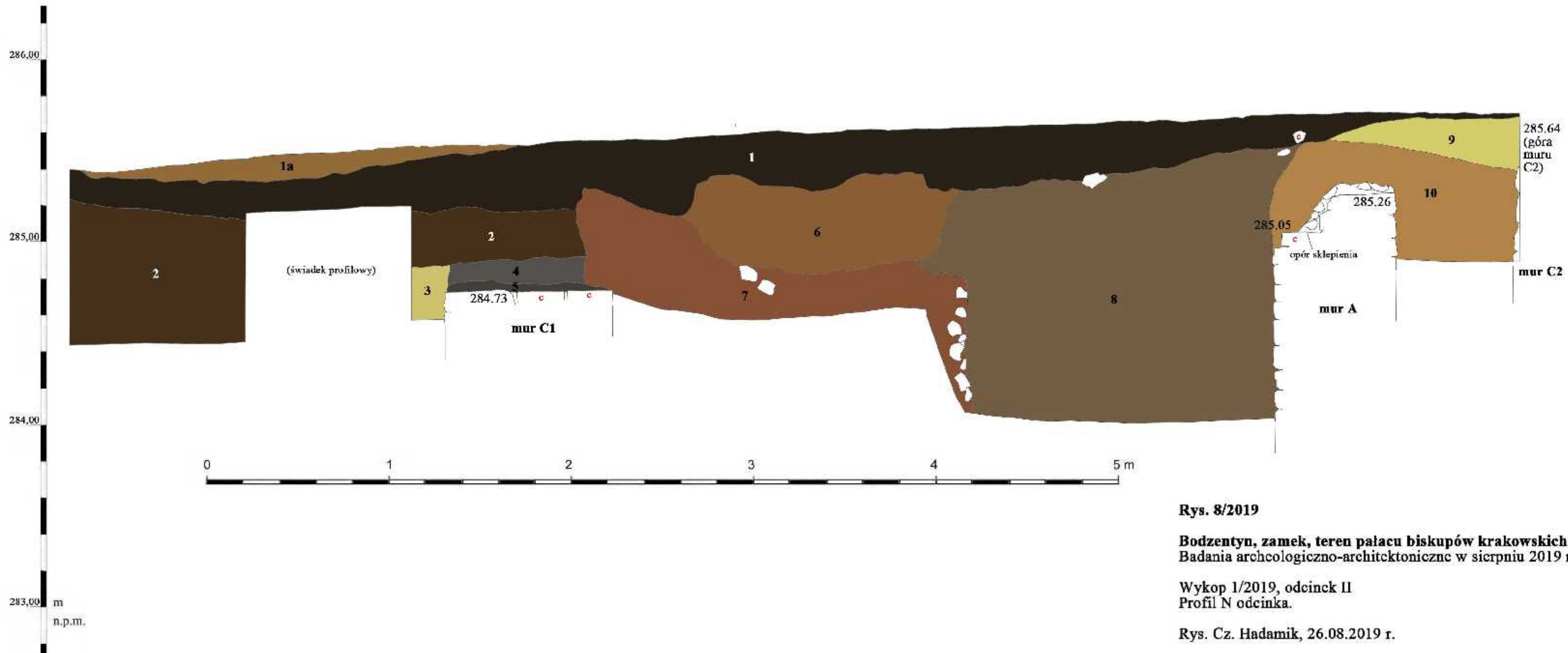
Rys. 7/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek II
Rzut poziomy odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 22.08.2019 r.

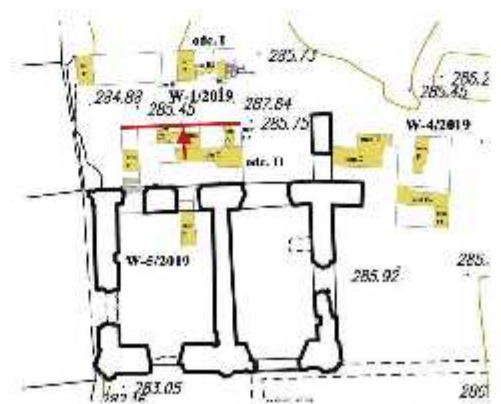

Legenda

- 1 – czarniawa i ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z drobnym rumoszem kamiennym i ceglanym – współczesna próchnica z darnią;
- 1a – jasnobrunatna ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem i darnią – współczesny poziom użytkowy (nieciągły);
- 2 – przemieszana i przewarstwiona czarniawa i żółtawa zgliniona ziemia z rumoszem kamiennym i ceglanym – zasyp piwnicy (?);
- 3 – żółtawa przemieszana ziemia z drobnym rumoszem – zasyp wkopu;
- 4 – szara ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem – zasyp wkopu rabunkowego;
- 5 – czarniawa zwarta ziemia gliniasta na koronie reliktu muru B1 – relikտ poziomu użytkowego (?);
- 6 – jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem – zasyp wkopu;
- 7 – przewarstwienia rumoszu ceglanego, kamiennego i zaprawy w jasnobrunatnej sypkiej ziemi piaszczystej – zasyp wkopu rabunkowego (mur B);
- 8 – przewarstwienia rumoszu ceglanego, kamiennego i zaprawy w jasnobrunatnej i szarej ziemi – zasyp piwnicy z elementami destruktu ceglanego sklepienia;
- 9 – żółta zgliniona ziemia – zasyp wkopu;
- 10 – przemieszana jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem – zasyp wkopu rabunkowego.

Struktury murowane:

mur A – kamienno-ceglana ścianka o szerokości 55-60 cm, z częściowo zachowanym oporem ceglanego sklepienia piwnicy (od strony zachodniej) – wtórnie wstawiona ściana wschodnia piwnicy z portalem (zamknięcie piwnicy od północy odsłonięto w odcinku I wykopu 1/2019);
mur C1 – południowe zamknięcie domniemanego aneksu po stronie zachodniej muru B (szerokość wnętrza aneksu około 90 cm); murki kamienno-ceglane o szerokości 80 cm (ściana W aneksu) i 50 cm (ściana S aneksu);
S/ mur C2 – dostawiony od północy do muru C, jego lico zachodnie odsłonięto w profilu E odcinka (kamień łamany sortowany), korona zachowana tuż pod współczesną warstwą użytkową; prawdopodobnie jest to mur należący do pierwotnej dyspozycji budynku bramnego z XV/XVI w.;

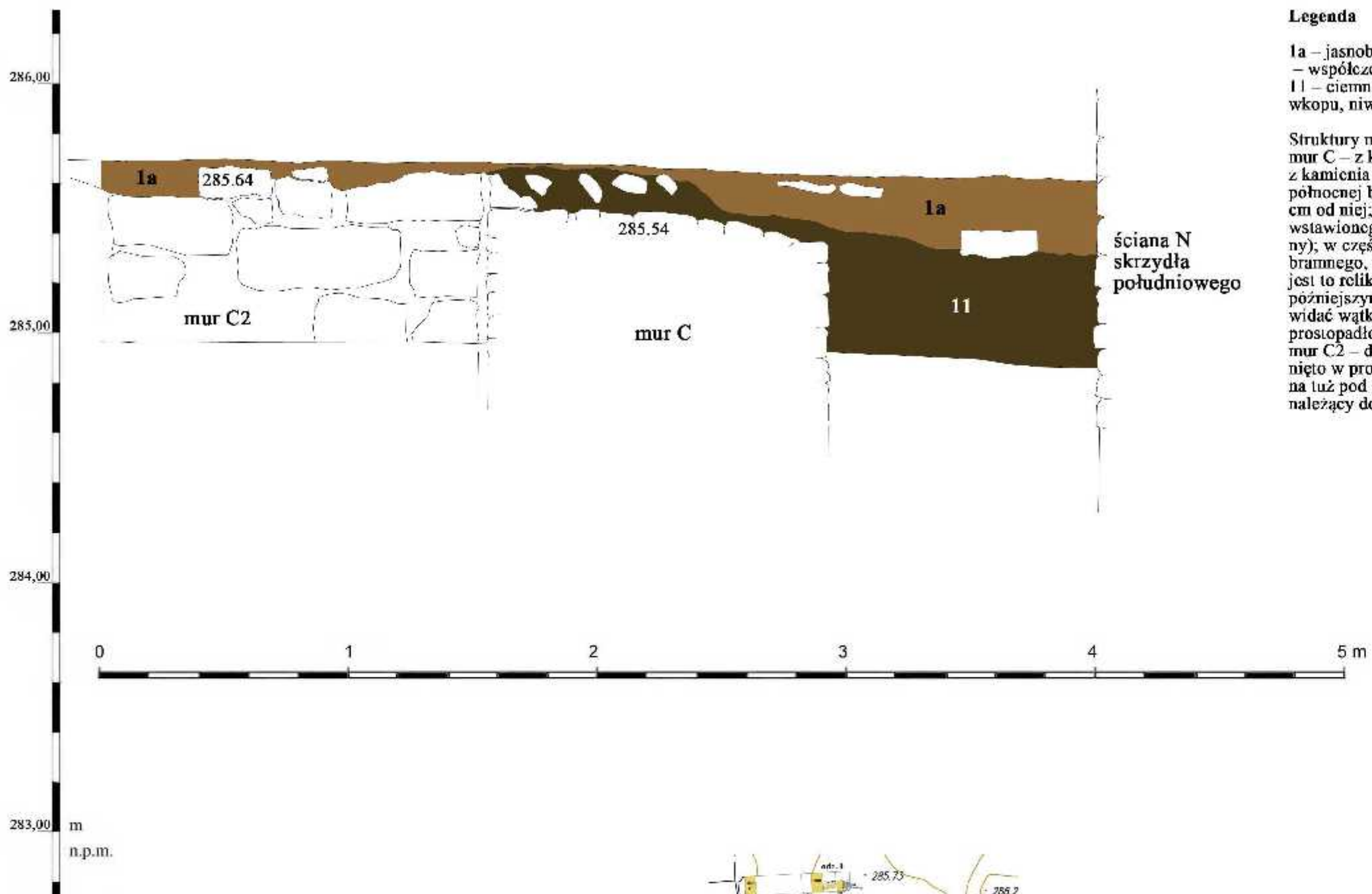

Rys. 8/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek II
Profil N odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 26.08.2019 r.

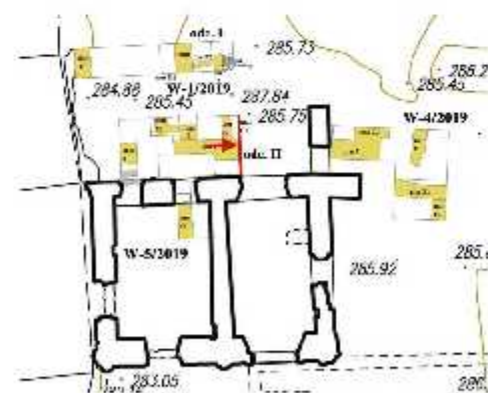

Legenda

1a – jasnobrunatna ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem i darnią – współczesny poziom użytkowy (nieciągły);
 11 – ciemnobrunatna ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem – zasyp wkopu, niwelacja.

Struktury murowane:

mur C – z kamienia łamanego, technika opus emplectum, oblicowania z kamienia sortowanego, szerokość 135-140 cm; równoległy do ściany północnej barokowego skrzydła bramnego, w odległości około 100-105 cm od niej; w jego lico N odsłonięto częściowo górną część wtórnie wstawionego portalu z ciosów szarego piaskowca (zamknięcie – łuk pełny); w części wschodniej rozebrany do poziomu barokowego przejścia bramnego, w części zachodniej – około 70 cm niżej; prawdopodobnie jest to relikty ściany południowej budynku bramnego z XV/XVI w., z późniejszymi przemurowaniami; w niżej odsłoniętej części zachodniej widać wątki licowe zestawione z warstwowo układanych obciosanych prostopadłościennych kamieni;
 mur C2 – dostawiony od północy do muru C, jego lico zachodnie odsłonięto w profilu E odcinka (kamień łamany sortowany), korona zachowana tuż pod współczesną warstwą użytkową; prawdopodobnie jest to mur należący do pierwotnej dyspozycji budynku bramnego z XV/XVI w.

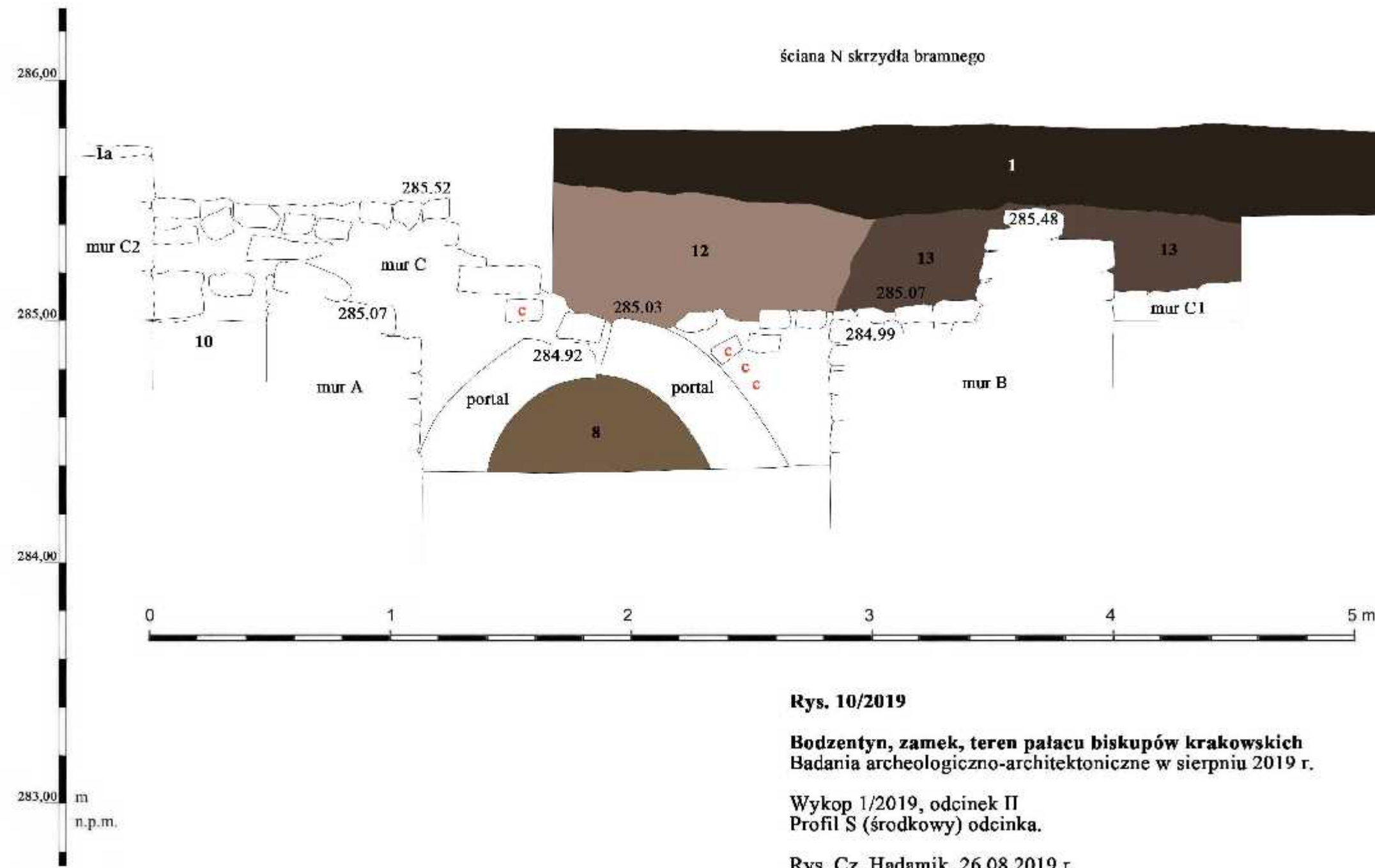

Rys. 9/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
 Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek II
 Profil E odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 26.08.2019 r.

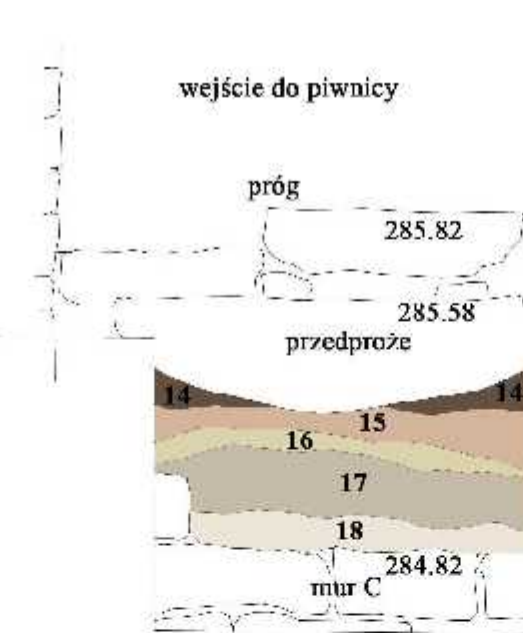

Rys. 10/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek II
Profil S (środkowy) odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 26.08.2019 r.

Legenda

- 1 – czarna i ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – współczesna próchnica z darnią;
- 1a – jasnobrunatna ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem i darnią – współczesny poziom użytkowy (nieciągły);
- 8 – przewarstwienia rumoszu ceglano, kamiennego i zaprawy w jasnobrunatnej i szarej ziemi – zasyp piwnicy z elementami destruktu ceglano sklepienia;
- 10 – przemieszana jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem zasyp wkopu rabunkowego;
- 12 – rumosz ceglany w jasnobrunatnej sypkiej ziemi – zasyp wkopu rabunkowego (mur C);
- 13 – jasnobrunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – niwelacja;
- 14 – brunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem i zaprawą – niwelacja pod poziom dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;
- 15 – rumosz ceglany i kamienny z zaprawą – niwelacja pod poziom dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;
- 16 – zaprawa wapienna z drobnym rumoszem kamiennym – warstwa budowlana (?);
- 17 – rumosz kamienny z zaprawą i spalenizną – warstwa budowlana (?);
- 18 – drobny rumosz kamienny z zaprawą – warstwa budowlana (?);

Struktury murowane:

mur C – z kamienia łamanego, technika opus emblectum, oblicowania z kamienia sortowanego, szerokość 135-140 cm; równoległy do ściany północnej barokowego skrzydła bramnego, w odległości około 100-105 cm od niej; w jego licu N odsłonięto częściowo górną część wtórnie wstawionego portalu z ciosów szarego piaskowca (zamknięcie – łuk pełny); w części wschodniej rozchowany do poziomu barokowego przejazdu bramnego, w części zachodniej – około 70 cm niżej; prawdopodobnie jest to relikwit ściany południowej budynku bramnego z XV/XVI w., z późniejszymi przemurzeniami; w niższej odsłoniętej części zachodniej widać wątki licowe zestawione z warstwowo układanych obciosanych prostokątnych kamieni;

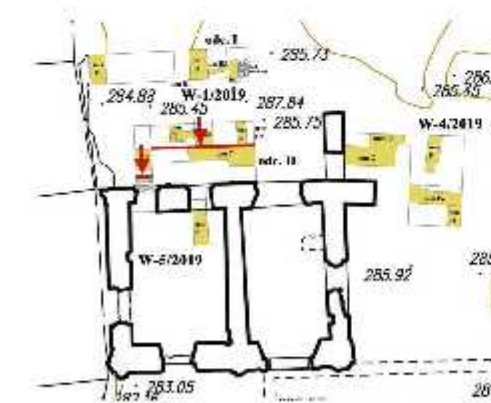
mur A – kamienno-ceglana ścianka o szerokości 55-60 cm, z częściowo zachowanym oporem ceglano sklepienia piwnicy (od strony zachodniej) – wtórnie wstawiona ściana wschodnia piwnicy z portalem (zamknięcie piwnicy od północy odsłonięto w odcinku I wykopu 1/2019);

mur B – południowy koniec muru dostawiony jest pod kątem prostym do północnego lica muru C; korona muru jest znacznie gorzej zachowana niż w odcinku I;

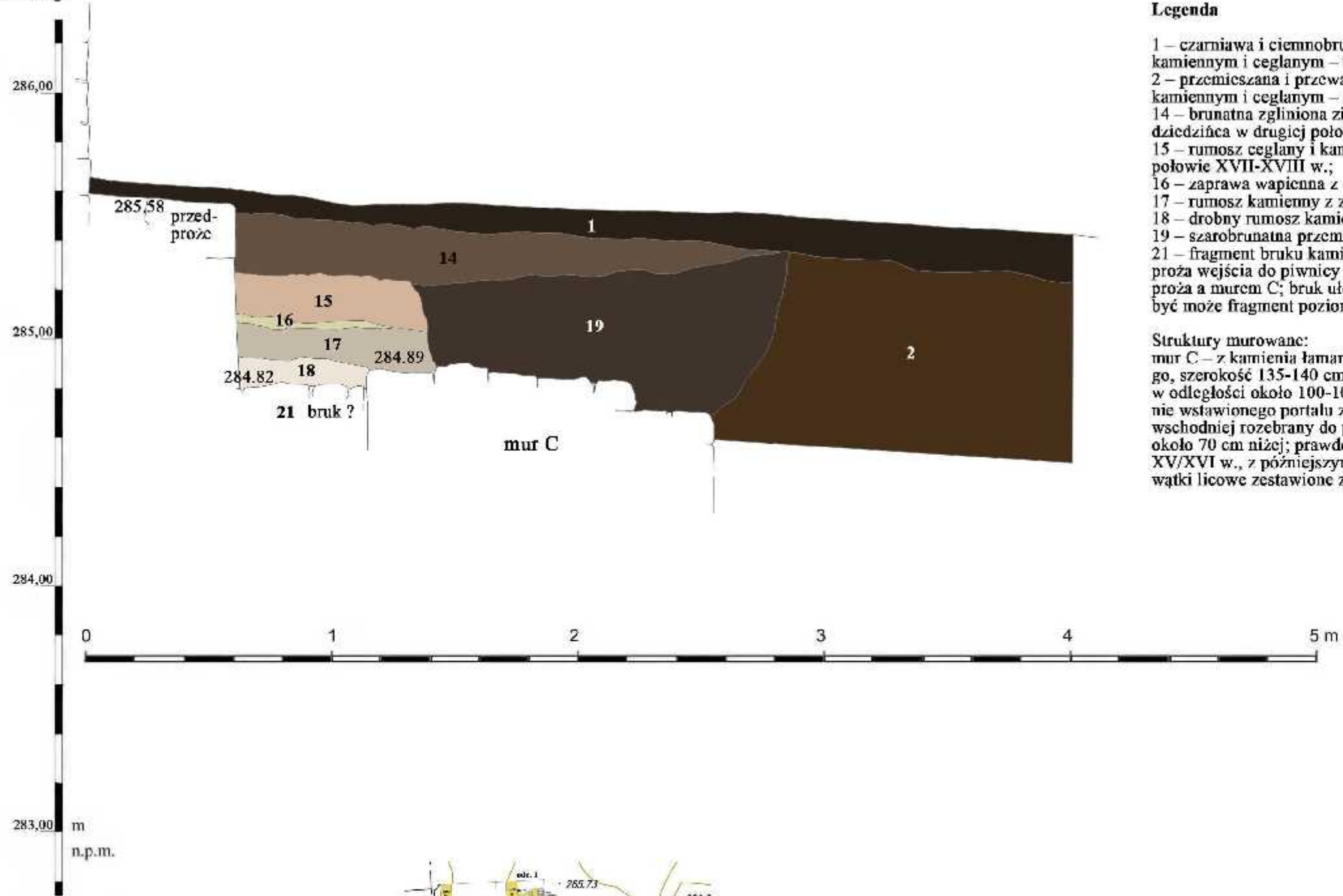
mur C1 – południowe zamknięcie domniemanego aneksu po stronie zachodniej muru B (szerokość wnętrza aneksu – około 90 cm); murki kamienno-ceglane o szerokości 80 cm (ściana W aneksu) i 50 cm (ściana S aneksu);

mur C2 – dostawiony od północy do muru C, jego lico zachodnie odsłonięto w profilu E odcinka (kamień łamany sortowany), korona zachowana tuż pod współczesną warstwą użytkową; prawdopodobnie jest to mur należący do pierwotnej dyspozycji budynku bramnego z XV/XVI w.;

przedproże i próg – w narożu SW odcinka odsłonięto duży obrobiony kamień (około 110 x 40 x 20-30 cm) z wygładzoną przez użytkownika górną powierzchnią, stanowiący przedproże wejścia do piwnicy zachodniej barokowego budynku bramnego; W linii ściany N barokowej bramy zachowały się również dwa obrobione kamienie progu oraz ościeża wejścia do piwnicy, o szerokości 125 cm (za progiem znajdowały się schody).

ściana N
skrzydła
południowego

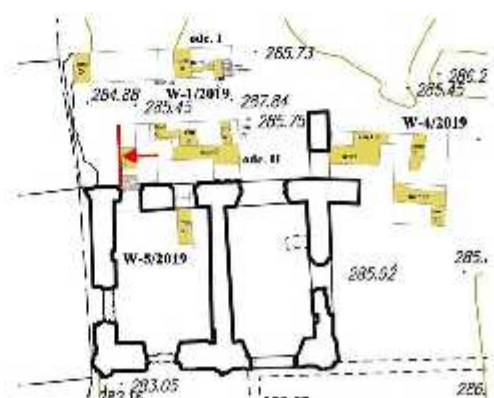

Legenda

- 1 – czarna i ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany – współczesna próchnica z darnią;
- 2 – przemieszana i przewarstwiona czarna i żółta zgliniona ziemia z rumoszem kamiennym i ceglany – zasyp piwnicy (?);
- 14 – brunatna zgliniona ziemia z drobnym rumoszem i zaprawą – niwelacja pod poziom dziedzica w drugiej połowie XVII-XVIII w.;;
- 15 – rumosz ceglany i kamienny z zaprawą – niwelacja pod poziom dziedzica w drugiej połowie XVII-XVIII w.;
- 16 – zaprawa wapienna z drobnym rumoszem kamiennym – warstwa budowlana (?);
- 17 – rumosz kamienny z zaprawą i spalenizną – warstwa budowlana (?);
- 18 – drobny rumosz kamienny z zaprawą – warstwa budowlana (?);
- 19 – szarobrunatna przemieszana ziemia z rumoszem – zasyp wkopu rabunkowego (mur C);
- 21 – fragment bruku kamiennego odsłonięty około 70 cm poniżej górnej powierzchni przedproża wejścia do piwnicy zachodniej barokowego budynku bramnego, pomiędzy linią przedproża a murem C; bruk ułożony stosunkowo starannie z płaskich kamieni różnej wielkości – być może fragment poziomu użytkowego związanego z budynkiem bramnym z XV/XVI w.

Struktury murowane:

mur C – z kamienia łamanego, technika opus emplectum, oblicowania z kamienia sortowanego, szerokość 135-140 cm; równoległy do ściany północnej barokowego skrzydła bramnego, w odległości około 100-105 cm od niej; w jego licu N odsłonięto częściowo górną część wtórnie wstawionego portalu z ciosów szarego piaskowca (zamknięcie – łuk pełny); w części wschodniej rozebrany do poziomu barokowego przejazdu bramnego, w części zachodniej – około 70 cm niżej; prawdopodobnie jest to relikw ściany południowej budynku bramnego z XV/XVI w., z późniejszymi przemurowaniami; w niżej odsłoniętej części zachodniej widać wątki licowe zestawione z warstwowo układanych obciosanych prostopadłościennych kamieni.

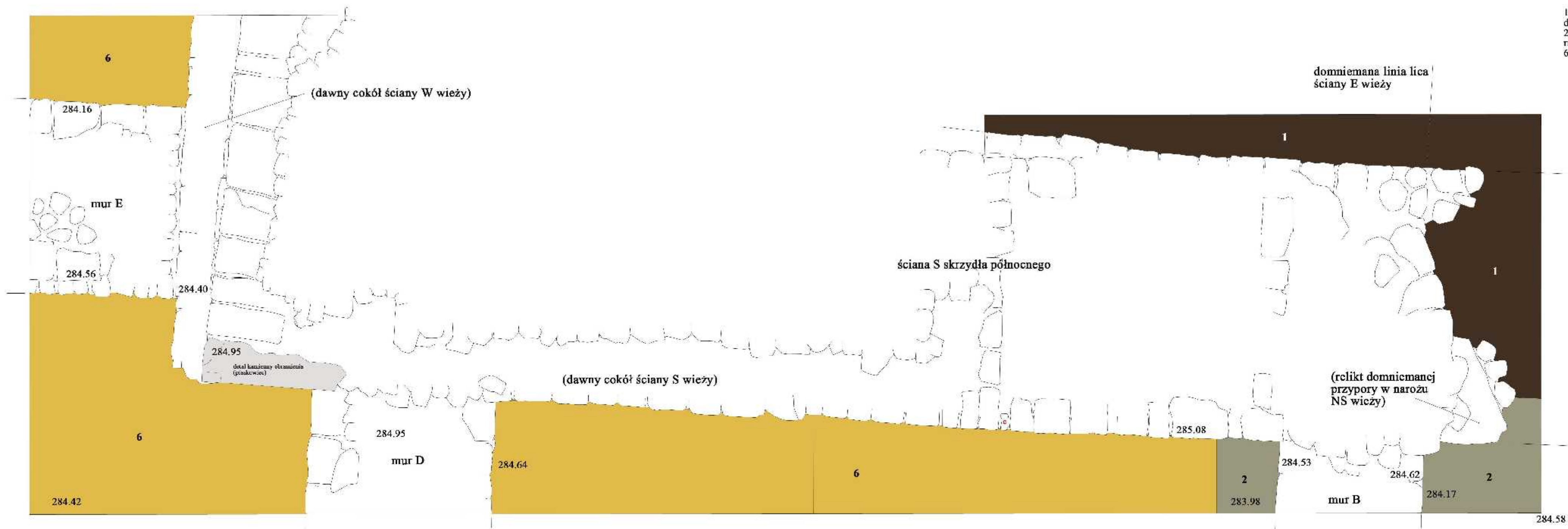

Rys. 11/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 1/2019, odcinek II
Profil W odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 27.08.2019 r.

Legenda

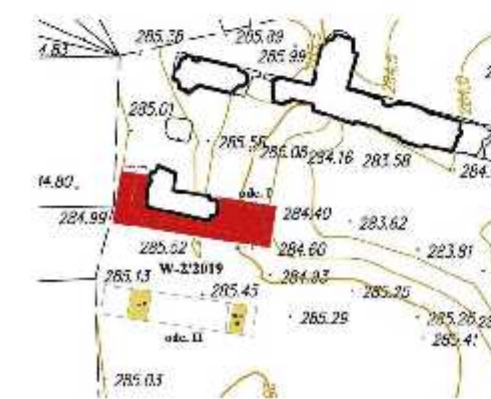
- 1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna próchnica;
- 2 – przemieszana szaro żółtawa ziemia zgliniowana z drobnym rumoszem kamiennym – zasyp wkopu rabunkowego (mur B);
- 6 – żółto-jasnobrązowy less zgliniowany – niwelacja;

Rys. 12/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 2/2019, odcinek I
Rzut poziomy odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 28.08.2019 r.

Struktury kamienne:

mur B – korona muru z kamienia łamanego o szerokości około 100 cm; mur znajduje się w odległości 5,50 m od muru D; mur jest przewiązany (?) z cokołem ściany S skrzydła N (dawną ścianą S wieży);

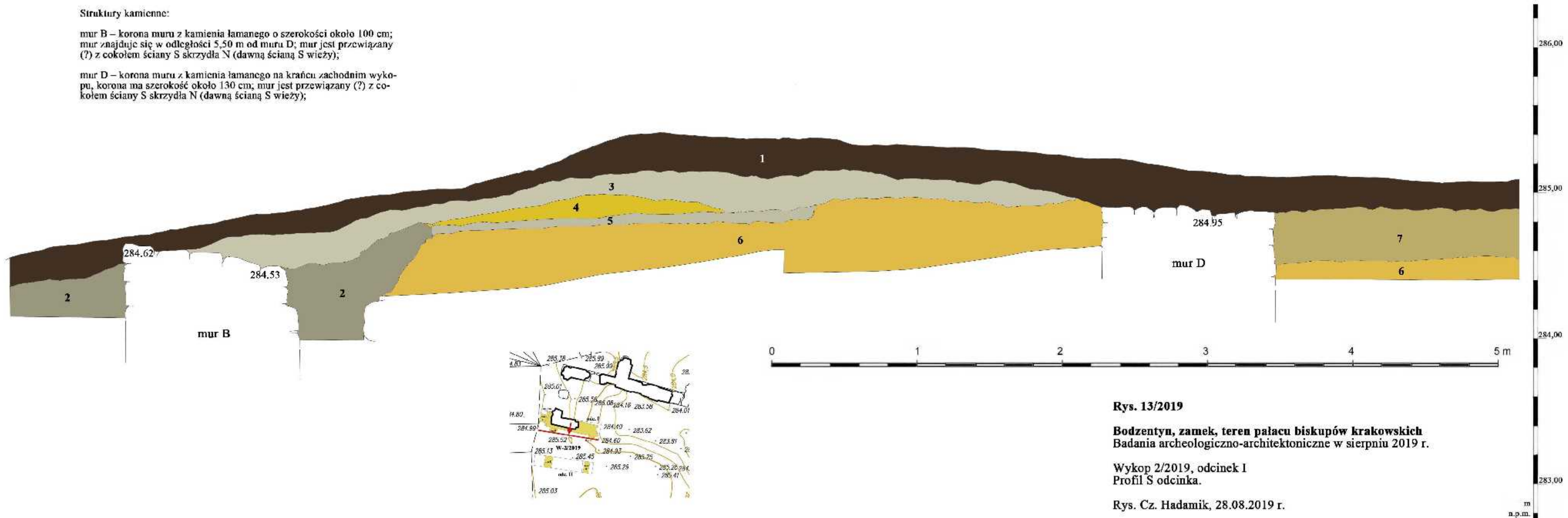
mur D – korona muru z kamienia łamanego na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm; mur jest przewiązany (?) z cokołem ściany S skrzydła N (dawną ścianą S wieży);

mur E – mur z kamienia łamanego z domieszką cegły, dostawiony do lica W cokołu dawnej wieży (pod odsadzką), 55 cm od naroża, szerokość muru 130 cm; jest to fragment zamknięcia muru obwodowego dziedzińca po jego poszerzeniu w drugiej połowie XVII w.

Struktury kamienne:

mur B – korona muru z kamienia łamanego o szerokości około 100 cm; mur znajduje się w odległości 5,50 m od muru D; mur jest przewiązany (?) z cokołem ściany S skrzydła N (dawną ścianą S wieży);

mur D – korona muru z kamienia łamanego na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm; mur jest przewiązany (?) z cokołem ściany S skrzydła N (dawną ścianą S wieży);

Legenda

- 1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna próchnica;
- 2 – przemieszana szaro żółtawa ziemia zgliniiona z drobnym rumoszem kamiennym – zasyp wkopu rabunkowego (mur B);
- 3 – jasnosivożółtawa zwarta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 4 – ciemnożółta glina z czerwoną przepaloną gliną – niwelacja;
- 5 – szarozółtawa przekładka gliniasta – ślad poziomu użytkowego rozdziałającego stopy zasypów;
- 6 – żółto-jasnobrązowy less zgliniiony – niwelacja;
- 7 – jasnoszaro żółtawa ziemia gliniasta z rumoszem kamiennym, ceglany i zaprawą wapienną – niwelacja.

Rys. 13/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 2/2019, odcinek I
Profil S odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 28.08.2019 r.

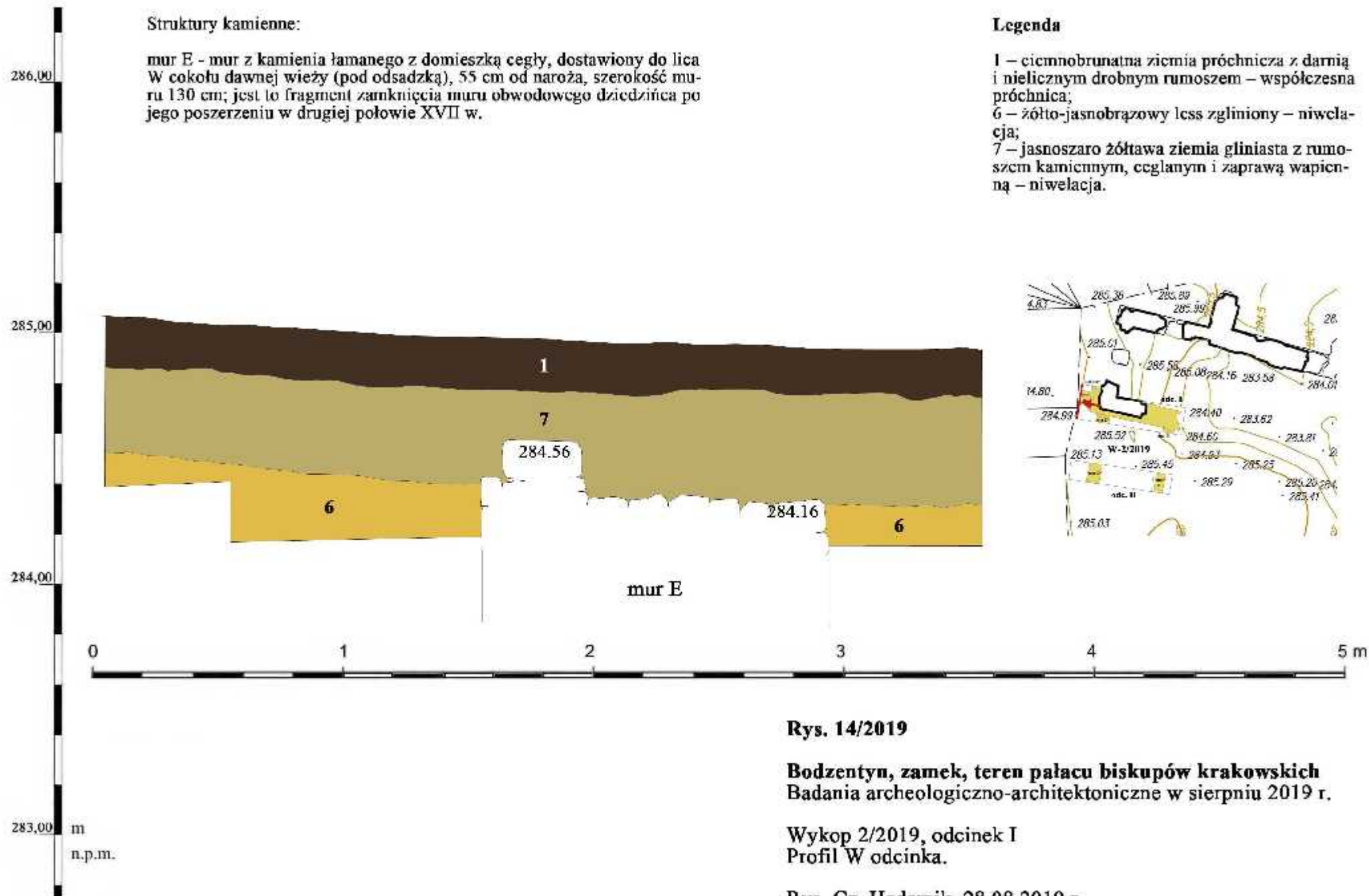
m
n.p.m.

Struktury kamienne:

mur E - mur z kamienia łamanego z domieszką cegły, dostawiony do łoża
W cokolu dawnej wieży (pod odsadzką), 55 cm od naroża, szerokość mu-
ru 130 cm; jest to fragment zamknięcia muru obwodowego dziedzińca po
jego poszerzeniu w drugiej połowie XVII w.

Legenda

1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią
i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna
próchnica;
6 – żółto-jasnobrązowy less zgliniiony – niwelacja;
7 – jasnoszaro żółtawa ziemia gliniasta z rumo-
szem kamicznym, ceglany i zaprawą wapien-
ną – niwelacja.

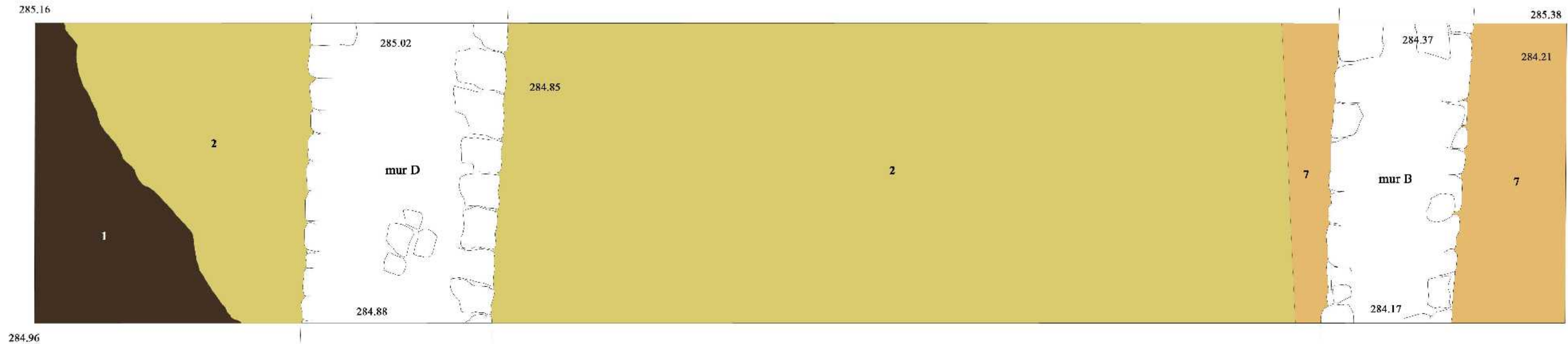

Rys. 14/2019

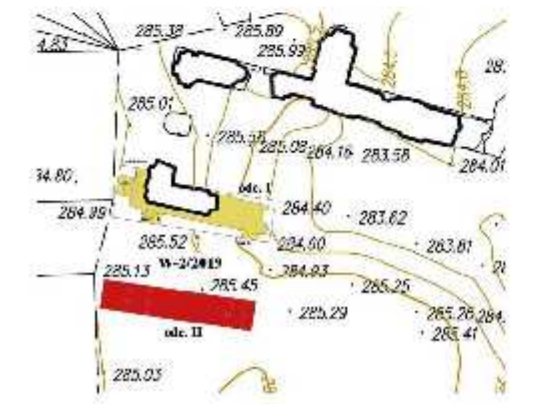
Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 2/2019, odcinek I
Profil W odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 28.08.2019 r.

- Legenda**
- 1 – ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z darnią i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna próchnica;
 - 2 – jasnożółta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem – niwelacja;
 - 7 – żółto jasnobrunatny less zgliniony – niwelacja;

Rys. 15/2019
Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
 Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.
 Wykop 2/2019, odcinek II
 Rzut poziomy odcinka.
 Rys. Cz. Hadamik, 28.08.2019 r.

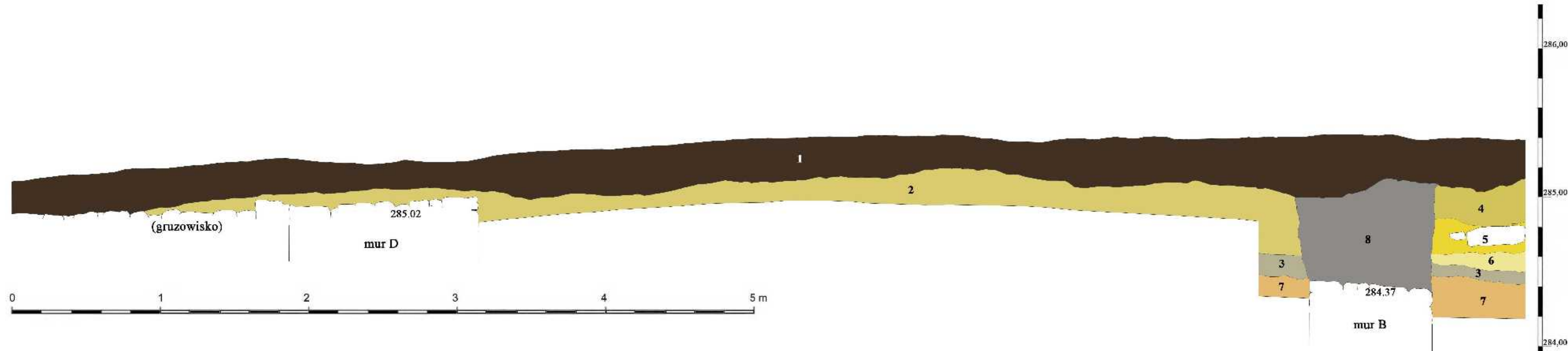
Struktury murowane:

mur B – odstonięto koronę muru z kamienia łamanego o szerokości około 90 cm; mur znajduje się w odległości 5,50 m od muru D (czyli o 10 cm mniejszej niż w odcinku I wykopu 1/2019) – może to oznaczać, że skrzydło zachodnie zamku z XV/XVI w. składało się z kilku budynków przylegających do siebie;

mur D – na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm i jest w tym rejonie bardziej zbliżona do pierwotnej szerokości (w odcinku I wykopu 1/2019 korona muru ma szerokość około 100 cm).

Legenda

- 1 – ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z darnią i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna próchnica;
- 2 – jasnożółta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 3 – szaro żółtawa ziemia gliniasta ze spalenizną – ślad poziomu użytkowego rozdziłającego etapy zasypów;
- 4 – przemieszana ciemno- i jasnożółta glina z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 5 – ciemnożółta glina z dużymi kamieniami, rumoszem kamiennym, ceglany oraz spalenizną – poziom użytkowy – bruk z 2. połowy XVII-XVIII w.;
- 6 – jasnożółty less zgliniony – niwelacja;
- 7 – żółto jasnobrunatny less zgliniony – niwelacja;
- 8 – przemieszana jasnosiwa zgliniona ziemia z drobnym rumoszem i zaprawą wapienną – zasyp wkopu rabunkowego – negatyw muru B.

Struktury murowane:

mur B – odsłonięto koronę muru z kamienia łamanego o szerokości około 90 cm; mur znajduje się w odległości 5,50 m od muru D (czyli o 10 cm mniejszej niż w odcinku I wykopu 1/2019) – może to oznaczać, że skrzydło zachodnie zamku z XV/XVI w. składało się z kilku budynków przylegających do siebie;

mur D – na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm i jest w tym rejonie bardziej zbliżona do pierwotnej szerokości (w odcinku I wykopu 1/2019 korona muru ma szerokość około 100 cm).

Rys. 16/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 2/2019, odcinek II
Profil N odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 28.08.2019 r.

Legenda

- 1 – ciemnobrunatna ziemia piaszczysto-próchnicza z darnią i nielicznym drobnym rumoszem – współczesna próchnica;
- 2 – jasnożółta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 3 – szaro żółtawa ziemia gliniasta ze spalenizną – ślad poziomu użytkowego rozdzielałającego etapy zasypów;
- 4 – przemieszana ciemno- i jasnożółta glina z drobnym rumoszem – niwelacja;
- 5 – ciemnożółta glina z dużymi kamieniami, rumoszem kamiennym, ceglany oraz spalenizną – poziom użytkowy – bruk z 2. połowy XVII-XVIII w.;
- 7 – żółto jasnobrunatny less zgliniony – niwelacja;
- 8 – przemieszana jasnosiwa zgliniona ziemia z drobnym rumoszem i zaprawą wapienną – zasyp wkopu rabunkowego – negatyw muru B.

Struktury murowane:

mur B – odsłonięto koronę muru z kamienia łamanego o szerokości około 90 cm; mur znajduje się w odległości 5,50 m od muru D (czyli o 10 cm mniejszej niż w odcinku I wykopu 1/2019) – może to oznaczać, że skrzydło zachodnie zamku z XV/XVI w. składało się z kilku budynków przylegających do siebie;

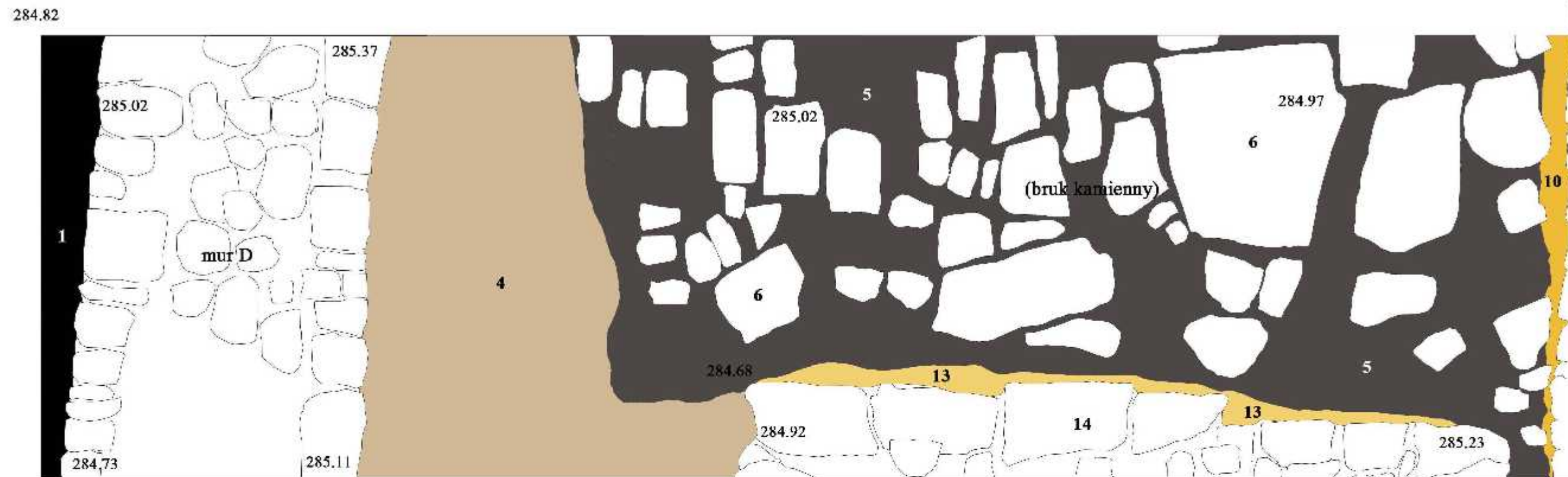
mur D – na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm i jest w tym rejonie bardziej zbliżona do pierwotnej szerokości (w odcinku I wykopu 1/2019 korona muru ma szerokość około 100 cm).

Rys. 17/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
 Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 2/2019, odcinek II
 Profil S odcinka.

Rys. Cz. Hadamik, 28.08.2019 r.

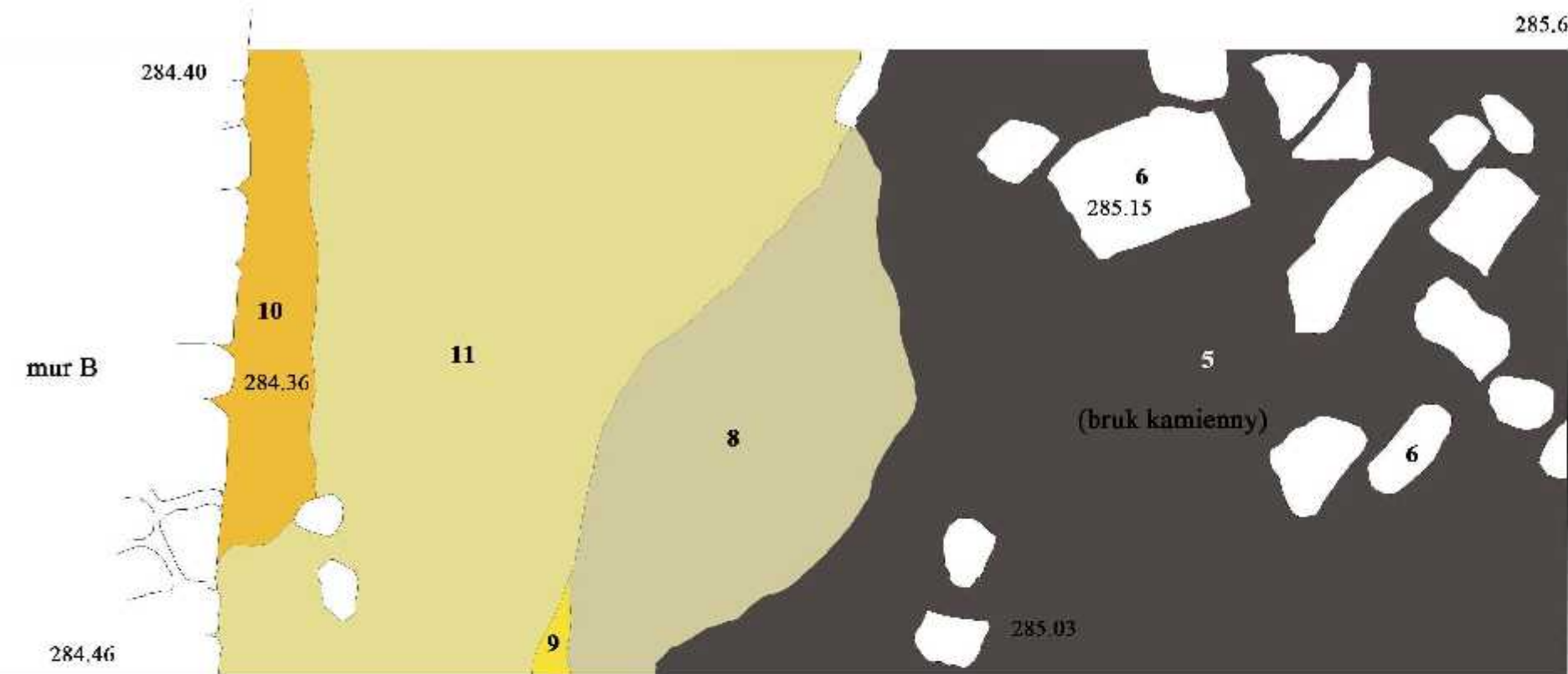
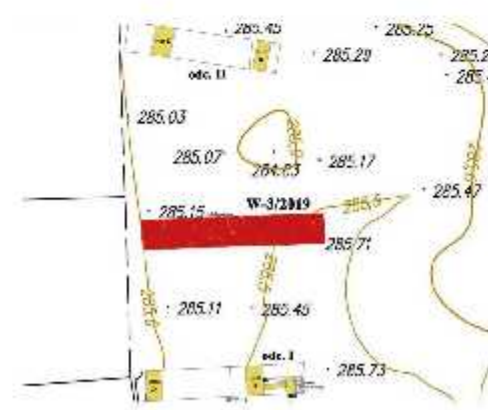

Rys. 18/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 3/2019,
Rzut poziomy wykopu

Rys. Cz. Hadamik, 28.08.2019 r.

Legenda

- 1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią o miąższości do 10 cm; miąższość gwałtownie wzrasta od krawędzi stromego stoku zachodniego – współczesna próchnica;
- 4 – drobny rumosż kamienny z niewielką domieszką ceglancgo i zaprawą wapienną w jasnobrunatnej ziemi piaszczystej – zasyp-niwelacja z elementami destruktu;
- 5 – czarna zwaarta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem i dużą ilością zabytków ruchomych (ułamki ceramiki naczyniowej, kafli, naczyń szklanych, kości zwierzęce) – warstwa użytkowa na bruku z drugiej połowy XVII-XVIII w.;
- 6 – bruk z kamienia łamanego różnej wielkości (m.in. duże nieregularne płyty) – poziom posadzki dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;
- 8 – siwo żółtawa glina z małą ilością rumoszu kamiennego – niwelacja;
- 9 – szarozółta zgliniona ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja (odpowiada w-wic nr 8 w odcinku I wykopu 1/2019);
- 10 – ciemnożółta glina – otulina fundamentowej części muru B;
- 11 – jasnosiwo-żółtawa glina – niwelacja;
- 13 – żółta ziemia gliniasta z brunatną ziemią gliniastą z drobnym rumoszem kamiennym i zaprawą – zasyp-negatyw muru poprzecznego (?).

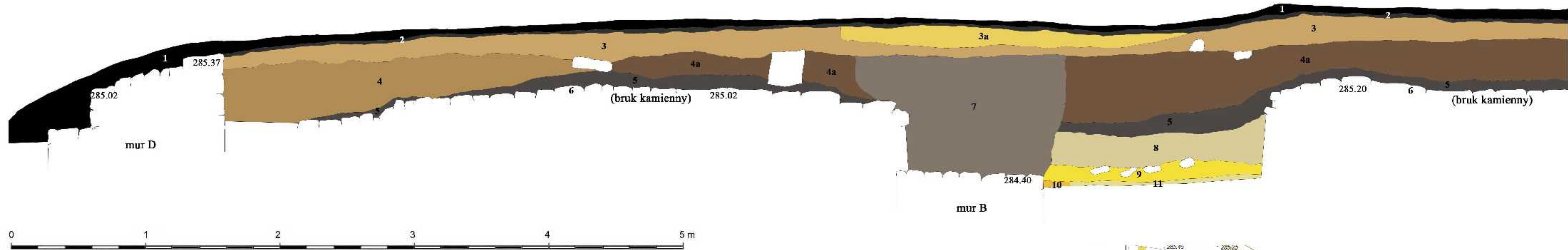
Struktury murowane:

mur B – korona muru z kamienia łamanego o szerokości około 110 cm; mur znajduje się w odległości 5,20 m od muru D (czyli o 40 cm mniej niż w odcinku I wykopu 1/2019) – może to oznaczać, że skrzydło zachodnie zamku z XV/XVI w. składało się z kilku budynków przylegających do siebie;

mur D – na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm i jest w tym rejonie bardziej zbliżona do pierwotnej szerokości (w odcinku I wykopu 1/2019 korona muru ma szerokość około 100 cm);

14 - pod profilem S wykopu, na odcinku pomiędzy murami B i D, odsłonięto destrukc kamienny, związany z dommicmanym murem poprzecznym.

Rys. 19/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 3/2019,
Profil N wykopu.

Rys. Cz. Hadamik, 27.08.2019 r.

Legenda

- 1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią o miąższości do 10 cm; miąższość gwałtownie wzrasta od krawędzi stromego stoku zachodniego – współczesna próchnica;
- 2 – warstewka spalenizny miąższości do kilku cm, zalega ona na całej powierzchni wykopu aż do krawędzi stoku zachodniego – być może ma związek z niektórymi zwyczajami polegającymi na paleniu ognisk w obrębie dziedzińca, kultywowanymi do bardzo niedawnych czasów (informacja miejscowej ludności);
- 3 – jasnobrunatna ziemia piaszczysta z niewielką ilością drobnego rumoszu – zasyp-niwelacja;
- 3a – żółta ziemia gliniasta z rumoszem – zasyp wkopu;
- 4 – drobny rumosz kamienny z niewielką domieszką ceglana i zaprawą wapienną w jasnobrunatnej ziemi piaszczystej – zasyp-niwelacja z cementami destruktu;
- 4a – ciemnobrunatna zgliniąta ziemia z rumoszem kamiennym i ceglany – zasyp-niwelacja z cementami destruktu;
- 5 – czarniawa zwarta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem i dużą ilością zabytków ruchomych (ułamki ceramiki naczyńowej, kafli, naczyń szklanych, kości zwierzęce) – warstwa użytkowa na bruku z drugiej połowy XVII-XVIII w.;
- 6 – bruk z kamienia łamanego różnej wielkości (m.in. duże nieregularne płyty) – poziom posadzki dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;
- 7 – przciemiszana szara i jasnoszara ziemia piaszczysta z zaprawą i drobnym rumoszem kamiennym – zasyp wkopu rabunkowego-negatyw górnych fragmentów muru B;
- 8 – siwo żółtawa glina z małą ilością rumoszu kamiennego – niwelacja;
- 9 – szarozółta zgliniąta ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja (odpowiada w-wie nr 8 w odcinku I wykopu 1/2019);
- 10 – ciemnożółta glina – otulina fundamentowej części muru B;
- 11 – jasnosiwo-żółtawa glina – niwelacja;

W obrębie wykopu znajdują się następujące relikty struktur murowanych:

mur B – odsłonięto koronę muru z kamienia łamanego o szerokości około 110 cm; mur znajduje się w odległości 5,20 m od muru D (czyli o 40 cm mniejszej niż w odcinku I wykopu 1/2019) – może to oznaczać, że skrzydło zachodnie zamku z XV/XVI w. składało się z kilku budynków przylegających do siebie;

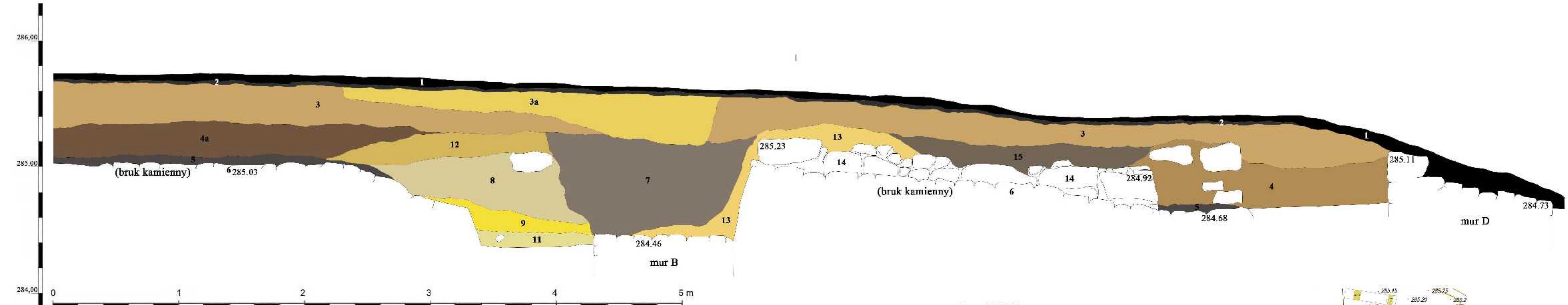
mur D – na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm i jest w tym rejonie bardziej zbliżona do pierwotnej szerokości (w odcinku I wykopu 1/2019 korona muru ma szerokość około 100 cm);

14 - pod profilem S wykopu, na odcinku pomiędzy murami B i D, odsłonięto destruktu kamienny, związany z domniemanym murem poprzecznym (?).

m
n.p.m.

Legenda

- 1 – ciemnobrunatna ziemia próchnicza z darnią o miąższości do 10 cm; miąższość gwałtownie wzrasta od krawędzi stromego stoku zachodniego – współczesna próchnica;
- 2 – warstewka spalenizny miąższości do kilku cm, zalega ona na całej powierzchni wykopu aż do krawędzi stoku zachodniego – być może ma związek z niektórymi zwyczajami polegającymi na paleniu ognisk w obrębie dziedzińca, kultywowanymi do bardzo niedawnych czasów (informacja miejscowej ludności);
- 3 – jasnobrunatna ziemia piaszczysta z niewielką ilością drobnego rumoszu – zasyp-niwelacja;
- 3a – żółta ziemia gliniasta z rumoszem – zasyp wkopu;
- 4 – drobny rumoszcz kamienny z niewielką domieszką ceglanych i zaprawą wapienną w jasnobrunatnej ziemi piaszczystej – zasyp-niwelacja z elementami destruktu;
- 4a – ciemnobrunatna zgliniona ziemia z rumoszem kamiennym i ceglany – zasyp-niwelacja z elementami destruktu;
- 5 – czarniawa zwarta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem i dużą ilością zabytków ruchomych (ułamki ceramiki naczyniowej, kafli, naczyń szklanych, kości zwierzęce) – warstwa użytkowa na bruku z drugiej połowy XVII-XVIII w.;
- 6 – bruk z kamienia łamanego różnej wielkości (m.in. duże nieregularne płyty) – poziom posadzki dziedzińca w drugiej połowie XVII-XVIII w.;
- 7 – przemieszana szara i jasnoszara ziemia piaszczysta z zaprawą i drobnym rumoszem kamiennym – zasyp wkopu rabunkowego-negatyw górnych fragmentów muru B;
- 8 – siwo żółtawa glina z małą ilością rumoszu kamiennego – niwelacja;
- 9 – szarożółta zgliniona ziemia lessowa z poziomem luźnych kamieni – niwelacja (odpowiada w-wie nr 8 w odcinku I wykopu 1/2019);
- 11 – jasnosiwo-żółtawa glina – niwelacja;
- 12 – żółta glina przemieszana z czarniawą ziemią zglinoną – destruktu poziomu użytkowego z XVII-XVIII w.;
- 13 – żółta ziemia gliniasta z brunatną ziemią gliniastą z drobnym rumoszem kamiennym i zaprawą – zasyp-negatyw muru poprzecznego (?);
- 15 – szarobrunatna ziemia gliniasta z drobnym rumoszem kamiennym – niwelacja.

Struktury murowane:

mur B – korona muru z kamienia łamanego o szerokości około 110 cm; mur znajduje się w odległości 5,20 m od muru D (czyli o 40 cm mniejszej niż w odcinku I wykopu 1/2019) – może to oznaczać, że skrzydło zachodnie zamku z XV/XVI w. składało się z kilku budynków przylegających do siebie;

mur D – na krańcu zachodnim wykopu, korona ma szerokość około 130 cm i jest w tym rejonie bardziej zbliżona do pierwotnej szerokości (w odcinku I wykopu 1/2019 korona muru ma szerokość około 100 cm);

14 – pod profilem S wykopu, na odcinku pomiędzy murami B i D, odsłonięto destruktu kamienny, związany z domniemanym murem poprzecznym.

Rys. 20/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 3/2019,
Profil S wykopu.

Rys. Cz. Hadamik, 27.08.2019 r.

Legenda

4 - jasnobrunatna zwarta ziemia gliniasta z rumoszem kamiennym i ceglany; 5 - ciemnożółty zgliniiony less nasypowy z nielicznym rumoszem kamiennym.

Struktury kamienne:

mur C - z kamienia łamanego, technika opus implectum, oblicowania z kamienia sortowanego, szerokość 135-140 cm; równoległy do ściany północnej barokowego skrzydła bramnego, w odległości około 100-105 cm od niej; w jego licu N odsłonięto częściowo górną część wtórnie wstawionego portalu z ciosów szarego piaskowca (zamknięcie łuk pełny); w części wschodniej rozebrany do poziomu barokowego przejazdu bramnego, w części zachodniej - około 70 cm niżej; prawdopodobnie jest to relikwi ściany południowej budynku bramnego z XV/XVI w., z późniejszymi przemurowaniami; w niżej odsłoniętej części zachodniej widać wątki licowe zestawione z warstwowo ułożonych obciosanych prostopadłościennych kamieni;

mur C3 - mur z kamienia łamanego o szerokości około 230 cm, w narożu przewiązany z murem C - prawdopodobny relikwi ściany E pierwotnego budynku bramy (z drugiej połowy XV lub początków XVI w.);

mur F - mur z kamienia łamanego o szerokości około 90 cm - związany z połączeniem skrzydeł E i S barokowego pałacu;

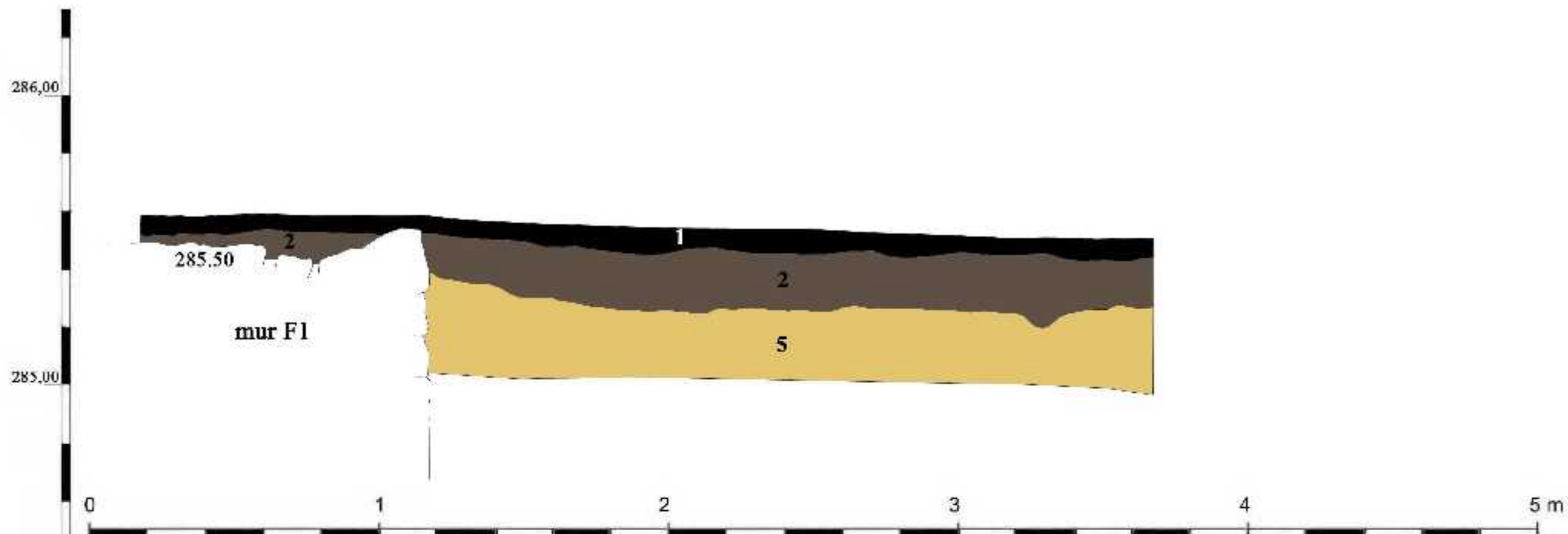
mury F1, F2 - mury z kamienia łamanego o szerokości co najmniej 100 cm oraz około 120 cm - związane z połączeniem skrzydeł E i S barokowego pałacu.

Rys. 21/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 4/2019,
Rzut poziomy wykopu.

Rys. Cz. Hadamik, 29.08.2019 r.

Legenda

- 1 - czarna ziemia piaszczysta z darnią - współczesna próchnica;
- 2 - ciemnobrunatna zwarta ziemia gliniasta z drobnym rumoszem ceglany i kamiennym - niwelacja;
- 5 - ciemnożółty zgliniiony less nasypowy z nielicznym rumoszem kamiennym.

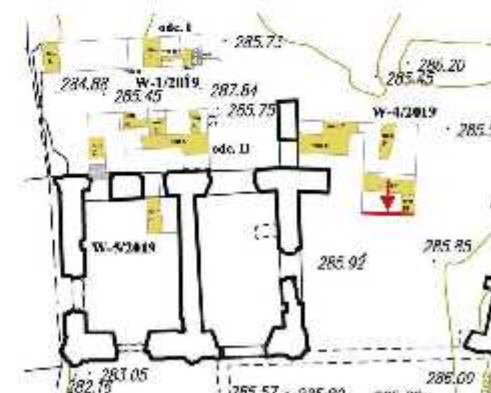
Struktury kamienne:

mur F1 - mur z kamienia łamanego o szerokości co najmniej 100 cm - związany z połączeniem skrzydeł E i S barokowego pałacu.

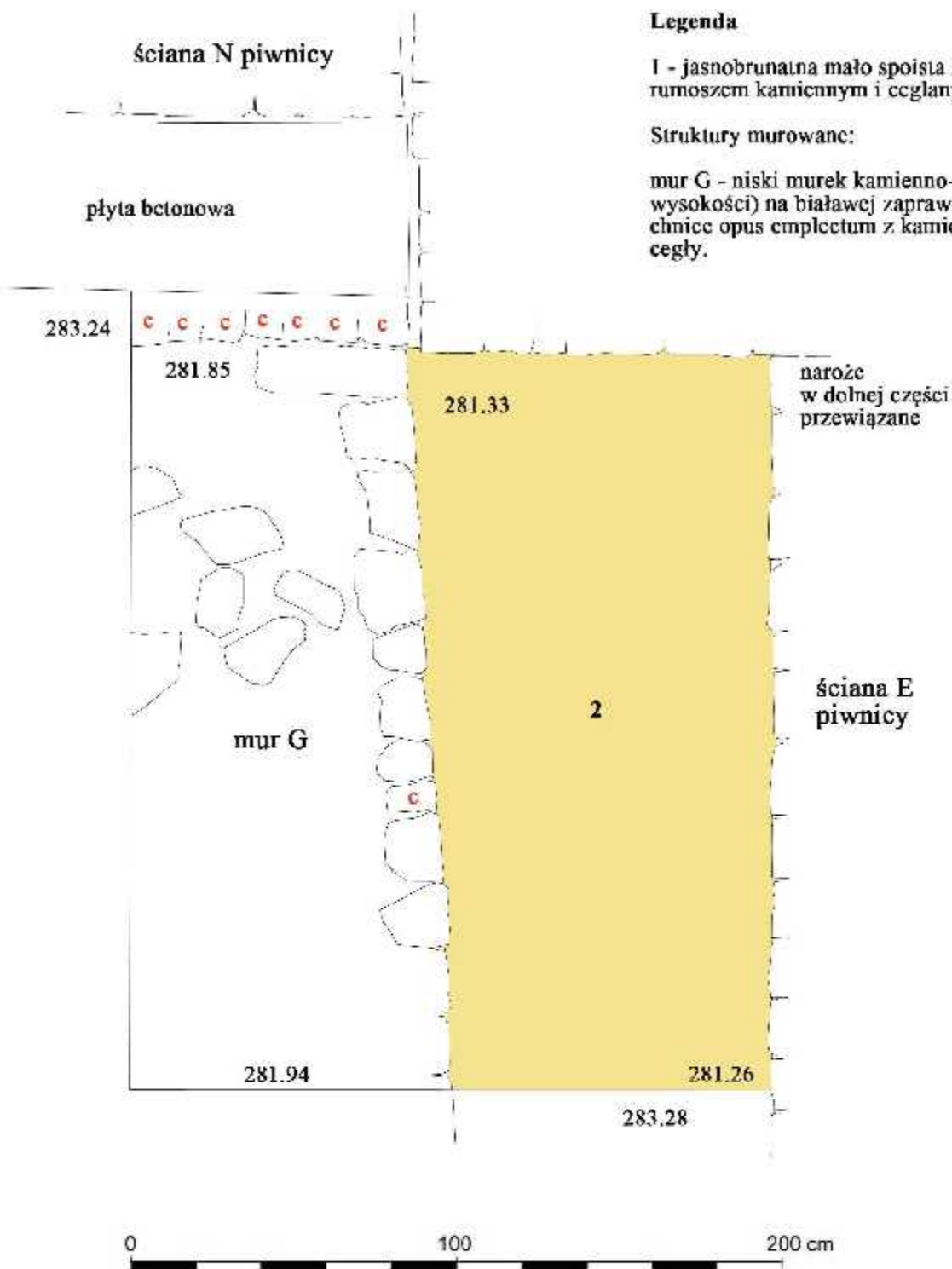
Rys. 23/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
 Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.
 Wykop 4/2019,
 Profil S wykopu.

Rys. Cz. Hadamik, 29.08.2019 r.

284,00
 283,00 m
 n.p.m.

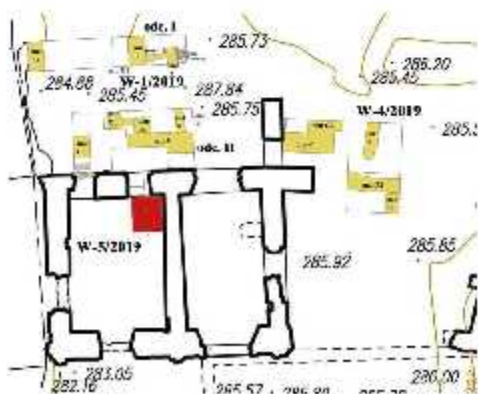

Legenda

I - jasnobrunatna mało spoiwa ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany - niwelacja, zasyp piwnicy;

Struktury murowane:

mur G - niski murek kamienno-ceglany (sięgający 55-60 cm wysokości) na białawej zaprawie wapiennej, wzniesiony w technice opus implectum z kamienia łamanego i wtórnie użytej cegły.

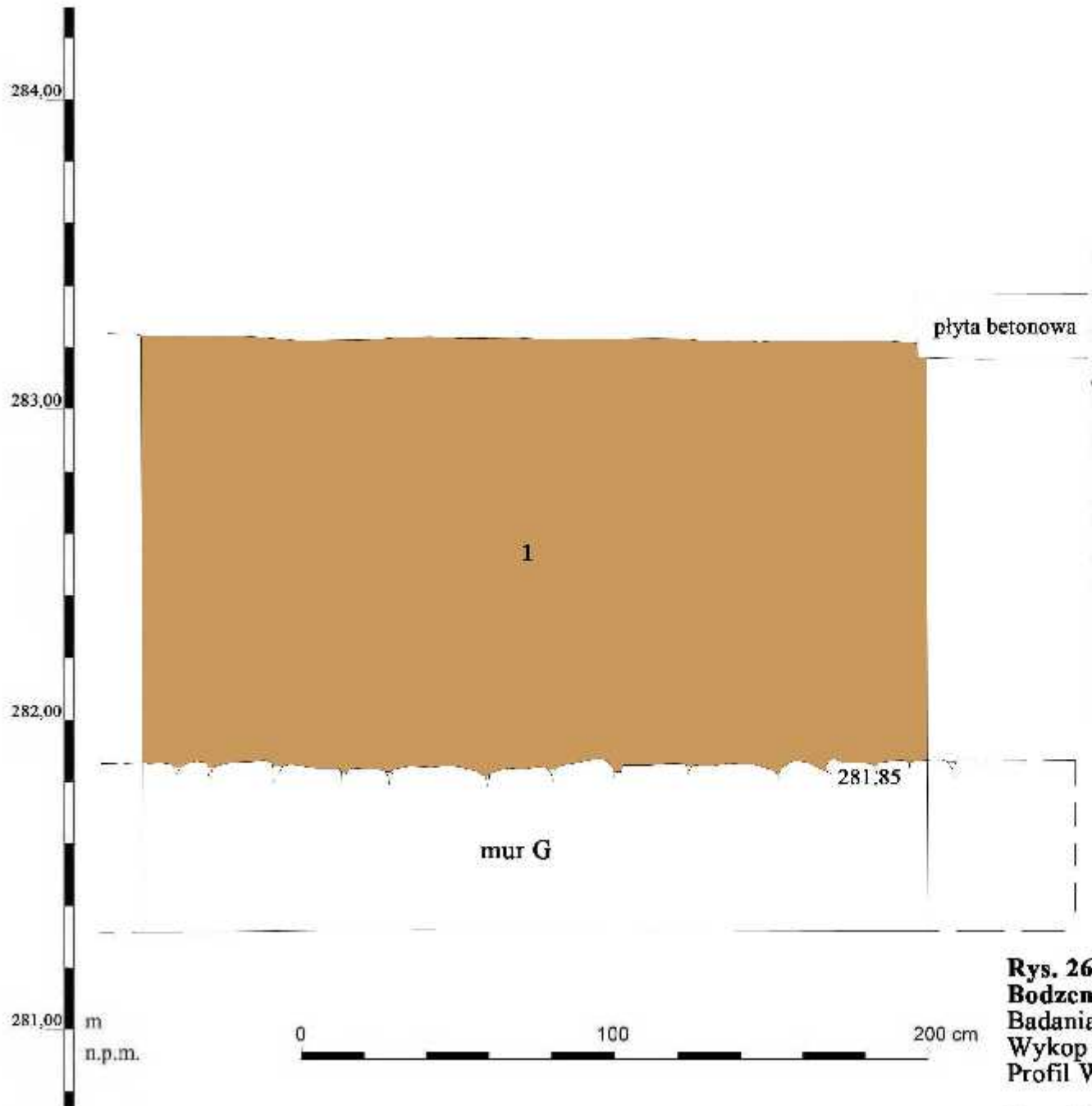

Rys. 24/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.

Wykop 5/2019,
Rzut poziomy wykopu.

Rys. Cz. Hadamik, 29.08.2019 r.

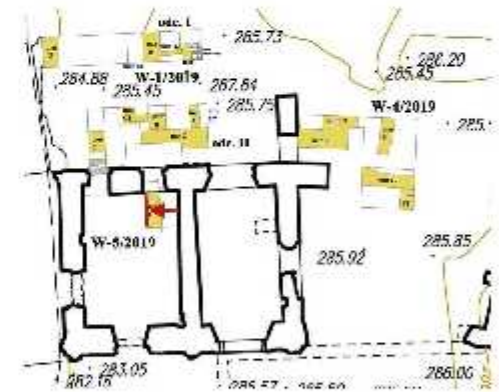
Legenda

1 - jasnobrunatna mało spoista ziemia piaszczysta z drobnym rumoszem kamiennym i ceglany - niwelacja, zasyp piwnicy.

Struktury murowane:

mur G - niski murek kamienno-ceglany (sięgający 55-60 cm wysokości) na białawej zaprawie wapiennej, wzniesiony w technice opus emplectum z kamienia łamanego i wtórnie użytej cegły.

ściana N
piwnicy

Rys. 26/2019

Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich
 Badania archeologiczno-architektoniczne w sierpniu 2019 r.
 Wykop 5/2019,
 Profil W wykopu.

Rys. Cz. Hadamik, 29.08.2019 r.

Bodzentyn, woj. świętokrzyskie, pow. kielecki, zamek

Archeologiczne badania wykopaliskowe, przeprowadzone w sierpniu 2019 r. w obrębie zamku biskupów krakowskich, na działce nr ewid.: 3234/6 obręb 0001 Bodzentyn gm.

Bodzentyn, w ramach projektu pn. „Śladami kultury benedyktyńskiej” Działanie 4.4 „Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego” RPOWŚ na lata 2014-2020

INWENTARZ FOTOGRAFII

L.p./inw.	Treść fotografii	Data/Autor
1	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Badania georadarowe na terenie dziedzińca pałacowego.	23.07.2019 r. Cz. Hadamik
2	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Badania georadarowe na terenie dziedzińca pałacowego.	23.07.2019 r. Cz. Hadamik
3	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Piwnica z wtórnie osadzonym portalem kamiennym w trakcie eksploracji.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
4	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Piwnica z wtórnie osadzonym portalem kamiennym w trakcie eksploracji. Widok od N.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
5	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Profil N piwnicy z wtórnie osadzonym portalem kamiennym w trakcie eksploracji. Widok od SE.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
6	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Mur C z wtórnie osadzonym portalem kamiennym w trakcie eksploracji. Widok od NW.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
7	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Portal kamienny wtórnie osadzony w murze C w trakcie eksploracji. Widok od NW.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
8	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Portal kamienny wtórnie osadzony w murze C w trakcie eksploracji. Widok od NE.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
9	Bodzentyn, zamek, teren pałacu bisku-	16.08.2019 r.

	pów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. I; część wschodnia. Północny kraniec piwnicy z murami A, B2 i C w trakcie eksploracji. W narożu fragment bruku kamiennego z XVII-XVIII w. Widok od N.	Cz. Hadamik
10	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. I; część wschodnia i środkowa. Północny kraniec piwnicy z murami A, B2 i C w trakcie eksploracji. Widok od N.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
11	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. I. Widok ogólny od N w trakcie eksploracji.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
12	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. I, część środkowa. Mur C w trakcie eksploracji. Widok od E.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
13	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. I, część zachodnia w trakcie eksploracji. Widok od S.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
14	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. I, część zachodnia w trakcie eksploracji. Fragment detalu z piaskowca wtórnie użytego do wyrównania cokołu naroża SW skrzydła N pałacu. Widok od S.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
15	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. I, część zachodnia w trakcie eksploracji. Naroże SW skrzydła N pałacu oraz północny kraniec muru D. Widok od S.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
16	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. I, część wschodnia w trakcie eksploracji. Naroże SE średniowiecznej wieży w obrębie cokołu ściany S skrzydła N pałacu. Widok od SE.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
17	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. I, część wschodnia w trakcie eksploracji. Naroże SE średniowiecznej wieży w obrębie cokołu ściany S skrzydła N pałacu oraz północny kraniec muru B. Widok od W.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik
18	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 3/2019 w trakcie eksploracji (po zdjęciu warstwy współczesnej próchnicy). Widok od E.	16.08.2019 r. Cz. Hadamik

19	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, Profil N części wschodniej w trakcie eksploracji. Widok od S.	19.08.2019 r. Cz. Hadamik
20	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część środkowa. Mur B w trakcie eksploracji. Widok od W.	19.08.2019 r. Cz. Hadamik
21	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I. Profil E części wschodniej w trakcie eksploracji. Widok od W.	19.08.2019 r. Cz. Hadamik
22	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 3/2019 w trakcie eksploracji.	19.08.2019 r. Cz. Hadamik
23	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I. Widok ogólny odcinka od E.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
24	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część środkowa. Mur B oraz fragment muru B2. Widok od E.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
25	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I. Profil S i dno wykopu. Widok od N.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
26	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I. Profil N i dno wykopu. Widok od S.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
27	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część środkowa. Korona muru B. Widok od N.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
28	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część środkowa. Lico muru B1 w profilu S wykopu. Widok od N.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
29	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część zachodnia. Korona muru D. Widok od S.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
30	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część zachodnia. Lico wschodnie muru D. Widok od E.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
31	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II. Widok ogólny odcinka od NW.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
32	Bodzentyn, zamek, teren pałacu bisku-	20.08.2019 r.

	pów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II. Widok ogólny odcinka od E.	Cz. Hadamik
33	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II. Profil S i dno odcinka. Widok od N.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
34	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II. Profil W i dno części zachodniej odcinka. Widok od E.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
35	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część wschodnia. Lico zachodnie i korona muru A z częściowo zachowanym ceglany oporem sklepienia. Widok od W.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
36	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część środkowa. Korona i lico północne muru C z górną częścią wtórnie wstawionego portalu z piaskowcowych ciosów. Widok od N.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
37	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część środkowa. Wtórnie wstawiony portal z piaskowcowych ciosów (klucz). Widok od N.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
38	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część środkowa. Fragment muru C1. Widok od E.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
39	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część środkowa. Fragment profilu N odcinka z zasypem piwnicy. Widok od S.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
40	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część zachodnia. Przedproże i próg wejścia do piwnicy zachodniej pod skrzydłem S pałacu. Widok od E.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
41	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część zachodnia. Korona muru C i profil W odcinka. Widok od E.	20.08.2019 r. Cz. Hadamik
42	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 3/2019. Widok od E.	21.08.2019 r. Cz. Hadamik
43	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 3/2019. Profil	21.08.2019 r. Cz. Hadamik

	N i dno wykopu. Widok od S.	
44	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 3/2019. Profil S i dno wykopu. Widok od N.	21.08.2019 r. Cz. Hadamik
45	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 3/2019, część zachodnia. Zachowane fragmenty kamiennego bruku z XVII-XVIII w. oraz destrukcja domniemanego muru poprzecznego. Widok od N.	21.08.2019 r. Cz. Hadamik
46	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I. Widok ogólny odcinka od S.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
47	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Relikty naroża SW średniowiecznej wieży oraz mury D i E Widok od W.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
48	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Profil W odcinka (fragment południowy) oraz mur E Widok od E.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
49	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Profil W odcinka (fragment północny) oraz mur E Widok od E.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
50	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Relikty ściany W średniowiecznej wieży, naroża SW skrzydła N pałacu oraz muru E Widok od W.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
51	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Fragment oblicowania ściany W średniowiecznej wieży. Widok od W.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
52	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Fragment detalu architektonicznego (obramienia otworu) wtórnie użyty do wyrównania cokołu pod naroże SW skrzydła N pałacu. Widok od S.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
53	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Fragment detalu architektonicznego (obramienia otworu)	26.08.2019 r. Cz. Hadamik

	wtórnie użyty do wyrównania cokołu pod naroże SW skrzydła N pałacu. Widok od SW.	
54	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Lico zachodnie muru D na styku z oblicowaniem ściany S średniowiecznej wieży (węzeł przewiązany). Widok od W.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
55	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Lico zachodnie muru D na styku z oblicowaniem ściany S średniowiecznej wieży (węzeł przewiązany). Widok od W (zbliżenie).	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
56	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część wschodnia. Relikty naroża SE średniowiecznej wieży oraz cokół ściany S skrzydła N pałacu; po lewej styk z murem B (węzeł przewiązany). Widok od E.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
57	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część wschodnia. Styk ściany S średniowiecznej wieży z murem B (węzeł przewiązany). Widok od W.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
58	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II. Profil S i dno odcinka. Widok od N.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
59	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II. Profil N i dno odcinka. Widok od S.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
60	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II, część wschodnia. Profil S i relikty muru B. Widok od N.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
61	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II, część wschodnia. Profil E odcinka oraz relikty muru B. Widok od W.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
62	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II, część zachodnia. Relikty muru D. Widok od S.	26.08.2019 r. Cz. Hadamik
63	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część wschodnia. Widok ogólny od N.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik

64	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część wschodnia. Widok ogólny od W.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
65	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część wschodnia. Profil N i mur F. Widok od S.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
66	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część wschodnia. Profil S oraz mury F1 i F2. Widok od N.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
67	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część zachodnia. Profil N oraz mury C i C3. Widok od S.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
68	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część zachodnia. Mury C i C3. Widok od N.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
69	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część zachodnia. Mury C i C3. Widok od E.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
70	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Widok ogólny od S.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
71	Fot. 71. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Naroże NE piwnicy z reliktem starszego muru wtopionego w mury skrzydła S. Widok od S.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
72	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Naroże NE piwnicy, oblicowanie ściany E oraz relikty poziomego użytkowego. Widok od W.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
73	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Naroże NE piwnicy, oblicowanie ściany E oraz relikty poziomego użytkowego. Widok od W (zbliżenie).	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
74	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Dolny fragment naroża NE piwnicy. Widok od SW.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik
75	Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Wi-	27.08.2019 r. Cz. Hadamik

	dok od SE, po lewej widoczny mur G.	
76	Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Korona muru G. Widok z góry od W.	27.08.2019 r. Cz. Hadamik

Fot. 1. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Badania georadarowe na terenie dziedzińca pałacowego.

Fot. 2. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Badania georadarowe na terenie dziedzińca pałacowego.

Fot. 3. Bodzentyn, zamck, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Piwnica z wtórnice osadzonym portalem kamiennym w trakcie eksploracji.

Fot. 4. Bodzentyn, zamck, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Piwnica z wtórnice osadzonym portalem kamiennym w trakcie eksploracji. Widok od N.

Fot. 5. Bodzentyn, zamck, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Profil N piwnicy z wtórnie osadzonym portalem kamiennym w trakcie eksploracji. Widok od SE.

Fot. 6. Bodzentyn, zamck, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Mur C z wtórnie osadzonym portalem kamiennym w trakcie eksploracji. Widok od NW.

Fot. 7. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Portal kamienny wtórnie osadzony w murze C w trakcie eksploracji. Widok od NW.

Fot. 8. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. II; część środkowa. Portal kamienny wtórnie osadzony w murze C w trakcie eksploracji. Widok od NE.

Fot. 9. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. I; część wschodnia. Północny kraniec piwnicy z murami A, B2 i C w trakcie eksploracji. W narożu fragment bruku kamiennego z XVII-XVIII w. Widok od N.

Fot. 10. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. I; część wschodnia i środkowa. Północny kraniec piwnicy z murami A, B2 i C w trakcie eksploracji. Widok od N.

Fot. 11. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. I. Widok ogólny od N w trakcie eksploracji.

Fot. 12. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odc. I, część środkowa. Mur C w trakcie eksploracji. Widok od E.

Fot. 13. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. I, część zachodnia w trakcie eksploracji. Widok od S.

Fot. 14. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. I, część zachodnia w trakcie eksploracji. Fragment detalu z piaskowca wtórnie użytego do wyrównania cokołu naroża SW skrzydła N pałacu. Widok od S.

Fot. 15. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. I, część zachodnia w trakcie eksploracji. Narożc SW skrzydła N pałacu oraz północny krańc muru D. Widok od S.

Fot. 16. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. I, część wschodnia w trakcie eksploracji. Narożc SE średniowiecznej wieży w obrębie cokołu ściany S skrzydła N pałacu. Widok od SE.

Fot. 17. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odc. 1, część wschodnia w trakcie eksploracji. Narożcie SE średniowiecznej wieży w obrębie cokołu ściany S skrzydła N pałacu oraz północny kraniec muru B. Widok od W.

Fot. 18. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 3/2019 w trakcie eksploracji (po zdjęciu warstwy współczesnej próchnicy). Widok od E.

Fot. 19. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, Profil N części wschodniej w trakcie eksploracji. Widok od S.

Fot. 20. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część środkowa. Mur B w trakcie eksploracji. Widok od W.

Fot. 21. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I. Profil E części wschodniej w trakcie eksploracji. Widok od W.

Fot. 22. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 3/2019 w trakcie eksploracji.

Fot. 23. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I. Widok ogólny odcinka od E.

Fot. 24. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część środkowa. Mur B oraz fragment muru B2. Widok od E.

Fot. 25. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop I/2019, odcinek I. Profil S i dno wykopu. Widok od N.

Fot. 26. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop I/2019, odcinek I. Profil N i dno wykopu. Widok od S.

Fot. 27. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część środkowa. Korona muru B. Widok od N.

Fot. 28. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część środkowa. Lico muru B1 w profilu S wykopu. Widok od N.

Fot. 29. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część zachodnia. Korona muru D. Widok od S.

Fot. 30. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek I, część zachodnia. Lico wschodnie muru D. Widok od E.

Fot. 31. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II. Widok ogólny odcinka od NW.

Fot. 32. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II. Widok ogólny odcinka od E.

Fot. 33. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop I/2019, odcinek II. Profil S i dno odcinka. Widok od N.

Fot. 34. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop I/2019, odcinek II. Profil W i dno części zachodniej odcinka. Widok od E.

Fot. 35. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część wschodnia. Lico zachodnie i korona muru A z częściowo zachowanym ceglany oporem sklepienia. Widok od W.

Fot. 36. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część środkowa. Korona i lico północne muru C z górną częścią wtórnie wstawionego portalu z piaskocowych ciosów. Widok od N.

Fot. 37. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część środkowa. Wtórnic wstawiony portal z piaskowcowych ciosów (klucz). Widok od N.

Fot. 38. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część środkowa. Fragment muru CI. Widok od E.

Fot. 39. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część środkowa. Fragment profilu N odcinka z zasypem piwnicy. Widok od S.

Fot. 40. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część zachodnia. Przedproże i próg wejścia do piwnicy zachodniej pod skrzydłem S pałacu. Widok od E.

Fot. 41. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 1/2019, odcinek II, część zachodnia. Korona muru C i profil W odcinka. Widok od E.

Fot. 42. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 3/2019. Widok od E.

Fot. 43. Bodzentyn, zamek, teren pałacu bisku-pów krakowskich. Wykop 3/2019. Profil N i dno wykopu. Widok od S.

Fot. 44. Bodzentyn, zamek, teren pałacu bisku-pów krakowskich. Wykop 3/2019. Profil S i dno wykopu. Widok od N.

Fot. 45. Bodzentyn, zamek, teren pałacu bisku-pów krakowskich. Wykop 3/2019, część zachodnia. Zachowane fragmenty kamiennego bruku z XVII-XVIII w. oraz destrukcja domniemanego muru poprzecznego. Widok od N.

Fot. 46. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I. Widok ogólny odcinka od S.

Fot. 47. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Relikty naroża SW średniowiecznej wieży oraz mury D i E. Widok od W.

Fot. 48. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Profil W odcinka (fragment południowy) oraz mur E Widok od E.

Fot. 49. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Profil W odcinka (fragment północny) oraz mur E Widok od E.

Fot. 50. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Relikty ściany W średniowiecznej wieży, naroża SW skrzydła N pałacu oraz muru E Widok od W.

Fot. 51. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Fragment oblicowania ściany W średniowiecznej wieży. idok od W.

Fot. 52. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Fragment detalu architektonicznego (obramienia otworu) wtórnie użyty do wyrównania cokołu pod naroże SW skrzydła N pałacu. Widok od S.

Fot. 53. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Fragment detalu architektonicznego (obramienia otworu) wtórnie użyty do wyrównania cokołu pod naroże SW skrzydła N pałacu. Widok od SW.

Fot. 54. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Lico zachodnie muru D na styku z oblicowaniem ściany S średniowiecznej wieży (węzeł przewiązany). Widok od W.

Fot. 55. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek I, część zachodnia. Lico zachodnie muru D na styku z oblicowaniem ściany S średniowiecznej wieży (węzeł przewiązany). Widok od W (zbliżenie).

Fot. 56. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek 1, część wschodnia. Relikty naroża SE średniowiecznej wieży oraz cokół ściany S skrzydła N pałacu; po lewej styk z murem B (węzeł przewiązany). Widok od E.

Fot. 57. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek 1, część wschodnia. Styk ściany S średniowiecznej wieży z murem B (węzeł przewiązany). Widok od W.

Fot. 58. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II. Profil S i dno odcinka. Widok od N.

Fot. 59. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II. Profil N i dno odcinka. Widok od S.

Fot. 60. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II, część wschodnia. Profil S i reliktu muru B. Widok od N.

Fot. 61. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II, część wschodnia. Profil E odcinka oraz reliktu muru B. Widok od W.

Fot. 62. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 2/2019, odcinek II, część zachodnia. Relikty muru D. Widok od S.

Fot. 63. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część wschodnia. Widok ogólny od N.

Fot. 64. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część wschodnia. Widok ogólny od W.

Fot. 65. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część wschodnia. Profil N i mur F. Widok od S.

Fot. 66. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część wschodnia. Profil S oraz mury F1 i F2. Widok od N.

Fot. 67. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część zachodnia. Profil N oraz mury C i C3. Widok od S.

Fot. 68. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część zachodnia. Mury C i C3. Widok od N.

Fot. 69. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 4/2019, część zachodnia. Mury C i C3. Widok od E.

Fot. 70. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Widok ogólny od S.

Fot. 71. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Naroże NE piwnicy z reliktem starszego muru wtopionego w mury skrzydła S. Widok od S.

Fot. 72. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Naroże NE piwnicy, oblicowanie ściany E oraz relikty poziomego użytkowego. Widok od W.

Fot. 73. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Naroże NE piwnicy, oblicowanie ściany E oraz relikty poziomu użytkowego. Widok od W (zbliżenie).

Fot. 74. Bodzentyn, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Dolny fragment naroża NE piwnicy. Widok od SW.

Fot. 75. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Widok od SE, po lewej widoczny mur G.

Fot. 76. Bodzentyń, zamek, teren pałacu biskupów krakowskich. Wykop 5/2019 (piwnica zachodnia skrzydła S pałacu). Korona muru G. Widok z góry od W.